

2014 - 2018

Plan ukupnog razvoja Grada Novska

NACRTNA
VERZIJA

KRATICE KORIŠTENE U TEKSTU

APPRRR	Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
ARKOD	Sustav identifikacije zemljišnih parcela
BDP	Bruto domaći proizvod
DZS	Državni zavod za statistiku
EU	Europska unija
ha	hektar = 10.000 m ²
HEP	Hrvatska elektroprivreda
HZMO	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
JLS	Jedinice lokalne samouprave
MRS	Mjerno redukcijska stanica
n.m.	nadmorska visina
OIE	Obnovljivi izvori energije
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
pSCI	Proposed sites of Community importance (Područje od značaja za Zajednicu)
RH	Republika Hrvatska
SMŽ	Sisačko-moslavačka županija
SPA	Special protection area (Područja posebne zaštite)
ŽCGO	Županijski centar za gospodarenje otpadom

SADRŽAJ

1. OPĆE ZEMLJOPISNE ZNAČAJKE	8
1.1. Položaj Sisačko-moslavačke županije u Republici Hrvatskoj.....	8
1.2. Položaj Grada Novske unutar Sisačko moslavačke županije.....	8
1.3. Osnovne značajke prostora i klimatske karakteristike Grada Novske.....	10
1.4. Pedološka i biovegetacijska obilježja Grada Novske	11
2. STANOVNIŠTVO	12
2.1. Dobna i spolna struktura stanovništva.....	14
2.2. Stanovništvo prema migracijskim obilježjima	15
2.3. Stanovništvo prema razini obrazovanja	15
3. RADNA SNAGA	17
3.1. Zaposlenost	17
3.2. Nezaposlenost.....	18
4. PRIRODNO I KULTURNO NASLIJEĐE, TE NJIHOVA ZAŠTITA.....	20
4.1. Zaštita prirodnog i kulturnog naslijeđa	20
4.2. Kulturna baština	21
4.3. Prirodna baština.....	28
5. KOMUNALNA I PROMETNA INFRASTRUKTURA	31
5.1. Komunalna infrastruktura.....	31
5.1.1. <i>Vodoopskrba</i>	31
5.1.2. <i>Odvodnja</i>	31
5.1.3. <i>Otpad</i>	31
5.1.4. <i>Energetski sustav</i>	32
5.1.5. <i>Javna rasvjeta</i>	33
5.1.6. <i>Obnovljivi izvori energije</i>	33
5.2. Prometna infrastruktura i telekomunikacije.....	33
5.2.1. <i>Cestovni promet</i>	33
5.2.2. <i>Željeznički promet</i>	35

5.2.3. Zračni promet	36
5.2.4. Informacijsko-komunikacijska infrastruktura	36
6. GOSPODARSTVO	37
6.1. Gospodarske djelatnosti	38
6.2. Poslovni subjekti.....	38
6.3. Poduzetničke zone	42
6.4. Poduzetničke potporne institucije/tijela	43
6.5. Turizam	45
6.6. Poljoprivreda	49
6.7. Šumarstvo	53
6.8. Lov i ribolov	54
6.9. Mineralne sirovine.....	56
6.10. Članstvo u LAG-u „Zeleni trokut“	56
7. DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA	58
7.1. Javna uprava	58
7.2. Socijalna zaštita	59
7.3. Zdravstvena zaštita	60
7.4. Obrazovanje.....	60
7.4.1. Predškolski odgoj i obrazovanje.....	60
7.4.2. Osnovnoškolsko obrazovanje	60
7.4.3. Srednjoškolsko obrazovanje.....	61
7.4.4. Visokoškolsko obrazovanje i pučka otvorena učilišta.....	61
7.4.5. Glazbena škola Novska	61
7.4.6. Regionalni edukacijski i inovacijski centar Novska	62
7.5. Civilno društvo	62
7.6. Vjerske zajednice.....	63
7.7. Kultura, sport, tehnička kultura i rekreacija	64
8. SWOT ANALIZA	67
9. VIZIJA RAZVOJA GRADA NOVSKA	73

10. CILJEVI RAZVOJA GRADA NOVSKA.....	74
11. STRATEŠKI PRIORITETI RAZVOJA.....	75
12. RAZRADA PRIORITETA PO MJERAMA	78
13. POVEZANOST I USKLAĐENOST CILJEVA, PRIORITETA I MJERA PLANA UKUPNOG RAZVOJA GRADA NOVSKA SA ŽUPANIJSKOM RAZVOJNOM STRATEGIJOM SISAČKO MOSLAVAČKE ŽUPANIJE	81
14. ODABIR PROJEKATA ZA REALIZACIJU	81
15. OKVIRNI FINACIJSKI PLAN	82
16. IZVORI FINANCIRANJA PROJEKATA	83
17. IMPLEMENTACIJA, AŽURIRANJE I NADZOR PROVEDBE PUR-a.....	87
18. ZAKLJUČAK.....	88

UVOD

Tijekom 2013. godine, Grad Novska ne samo da je promijenio izvršnu strukturu vlasti, već se unatoč sveobuhvatnoj ekonomskoj krizi odlučio na agresivniju razvojnu politiku kako bi ublažio negativne posljedice gospodarske krize, te potaknuo socio-ekonomski razvoj područja Grada. U tom kontekstu, Grad Novska odlučio se za izradu Plana ukupnog razvoja Grada Novska za razdoblje 2014. – 2018. godine koji u naravi predstavlja dokument razvojnog karaktera koji će na transparentan način pokazati ono čemu Grad Novska teži i što planira, te će omogućiti svim dionicima s područja Grada da sudjeluju u budućem razvoju društva. S obzirom da Plan ukupnog razvoja Grada Novska predstavlja dinamički dokument, isti će se tijekom planiranog vremena provedbe ažurirati, preispitivati njegova vjerodostojnost u skladu s budućim potrebama i razvojnim procesima koji će se u dogledno vrijeme odvijati.

Ovaj dokument napravljen je prema suvremenoj europskoj metodologiji, te kao takav poslužiti će kao osnova u implementaciji projekata koji su definirani ovim Planom. U realizaciji istih, poželjno je aktivno uključivanje svih lokalnih dionika.

Težište dokumenta usmjereno je ka projektima i ulaganjima koja će u doglednoj budućnosti rezultirati poboljšanjem gospodarske situacije, punom zaposlenošću, te samim tim i povećanim gradskim prihodima, što će omogućiti još jači angažman kako Grada Novska, tako i svih ostalih struktura ka ostvarivanju zacrtanih ciljeva prosperiteta.

ANALIZA/OCJENA POSTOJEĆEG STANJA

1. OPĆE ZEMLJOPISNE ZNAČAJKE

1.1. Položaj Sisačko-moslavačke županije u Republici Hrvatskoj

Sisačko-moslavačka županija s površinom od 4.467,79 m² zauzima 7,89% kopnenog teritorija Republike Hrvatske, što ju svrstava među najveće hrvatske županije. Unutar područja Republike Hrvatske, Sisačko-moslavačka županija nalazi se u južnom dijelu njezinog središnjeg dijela. Na jugu graniči s Bosnom i Hercegovinom gdje rijeka Una većim dijelom čini prirodnu granicu. Na zapadu graniči s Karlovačkom županijom, na sjeverozapadu s Zagrebačkom županijom, na sjeveroistoku s Bjelovarsko-bilogorskom županijom, dok na istoku graniči s Požeško-slavonskom i Brodsko-posavskom županijom). Županija zauzima područje prisavske nizine s kompleksnim i raznolikim rubnim pojasom. U

sjeverozapadnom dijelu nalaze se dolina rijeke Kupe i obronci Vukomeričkih gorica. Zapadni i južni brdoviti dio Županije, Banovina, podijeljena je plitkim riječnim dolinama, omeđena rijekom Unom, te planinskim prostorom Zrinske Gore i Petrove Gore. Središnji nizinski, najveći i najnaseljeniji dio oko rijeke Save, pokriva i prostor Parka prirode Lonjsko polje. Istočni dio Županije završava južnim padinama Moslavačke gore i Psunja.

Na području Županije nalazi se 453 naselja, prosječne veličine od 556 stanovnika koja su ustrojena u 19 jedinica lokalne samouprave. U sastavu Sisačko - moslavačke županije prema Zakonu o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj («Narodne novine» broj 86/06, 125/06, 16/07, 95/08, 46/10 i 145/10) nalazi se :

- ✚ 7 gradova : Glina, Hrvatska Kostajnica, Kutina, Novska, Sisak, Popovača i Petrinja
- ✚ 12 općina : Donji Kukuruzari, Dvor, Gvozd, Hrvatska Dubica, Jasenovac, Lekenik, Lipovljani, Majur, Martinska Ves, Sunja, Topusko i Velika Ludina

1.2. Položaj Grada Novske unutar Sisačko moslavačke županije

Grad Novska smješten je na istočnom rubnom dijelu Sisačko-moslavačke županije, na području Zapadne Slavonije (Slika 1.). Grad Novska na sjeveru graniči s Požeško-slavonskom županijom, na istoku s Brodsko-posavskom županijom, te je udaljen svega desetak kilometara od državne granice s Bosnom i Hercegovinom (granični prijelaz Jasenovac).

Slika 1. Položaj Grada Novske u okviru SMŽ

Grad zauzima površinu od 319,4 km², što čini 7,2 % ukupne površine Županije. Kao jedinica lokalne samouprave sastoji se od 23 (statističkih) naselja i to: Bair, Borovac, Brestača, Brezovac, Bročice, Jazavica, Kozarice, Kričke, Lovska, Nova Subocka, Novi Grabovac, Novska, Paklenica, Plesmo, Popovac, Rađenovci, Rajčići, Rajić, Roždanik, Sigetac, Stara Subocka, Stari Grabovac i Voćarica, od kojih je Novska naselje s najvećom koncentracijom stanovništva. Prema zadnjem popisu stanovnika iz 2011.godine u ukupno 23 naselja živi 13.518 stanovnika koji čine 7,8% stanovništva Županije (Tablica 1.).

Tablica 1. Osnovni usporedni podaci Grada i Županije

Prostorno-administrativna jedinica	Površina (km ²)	Broj stanovnika (Popis 2011.)
Sisačko-moslavačka županija	4.467,79	172.439
Grad Novska	319,4	13.518
Odnos	7,2	7,8

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011. godine

Značaj prostornog položaja Grada Novske unutar ukupnog prostora Sisačko-moslavačke županije proizlazi iz njegove lokacije na važnim prometnim i infrastrukturnim pravcima države i županije. Gradom Novska prolazi glavni uzdužni posavski prometni pravac Središnje i Istočne Hrvatske kojim se autocestom i željezničkom prugom europskog i državnog značaja povezuju Zagreb i Slavonski Brod te dalje područja na krajnjem istoku Hrvatske. Takav položaj Grada Novske u odnosu na državni teritorij, kao i lokacija unutar jednog od glavnih razvojnih koridora pruža Novskoj kvalitetne uvjete za budući gospodarski razvitak.

Osim prometnih pravaca ovo područje predstavlja i prostor tranzita magistralne energetske infrastrukture (naftovodi, plinovodi i dalekovodi).

1.3. Osnovne značajke prostora i klimatske karakteristike Grada Novske

Zemljopisni položaj Grada Novske:

- 16° 58' 56" geografske dužine
- 45° 20' 50" geografske širine

U makroregionalnoj podjeli Hrvatske, Grad Novska dijelom pripada prostoru nizinskog područja sjeverne Hrvatske (Posavini), a dijelom Panonskom gorju (Psunj), te tako čini prirodnu vezu obronaka slavonskog gorja i posavske ravnice. Ravničarski aluvijalni dio prostire se uz regulirani vodotok Veliki Strug (sliv rijeke Save) koji čini južni rub područja Grada, a sjeverni dio prostora čine jugozapadni obronci Psunja. Na južnim obroncima Psunja i kontaktu s ravničarskim područjem doline rijeke Save smjestila se većina naselja. Nadmorske visine naselja unutar područja Grada Novske kreću se od 90 m do 467 m n.v., a najviši vrh je Zmajevac. Rubni jugozapadni dio prostora sa površinom od oko 75,73 km² ulazi u područje Parka prirode Lonjsko polje te zauzima oko 15% ukupne površine Parka.

Svi vodotoci na području Županje pripadaju vodnom području sliva rijeke Save, a osnovnu ulogu u vodosustavu Novske ima regulirani vodotok Veliki Strug. Cjelokupan prostor padina Psunja predstavlja područje s većim brojem prvenstveno bujičnih vodotoka s vrlo složenim hidrografskim prilikama. Svi vodotoci na tom području usmjeravaju se direktno ili putem meliorativnih kanala prema Velikom strugu, odnosno indirektno u rijeku Savu. Ukupna duljina vodotoka na području Grada Novske iznosi 356.34 km. U strukturi ukupne površine Grada Novske prirodni resursi koji obuhvaćaju poljoprivredne, šumske i vodene površine zauzimaju 28.305,7 ha ili 88,6% površine Grada, odnosno poljoprivredne površine 13.836,65 ha ili 43,3 %, šumske površine 14.061,8 ha ili 44,03%, te vodene površine 407,23 ha ili 1,27% površine Grada.

U odnosu na zatečene prirodno-geografske karakteristike diferenciraju se dvije različite funkcionalne cjeline i to: prigorska područja na sjeveroistočnom (veličine oko 163,40 km² ili 51% površine grada) i ravničarski prostor do reguliranog vodotoka Veliki Strug na jugozapadnom dijelu grada (156 km² ili 49% područja grada).

Područje Grada ima umjerenu kontinentalnu klimu pod veoma jakim maritimnim utjecajem koju karakteriziraju umjerene hladne zime, topla ljeta i povoljan godišnji raspored oborina. Područje je zahvaćeno srednjom godišnjom izotermom¹ od 10,5°C, dok prosječna izoterma za siječanj iznosi -1 °C, a za srpanj +21 °C. Godišnja izohijeta² je 908 mm, a prosječna količina oborina u jednom mjesecu iznosi 75,6 mm. Broj dana sa snježnim pokrivačem za Novsku iznosi 36 dana. Prema prosječnim godišnjim vrijednostima relativne vlage zraka može se zaključiti da cijelo područje ima srednju do visoku vlažnost zraka. Vjetrovitost je promjenjiva, uglavnom prevladavaju sjeveroistočni vjetrovi, osobito zimi, dok su ljeti značajna i sjeverozapadna strujanja.

---

¹ *Izoterma* je linija koja spaja točke (mjesto) koja bilježe istu temperaturu u određenom vremenu

² *Izohijeta* je linija koja spaja točke s jednakom količinom oborina tijekom određenog vremena

1.4. Pedološka i biovegetacijska obilježja Grada Novske

Na području Novske prevladavaju hidromorfna tla koja karakterizira prekomjerno vlaženje u dijelu profila ili u čitavom tlu, te slaba dreniranost tla. To se događa kada atmosferilije nailaze na nepropusni sloj u tlu iznad kojeg se akumulira „zastojna“ voda ili kad se u tlo infiltriraju alohtone površinske ili podzemne vode ispunjavajući sve pore. Kao rezultat ovakvih procesa događa se hidrogenizacija unutar 2 m dubine koja je uvjetovana viškom površinske ili podzemne vode koja nije zaslanjena niti alkalizirana. Osim hidromorfni tala zastupljena su još i automorfna tla. Ovaj tip tla ima veliki broj nižih podsistemskih jedinica. Ova tla su pretežito pod šumom. Međutim, zbog blažih nagiba i nižih terena, dijelom se upotrebljavaju u poljodjelstvu (npr. vinogradi).

Oko 43% područja Novske zahvaćaju obradive površine visoke kvalitete i bonitetne klase. Podzemna voda temeljnica pogoduje stvaranju livadsko-močvarnih biljnih pokrova. Poboljšanje kvalitete poljoprivrednog tla postignuto je i dodatnim meliorativnim zahvatima čime je osigurana zaštita od plavljenja. Opće ekološke prilike pogoduju rastu šume koja je relativno dobro očuvana. Od vegetacije ovom području uspijevaju hrast kitnjak i lužnjak, pitomi kesten, lipa, bukva, grab, joha, vrba, topola i sve kultivirano bilje. Od ukupno 14.061,8 ha šumskih površina na području Grada, 13.382,19 ha nalazi se u državnom vlasništvu, odnosno 95,2%. Blizina šume i drvnih sirovina omogućila je razvoj drvne i drvo-prerađivačke industrije na ovome području. Osim drveta, šumske regije izrazito su bogate drugim šumskim plodinama koje omogućuju pokretanje manufakturne proizvodnje, prerade i finaliziranja u prepoznatljive visokokvalitetne proizvode (gljive, kesteni, med..), te kvalitetnom divljači.

Livade i pašnjaci zauzimaju u većem dijelu krajnji istočni dio Županije, odnosno područje iznad Novske. Dio tih potencijalnih ili postojećih livada pokriva geološki nestabilne terene u prirodnim uvjetima. Ovakve zone zajedno sa šumskim površinama protuerozivne funkcije predstavljaju sklop trajnog vegetacijskog pokrova s protuerozivnim učinkom kao primarnim zadatkom. Zone livada i pašnjaka predstavljaju osnovnu bio – ekološku hranidbenu podlogu za razvitak stočarstva i označavaju veliki prirodni potencijal za razvitak proizvodnje zdrave hrane. Na nizinskim poplavljenim pašnjacima i šumama odvija se slobodna ispaša stoke, posebice na Mokrom polju – aluvijalnoj ravni ispunjenoj pleistocenim glinama, praporom i recentnim nanosima Save gdje se uzgaja visoko kvalitetna stoka (goveda i posavski konji).

Ukupna raznolikost biljnog i životinjskog svijeta predstavlja najveće bogatstvo predmetnog prostora. Periodične poplave rijeke Save i Lonje stvaraju povoljne hidrološke uvjete za postojeća staništa biljnog i životinjskog svijeta, osobito ptica (bijele rode, čaplje, žličarke, ptice selice, orlovi štekavci i dr.) te riba (som, šaran, štuk, amur i dr.). Bogatstvo ornitofaune posebno je naglašeno u Lonjskom polju koje je proglašeno najvažnijim europskim staništem ptica. 227 vrsta ptica koje ovdje obitavaju je zaštićeno Zakonom o zaštiti prirode RH, 113 vrsta su zaštićene na nacionalnoj razini, 79 vrsta zaštićeno je na europskoj razini, a 133 vrste su zaštićene međunarodnim konvencijama.

2. STANOVNIŠTVO

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine na području Grada Novske živi 13.518 stanovnika (Tablica 2.). Prosječna gustoća naseljenosti iznosi 42 stanovnika po km². Istovremeno, gustoća naseljenosti u Županiji je nešto niža te iznosi 39 stanovnika po km².

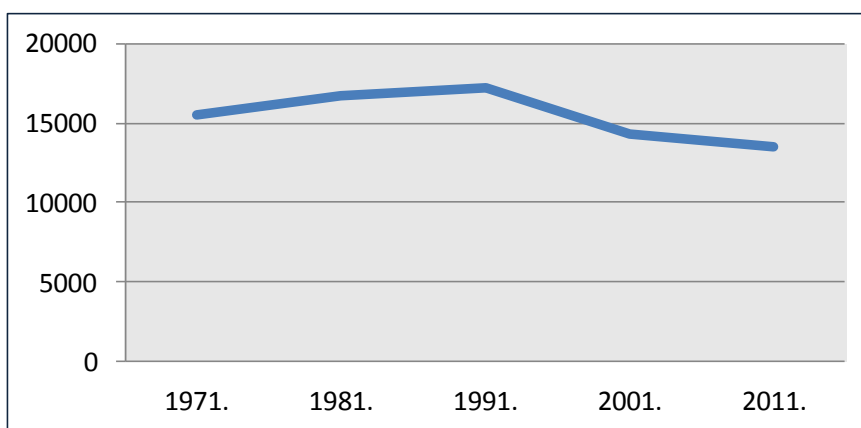
Tablica 2. Kretanje i gustoća naseljenosti na području Grada Novske

	1991. Godine	2001. godine	2011. Godine
Broj stanovnika	17.231	14.313	13.518
Razlika u odnosu na prethodni popis	+ 3.16 %	- 16.93%	- 5.55%

Izvor: Državni zavod za statistiku

Analizirajući kretanje stanovništva na području Grada Novske od 1991. godine može se uočiti trend opadanja broja stanovnika kao posljedica ratnih zbivanja na ovome području, ali i procesa deruralizacije i odlaska stanovništva u veće gradove (Grafikon 1.).

Grafikon 1. Kretanje broja stanovnika na području Grada Novske u razdoblju od 1971.-2011.godine

Izvor: Državni zavod za statistiku

Najveća koncentracija stanovnika nalazi se u naselju Novska koje je administrativno-upravno, gospodarsko, obrazovno-kulturno, zdravstveno-socijalno, uslužno i športsko središte Grada Novske. Naselje Novska broji 7.028 stanovnika što čini 52% ukupnog broja stanovnika Grada. Pojedina seoska naselja su gotovo u potpunosti nenaseljena, te broje manje od 10 stanovnika (Bair, Brezovac, Lovska, Rađenovci, Rajčići). Ovakav neravnomjeran razmještaj stanovništva uzrokuje velike razlike u razvijenosti i kvaliteti života između naselja, te otežava daljna ulaganja u povećanje komunalnog i stambenog standarda tih naselja (Tablica 3.).

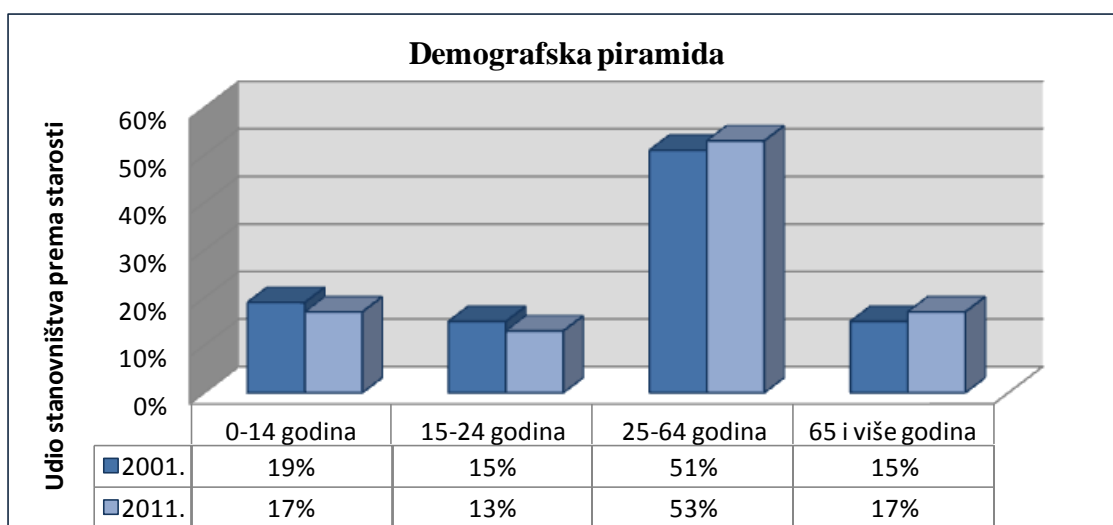
Tablica 3. Broj stanovnika po naseljima 2011.

NASELJE	Površina (km²)	Broj stanovnika (Popis 2011.)	Gustoća naseljenosti (st/km²)
Bair	9,11	6	0,66
Borovac	10,77	273	25,35
Brestača	18,20	913	50,16
Brezovac	7,70	9	1,17
Bročice	18,98	964	50,79
Jazavica	12,89	398	30,88
Kozarice	16,31	433	26,55
Kričke	27,44	23	0,84
Lovska	12,82	9	0,70
Nova Subocka	6,61	713	107,87
Novi Grabovac	3,47	14	4,03
Novska	19,34	7.028	363,39
Paklenica	12,52	279	22,28
Plesmo	17,69	87	4,92
Popovac	3,42	10	2,92
Rađenovci	1,61	2	1,24
Rajčići	22,35	4	0,18
Rajić	34,97	875	25,02
Roždanik	7,98	262	32,83
Sigetac	12,61	122	9,67
Stara Subocka	15,68	502	32,02
Stari Grabovac	17,06	393	3,26
Voćarica	9,87	199	20,16
UKUPNO:	319,40	13.518	42,32

2.1. Dobna i spolna struktura stanovništva

Dobna struktura stanovništva grada Novske ukazuje na dominaciju udjela radno sposobnog stanovništva u dobi od 15-64 godina (66%), ali i problem starenja stanovništva. Udio stanovništva starog 65 godina i više u 2011. godini povećao se za 2% u odnosu na 2001. godinu, te iznosi čak 18%. Ovaj podatak odražava stanje u cijeloj Sisačko-moslavačkoj županiji koja spada u četiri demografski najugroženije županije u Republici Hrvatskoj. Istodobno, udio mladog stanovništva (0-14 godina) je u 2011. iznosio 17%, što je za 2% manje nego u 2001. godini (Grafikon 2.). Ipak, zahvaljujući mjerama populacijske politike, Grad Novska proteklih 6 godina bilježi porast nataliteta, a broj novorođenih iz godine u godinu raste.

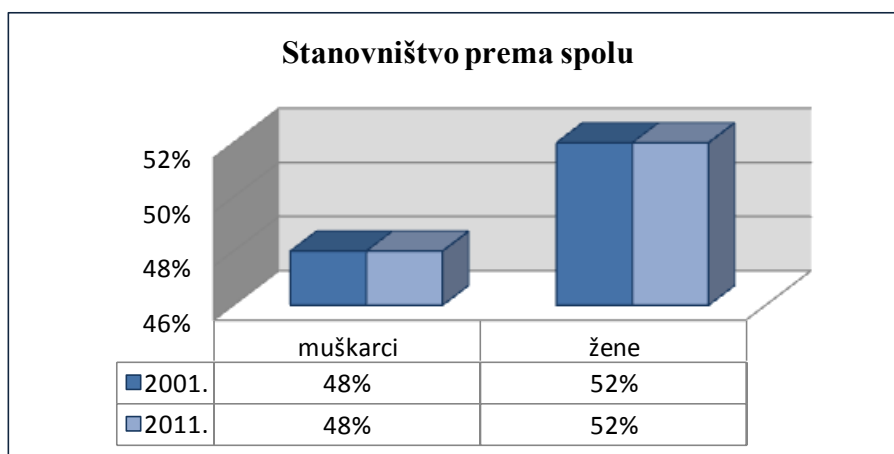
Grafikon 2. Dobna struktura stanovništva grada Novske

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2001. i 2011. godine

Promatrajući spolnu strukturu stanovništva može se zaključiti da se između zadnja dva popisa stanovništva odnos broja žena i broja muškaraca nije mijenjao. Od ukupnog broja stanovnika 52% čine žene, a 48% muškarci.

Grafikon 3. Spolna struktura stanovništva grada Novske

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2001. i 2011. godine

2.2. Stanovništvo prema migracijskim obilježjima

Prema popisu stanovništva iz 2001. godine, od ukupnog broja stanovništva na području grada Novske oko 47% živi od rođenja u istom mjestu dok je ostatak doselio iz drugih područja, od toga 62% iz drugih naselja u RH, a 38% iz inozemstva. Ovakve migracije ponajviše su rezultat ratnih zbivanja na ovome području (Tablica 4.). Od nacionalnih manjina na području grada Novske najzastupljeniji su Srbi (4,74%), Romi (1,26%), Albanci (0,50%), Ukrajinci (0,33%), Česi (0,24%), te Bošnjaci (0,10%).

Tablica 4. Stanovništvo prema migracijskim obilježjima

	ukupan broj stanovnika	od rođenja stanuje u istom naselju	Doseljeno u naselje stanovanja						nepoznato
			iz drugog naselja istog grada/općine	iz drugog grada/naselja iste županije	iz druge županije	Iz inozemstva			
						Svega	BiH	iz ostalih zemalja	
SMŽ	185.387	93.709	18.315	23.632	23.002	26.131	23.092	2.534	473
NOVSKA	14.313	6.746	1.934	1.053	1.702	2.844	2.607	175	19

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2001. godine

2.3. Stanovništvo prema razini obrazovanja

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, 2001. godine obrazovna struktura stanovništva grada Novske bila je izrazito nepovoljna. Oko 38 % stanovništva starijeg od 15 godina ima završenu samo osnovnu školu (od njih 27% nema potpuno osnovnoškolsko obrazovanje), a 43% ima završenu srednju školu (uključujući gimnaziju). Više i visoko obrazovanje ima samo 5% ukupnog stanovništva, što je manje od županijskog prosjeka gdje je udio 8% i znatno manje od prosjeka RH gdje je udio 12%.

Također je razvidan veći udio ženske populacije bez završene škole ili završena do tri razreda osnovne škole. Primjetan je i veći udio muške populacije sa završenom srednjom školom (53,26%) u odnosu na žensku populaciju (32,89%), kao i veći udio ženske populacije bez osnovne škole (7,73%) u odnosu na mušku populaciju (2,02%).

Tablica 5. Stanovništvo starije od 15 godina prema završenoj školi

	Ukupno područje Novska	Muškarci	Žene	Ukupno %	Udio muškaraca u uk. muškoj populaciji %	Udio žena u uk. ženskoj populaciji %
Stanovništvo staro 15 i više godina	11.582	5.537	6045	100%	100%	100%
Bez škole	579	112	467	5%	2,02%	7,73%
1-3 razreda osnovne škole	459	128	331	3,96%	2,31%	5,48%
4-7 razreda osnovne škole	718	601	1.117	14,83%	10,85%	18,48%
Osnovna škola	3.231	1.410	1.821	27,9%	25,47%	30,12%
Srednja škola	4.937	2.949	1.988	42,63%	53,26%	32,89%
Viša škola, I. (IV.) stupanj fakulteta i stručni studij	297	157	140	2,57%	2,84%	2,32%
Fakulteti, umjetničke akademije i sveučilišni studij	307	148	159	2,65%	2,67%	2,63%
Magisterij	12	10	2	0,1%	0,18%	0,03%
Doktorat	-	-	-	-	-	-
Nepoznato	42	22	20	0,36%	0,4%	0,33%

Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2001. godine

3. RADNA SNAGA

3.1. Zaposlenost

Ukupan broj radno sposobnog stanovništva starosne dobi između 15 i 64 godine na području grada Novske je 8.902, od čega udio muškaraca iznosi 51%. Najveći broj radnika na području Novske zapošljava prerađivačka industrija, obrtnici, trgovina na veliko i malo te javna uprava, a prema stečenoj stručnoj spremi najveći broj zaposlenih čine osobe sa srednjom stručnom spremom.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje na dan 31.12.2012. godine na području grada Novske zaposleno je ukupno 2.732 osobe što čini 63% ukupno aktivnog stanovništva³ (Tablica 6).

Tablica 6. Broj zaposlenih na području Novske na dan 31.12.2012.

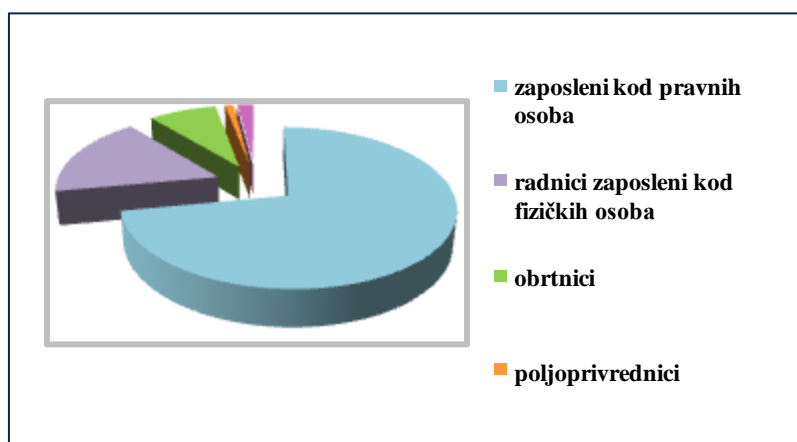
Osnova osiguranja	Broj osiguranika
Radnici kod pravnih osoba	1.954
Obrtnici	463
Poljoprivrednici	206
Samostalne profesionalne djelatnosti	39
Radnici kod fizičkih osoba	54
Osiguranici zaposleni kod međunarodnih organizacija u inozemstvu i hrvatski državljani zaposleni na teritoriju RH kod poslodavaca sa sjedištem u inozemstvu	0
Produženo osiguranje	16
UKUPNO	2.732

Izvor: HZMO, Središnja služba Zagreb

U strukturi zaposlenih najveći udio čine radnici zaposleni kod pravnih osoba (72%), zatim radnici zaposleni kod fizičkih osoba (17%), obrtnici (8%), poljoprivrednici (1%), te osobe koje obavljaju samostalnu profesionalnu djelatnost (2%). Udio zaposlenih po osnovi osiguranja prikazan je u Grafikonu 4.

³ Aktivno stanovništvo ili radnu snagu čine zaposlene i nezaposlene osobe koje aktivno traže posao

Grafikon 4. Udio zaposlenih po osnovi osiguranja

Izvor: HZMO, Središnja služba Zagreb, prosinac 2012.

3.2. Nezaposlenost

Koncem prosinca 2012. godine na području Grada Novske u evidenciji nezaposlenih Hrvatskog zavoda za zapošljavanje bilo je 1.621 osoba (37% aktivnog stanovništva). U odnosu na kraj 2011. godine (ukupno 1.383 nezaposlenih) zabilježen je porast nezaposlenosti za 15%. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, stopa registrirane nezaposlenosti na području Grada Novska u 2011. godini iznosila je 30,9 %.

Promatrajući strukturu nezaposlenih osoba s obzirom na razinu obrazovanja (Tablica 7.), najveći broj nezaposlenih osoba ima završeno srednjoškolsko (trogodišnje ili četverogodišnje) obrazovanje (59,47%). Slijede osobe za završenom osnovnom školom (23,32%), osobe bez završene škole (9,75%), osobe sa završenim prvim stupnjem fakulteta, stručnim studijem i visokom školom (3,27%), te osobe s završenim fakultetom, akademijom, magisterijem i doktoratom (2,28%). Ovakva struktura nezaposlenih prema razini obrazovanja je i odraz stanja u Županiji, ali i cijeloj RH što ukazuje na potrebu jačeg poticanja i provođenja programa neformalnog obrazovanja i cjeloživotnog učenja.

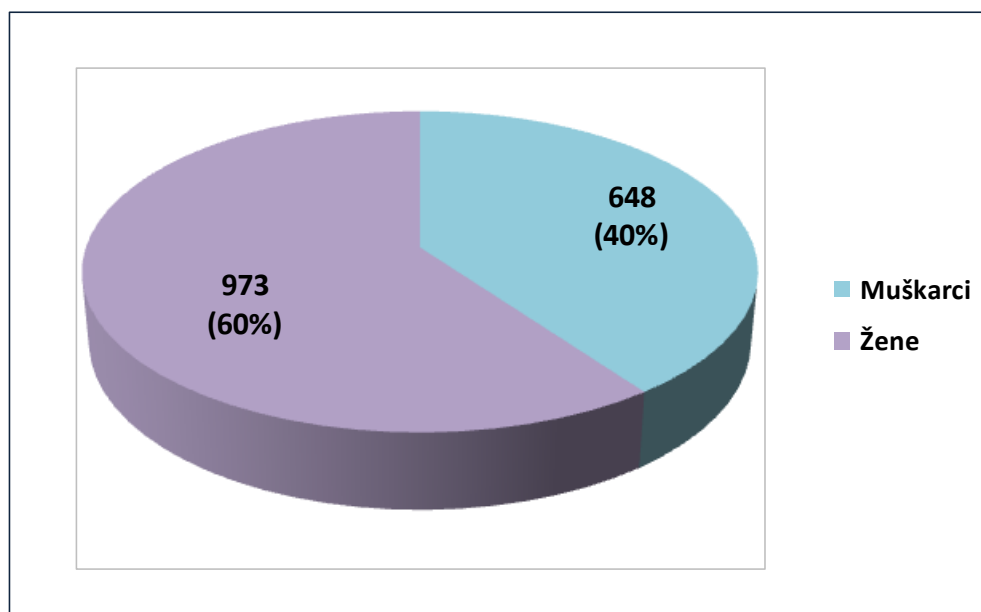
Otkada se statistički prati registrirana nezaposlenost, većinu nezaposlenih čine žene. Tako je koncem 2012. udio nezaposlenih žena na području grada Novske iznosio čak 60,02% (Grafikon 5.).

Tablica 7. Struktura nezaposlenih osoba prema razini obrazovanja

Kvalifikacija	Broj nezaposlenih		Udio žena u uk. broju nezaposlenih
	Ukupno	%	
Bez škole	158	9,75%	5,18%
Završena osnovna škola	378	23,32%	14,19%
Srednja škola do 3 godine	599	36,95%	20,3%
Srednja škola 4 godine	365	22,52%	15,48%
Gimnazija	31	1,91%	1,17%
Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	53	3,27%	2,28%
Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	37	2,28%	1,42%
UKUPNO	1.621	100%	60,02%

Izvor: HZZ, prosinac 2012.

Grafikon 5. Udio nezaposlenih prema spolu

Izvor: HZZ, prosinac 2012.

Posebno osjetljivu skupinu u strukturi nezaposlenih čine mlade osobe do 29 godina s udjelom od 34% (547 osoba) u kojoj podjednako sudjeluju i muškarci i žene. Visok udio mladih u ukupnoj nezaposlenosti ukazuje na otežan ulazak mladih na tržište rada iako sve više mladih ima visoko obrazovanje. Također, tržište rada nije dovoljno fleksibilno, te je produženo trajanje nezaposlenosti.

4. PRIRODNO I KULTURNO NASLIJEĐE, TE NJIHOVA ZAŠTITA

Prirodne i kulturne vrijednosti i posebnosti čine značajan dio razvojnih resursa na području Grada Novske. Kulturna i prirodna baština predstavlja temelj prema kojem se identificira jedna sredina za koju je važno očuvanje i zaštita svakog njenog oblika od propadanja ili degradacije. Kao takva predstavlja jedinstvenu povijesnu, prostornu i administrativnu cjelinu. Uz dobru marketinšku promociju kulturnog i prirodnog dobra omogućit će se njegova održiva ekonomska eksploatacija, a time će se olakšati i njegovo održavanje i zaštita.

4.1. Zaštita prirodnog i kulturnog naslijeđa

U cilju očuvanja, zaštite i unapređenja kulturne baštine Grada Novske, odnosno očuvanja identiteta, Prostornim planom Grada Novske definirana su sljedeća načela zaštite koja bi trebala biti polazna osnova budućeg razvitka:

- kulturna i prirodna baština predstavlja temelj identiteta i dokaz je povijesnog kontinuiteta razvitka sredine, pa ju je potrebno štititi od svake daljnje devastacije i degradacije njenih temeljnih vrijednosti,
- osim pojedinačnih građevina, kulturnu baštinu čini i prostorna baština, koja je zajedničko djelo čovjeka i prirode, odnosno rezultat je ljudskog djelovanja kroz povijest,
- osim vrednovanja građevina – reprezentativnih primjera određenog stila, kulturnu baštinu čine i skromna ostvarenja tradicijske stambene izgradnje, drvene kuće, koje bi kao nositelje identiteta, trebalo čuvati u izvornim oblicima i po mogućnosti izvornoj namjeni,
- prirodni krajolik je neponovljiv, a svako novo širenje građevinskih zonau kvalitetne krajobrazne prostore znači osiromašenje krajolika i gubitak samosvijesti.

Raspoloživi resursi na području Grada Novske imaju ne samo lokalni značaj, nego i širi županijski, nacionalni i europski značaj. Postojeća zaštićenost prostora temeljem njegovih krajobraznih, prirodnih i drugih vrijednosti povećat će se u budućnosti kroz određivanje novih zaštićenih područja i strožih režima zaštite, kako bi se postojeće vrijednosti u potpunosti očuvale i unaprijedile. U tom smislu se kroz ciljeve prostornog razvoja grada Novske, osim već ostvarene zaštite prirodnih vrijednosti temeljem Zakona o zaštiti prirode (NN 70/05, NN 139/08, NN 57/11) na području Parka prirode Lonjsko polje, predviđa proširenje zaštite i na druge prirodno vrijedne lokalitete. Prostornim planom uređenja Grada Novske poseban naglasak je stavljen na zaštitu i očuvanje prirodnih vrijednosti i krajobraza pri čemu treba očuvati njegove izvorne vrijednosti smanjenjem (ograničenjem) intenziteta izgradnje na tim

područjima. Također se Planom predviđa sanacija njegovih oštećenih dijelova (eksploatacijska poljanafte/plina) kroz daljnje oplemenjivanje, uključivo očuvanje značajnih panoramskih točaka unutar prostora Grada.

Temeljem Konzervatorske podloge utvrđeni su osnovni prostorni i razvojni činitelji očuvanja kulturne baštine, te su dane smjernice i uvjeti korištenja prostora, a modaliteti zaštite određuju se prema kriteriju zoniranja (stroga zona zaštite povijesnih struktura i kontaktne zone), te prema propisanim mjerama zaštite.

Dio prostora Grada vrednovan je kao područje kulturnog krajolika, osobito padine Psunja s malobrojnim naseljima i brežuljcima sa obrađenim padinama, ali i s brojnim arheološkim lokalitetima. Južni dio grada dodirno je područje Parka prirode Lonjsko polje. U njemu su očuvana prirodna i pejzažna obilježja i karakteristična tipologija naselja. Stoga se s naročitom pažnjom pristupilo planiranju građevinskih područja, kako ne bi došlo do narušavanja kvalitetnih prostornih odnosa, uz očuvanje vrijednih vizura na sela.

Za građevine najveće kulturno povijesne vrijednosti potrebno je provesti konzervatorsko restauratorska istraživanja prije bilo kakvih zahvata. Za sva naselja s očuvanom povijesnom građevnom strukturom potrebno je izraditi detaljnu inventarizaciju svih vrijednosti naselja, prostornih i graditeljskih, temeljem kojih će se odrediti smjernice za potrebne i moguće zahvate unutar prostora naselja i na pojedinačnim građevinama.

S obzirom da kulturno i prirodno naslijeđe predstavlja harmoničnu cjelinu, čiji elementi su nedjeljivi, proširena je terminologija zaštite na pojmove zaštite kulturne i prirodne, odnosno prostorne baštine. U tom kontekstu valorizirani su krajolici i pejzažni predjeli Grada Novske, bilo da su prirodni okvir naselja, brežuljci obrađeni vinogradima ili pokriveni šumama, bilo da su ljudskom rukom kultivirani predjeli u blizini naselja ili pojedinačno zaštićenog kulturnog dobra. Najveća vrijednost ovog područja je, osim vrijednih pojedinačnih primjera graditeljske baštine, očuvani krajolik koji čini sintezu prirodnih, pejzažno-reljefnih osobitosti i antropogenih djelatnosti, te se mjerama Prostornog plana predlaže njegova zaštita.

4.2. Kulturna baština

Konzervatorskom podlogom te sukladno Zakonu o zaštiti i čuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10 i 61/11) utvrđen je status kulturnog dobra za 6 povijesnih cjelina, 17 arheoloških nalazišta, 1 povijesno-memorijalnu cjelinu, 5 kulturnih krajolika, 13 sakralnih građevina, 17 civilnih građevina, 1 vojnu građevinu i kompleks, 2 memorijalne građevine i 2 pokretna kulturna dobra, a evidentirano je još niz dobara lokalne vrijednosti, koji su značajni elementi identiteta prostora.

Nepokretna i pokretna kulturna dobra navedena u Popisu koji slijedi, imaju svojstva kulturnog dobra i podliježu pravima i obvezama Zakona o zaštiti i očuvanja kulturnih dobara, bez obzira na njihov trenutni pravni status zaštite.

Pravni status zaštite obuhvaćen je slijedećim kategorijama:

Z – kulturno dobro upisano u Registar kulturnih dobara RH – Listu zaštićenih kulturnih dobara

P – preventivno zaštićeno kulturno dobro upisano u Registar kulturnih dobara RH – Listu preventivno zaštićenih kulturnih dobara

PZ – prijedlog zaštite temeljem Prostornog plana uređenja grada Novske

E – evidentirana kulturna dobra lokalnog značaja

I. SPOMENIČKA PODRUČJA I CJELINE

Tablica 8. Povijesna naselja i dijelovi naselja

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
1	Novska, proširenje zone zaštite	Novska	P
2	Borovac, grupa gospodarskih građevina	Borovac	PZ
3	D. Rajić, dijelovi naselja	D. Rajić	PZ
4	Kozarice, dio naselja	Kozarice	PZ
5	Plesmo, dijelovi naselja	Plesmo	PZ
6	Stara Subocka, dijelovi naselja/Povijesna seoska cjelina Stara Subocka	Stara Subocka	Z

Tablica 9. Arheološki lokaliteti i zone

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
1	Lokalitet Staro Selo/Bjelavina, položaj crkve Sv. Demetrija, srednji vijek	Novska	PZ
2	Lokalitet crkva Sv. Luke, položaj crkve, groblja i naselja Bjelavina, srednji vijek	Novska	PZ
3	Lokalitet Orešić grad, položaj utvrde, srednji vijek	Novska	PZ
4	Lokalitet Opujić Grad, gradina, srednji vijek	Paklenica	PZ
5	Lokalitet Sisvete – Crkvište, položaj crkve Svih Svetih, srednji vijek	Paklenica	PZ
6	Lokalitet Sisvete – Crkvište, položaj crkve Svih svetih, srednji vijek	Paklenica	PZ

7	Lokalitet crkve sv. Tome, nedeterminirana pozicija, srednji vijek	Roždanik	E
8	Lokalitet crkva Sv. Martin, nedeterminirana pozicija, srednji vijek	Borovac	E
9	Lokalitet Čardačić, pozicija obrambenog uporišta, srednji/novi vijek	Rajčići	E
10	Lokalitet Rađenovci, položaj utvrde Svetačkih i crkve Sv. Mihajla, nedeterminirana pozicija, srednji vijek	Rađenovci	E
11	Lokalitet Palaševac, gradina, nedeterminirano	Rajčići, Milisavci	E
12	Lokalitet Kučerine ili Šarampov, nedeterminirano (mogući položaj utvrde plemića Svetačkih)	Kričke	E
13	Lokalitet Subocki grad, utvrda, srednji vijek	Popovac Subocki	PZ

Tablica 9. – nastavak

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
14	Lokalitet crkve Sv. Jurja, nedeterminirana pozicija, srednji vijek	Popovac Subocki	E
15	Lokalitet toponima Gornje Krčevine, mogući fortifikacijski elementi, srednji vijek	Popovac Subocki	E
16	Lokalitet toponima Svetinja uz istoimeni potok, moguća pozicija groblja ili crkve, srednji vijek	Brezovac	E
17	Lokalitet toponima Vinogradine, pozicija moguće utvrde, srednji vijek	Kozarice	E

Tablica 10. Povijesno-memorijalne cjeline

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
1	Gradsko groblje sa ostacima židovskog groblja	Novska	PZ
2	Pravoslavno groblje	Novska	E
3	Groblje	Borovac	E
4	Groblje	Brezovac Subocki	E
5	Groblje	D. Rajić	E
6	Groblje	D. Rajić	E
7	Groblje	Kozarice	E
8	Groblje	Kričke	E
9	Groblje	Lovska	E

10	Groblje	N. Grabovac	E
11	Groblje	N. Subocka	E
12	Groblje	Paklenica	E
13	Groblje	Plesmo	E
14	Groblje	Rajčići	E
15	Groblje	Roždanik	E
16	Groblje	Voćarica	E

Tablica 11. Kulturni krajolici - Kultivirani prirodni krajolik

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
1	Lonjsko polje		Z
2	Obronci Psunja		PZ

Tablica 12. Kulturni krajolici - Parkovi, perivoji i vrtovi

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
1	Gradski park	Novska	PZ
2	Ulični drvored	Novska	PZ
3	Ulični drvored platana	Novska	PZ

II. POJEDINAČNA NEPOKRETNNA KULTURNA DOBRA I NJIHOVI SKLOPOVI

Tablica 13. Sakralne građevine – građevine posvećene kultu

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
1	Crkva sv. Luke Evandelista	Novska	Z
2	Parohijska crkva sv. Preobraženja	D. Rajić	PZ
3	Crkva sv. Tome Apostola s ostacima stare škole	G. Rajić	Z
4	Parohijska crkva sv. Teodora Tirona	Lovska	Z

5	Kapela sv. Josipa	Novska	P
6	Kapela sv. Katarine	Brestača	PZ
7	Pravoslavna kapela sv. Paraskeve	Jazavica	PZ
8	Ostaci kapele sv. Roka	Roždanik	PZ
9	Kapela s. Svetih	Kozarice	E
10	Kapela Uzvišenja sv. Križa	St. Grabovac	P
11	Crkva Pohodenja BD Marije	St. Subocka	Z

Tablica 14. Sakralne građevine – poklonici

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
1	Raspelo	Novska	E
2	Raspelo	Bair	E
3	Raspelo	Brezovac Subocki	E
4	Raspelo	N. Subocka	E
5	Raspelo	Plesmo	E
6	Raspelo	Roždanik	E
7	Raspelo	St. Grabovac	P
8	Raspelo	St. Subocka	E

Tablica 15. Sakralne građevine – ostale sakralne građevine

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
1	Župni dvor	Novska	P
2	Župni dvor	G. Rajić	PZ

Tablica 16. *Civilne građevine – stambene i stambeno poslovne građevine*

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
1	Stambena građevina	Novska	P
2	Stambena građevina	Novska	PZ
3	Zgrada Drapczinski – zgrada ljekarne	Novska	Z
4	Stambena građevina s okućnicom	Borovac	E
5	Stambene građevine	Borovac	E
6	Stambena građevina	Bročice	E
7	Stambena građevina	Bročice	E
8	Stambena građevina	D. Rajić	E
9	Stambena građevina s okućnicom	Jazavica	E
10	Stambena građevina s okućnicom	Kozarice	E

Tablica 16. – nastavak

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
11	Stambena građevina	N. Grabovac	E
12	Stambena građevina s okućnicom	N. Grabovac	E
13	Stambena građevina s okućnicom	N. Grabovac	E
14	Stambena građevina	Sigetac Subocki	E
15	Drvena prizemnica	Plesmo	P

Tablica 17. *Civilne građevine – građevine javne namjene*

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
1	Hotel Knopp	Novska	Z
2	Zgrada stare škole-suda	Novska	P
3	Zgrada stare općine	Novska	P
4	Zgrada pošte	Novska	Z
5	Poslovna zgrada	Novska	P
6	Zgrada stare pučke škole	Novska	PZ
7	Zgrada kolodvora s konakom za željezničare	Novska	PZ
8	Zgrada šumarije	Novska	PZ

9	Stara škola	Bročice	PZ
10	Dom	Plesmo	PZ
11	Stara škola	Sigetac	PZ
12	Stara škola	St. Grabovac	PZ

Tablica 18. Civilne građevine – građevine poljoprivrednog gospodarstva

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
1	Mlin	St. Subocka	PZ

Tablica 19. Vojne građevine i kompleksi

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
1	Gradina Subocka	Popovac Subocki	PZ

Tablica 20. Memorijalne građevine i kompleksi

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
1	Spomen obilježje	Novska	E
2	Spomen obilježje	Bair	E
3	Mjesto na kom je srušena kapela Sv. Martina	Borovac	PZ
4	Spomen obilježje	Borovac	E
5	Spomen obilježje	Brezovac Subocki	E
6	Spomen obilježje	D. Rajić	E
7	Spomen obilježje	Jazavica	E
8	Spomen obilježje	Kričke	E
9	Spomen obilježje	N. Grabovac	E
10	Spomen obilježje	N. Subocka	E
11	Spomen obilježje	Paklenica	E
12	Spomen obilježje	Plesmo	E
13	Spomen obilježje	Roždanik	E
14	Spomen obilježje	St. Subocka	E
15	Mjesto na koj je srušena kapela Svih Svetih	Voćarica	PZ
16	Spomen obilježje palim braniteljima Domovinskog rata na Trokutu	Lovska	E

Tablica 21. Memorijalne građevine i kompleksi

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
1	Bista	Novska	E
2	Zvonara	Kozarice	E
3	Zvonara	N. Subocka	E
4	Zvonara	Rajčići	E

III POKRETNA KULTURNA DOBRA

Tablica 22. Memorijalne građevine i kompleksi

Ident. br.	Spomenik/element baštine	Lokalitet	Spomenički status
1	Zbirka Sajko	Novska	P
2	Etnografska zbirka Vukalović	Plesmo	Z
3.	Namještaj prve kotarske ljekarne „Sveta Marija“ u Novskoj	Novska	Z

Status zaštićene pokretne kulturne baštine RH, 2011. godine stekao je i namještaj kotarske ljekarne Sveta Marija koji se sastoji od 23 komada ljekarničkog namještaja, čija restauracija je započela 2009. godine, a završetak radova planira se se tijekom 2015. godine.

Unutar granica Grada Novske do sada je bila provedena zaštita na gradskoj cjelini Novske i nekolicini pojedinačnih kulturnih dobara: kulturnih dobara upisanih u Registar kulturnih dobara RH – Listu zaštićenih kulturnih dobara (10), preventivno zaštićenih kulturnih dobara upisanih u Registar kulturnih dobara RH – Listu preventivno zaštićenih kulturnih dobara (11), predloženih za zaštitu (33) i evidentiranih kulturnih dobara lokalnog značaja (62).

4.3. Prirodna baština

Na području grada Novske mogu se specificirati područja sa slijedećim obilježjima:

Zaštićena prirodna baština

- Park prirode Lonjsko polje
- Park šuma: dolina potoka Novska

Park prirode Lonjsko polje

Područje Lonjskog i Mokrog polja s ukupnom površinom od 506 km² spada među najveća i najočuvanija poplavna – močvarna područja Europe. Ukupna raznolikost biljnog i životinjskog svijeta predstavlja najveće bogatstvo predmetnog prostora u okviru kojega periodične poplave rijeke Save i Lonje stvaraju povoljne hidrološke uvjete za postojeća staništa biljnog i životinjskog svijeta, osobito ptica, uključivo i mrijest riječne ribe. Po gustoći ptica, nizinske poplavne šume spadaju u najgušće naseljene biotope u Europi. Najpoznatiji predstavnik ovog područja je bijela roda. Osim nje tu su još i djetlovi, žune, muharice. Ovdje se nalaze i rijetke vrste ptica poput žličarke i štekavca. Siva čaplja, stalni stanovnik ovih krajeva, bila je zaštitni znak Novske i nalazila se na prvom novljanskom grbu. Značajnu vrijednost ovog područja predstavljaju nizinske šume hrasta lužnjaka i poljskog jasena.

Temeljem svojih prirodnih vrijednosti i specifičnosti, kao jedno od jedinstvenih prirodnih područja u Europi, Park prirode Lonjsko polje upisan je u Ramsarsku listu međunarodno važnih močvarnih biotopa. Specifičnost prirodnih uvjeta koje predstavljaju podlogu za prihvata i boravak ptica, čini jedan od razloga da je to područje uključeno u međunarodni projekt 'Important bird areas'. Prostor Lonjskog polja, kao zaštićene prirodne vrijednosti obuhvaća u svom jednom dijelu (unutar područja Grada Novske) njezino južno i jugozapadno rubno područje uz kanal Veliki Strug, sa oko 15% površine ukupno zaštićenog prostora tj. unutar područja Grada Novske zaštićeni prostor Lonjskog polja obuhvaća površinu od 7,59 ha.

Park šuma: dolina potoka Novska

Prirodno i vegetacijski vrijedno područje Psunja dobiva naglašene vegetacijske i krajobrazne kvalitete na nekoliko lokacija, koje se ovim planom predlažu za zaštitu u kategoriji park šume. Predmetno se odnosi na područja oko doline potoka Novska. Navedeno područje obuhvaćaju mješovite šume hrasta kitnjaka, bukve i graba sa dijelovima livadskih površina i manjih vodotoka. Atraktivnost područja te vrijednost postojeće vegetacije rezultira potrebom njihove potpunije zaštite, uređenja i održavanja kao park šume. Navedena park šuma obuhvaća područje veličine oko 665 ha.

Krajobraz

- Osobito vrijedni predjel: kulturni krajobraz na području Psunja
- Kultivirani krajobraz: područja vinograda na kontaktnom prostoru prigorske i ravničarske zone
- Točke i potezi značajni za panoramske vrijednosti krajobraza

Spomenik parkovne arhitekture

Prostornim planom uređenja grada Novske za zaštitu na razini spomenika parkovne arhitekture predložena su sljedeća područja:

- Gradski park – Novska
- Ulični dvored, Zagrebačka ulica – Novska
- Ulični drvored platana, Ulica kralja Zvonimira – Novska

Ekološka mreža NATURA 2000

Ekološka mreža u Hrvatskoj je propisana Zakonom o zaštiti prirode, a proglašena Uredbom o proglašenju ekološke mreže (NN 109/07), te predstavlja sustav međusobno povezanih ili prostorno bliskih ekološki značajnih područja važnih za ugrožene vrste i staništa, koja uravnoteženom biogeografskom raspoređenošću značajno pridonose očuvanju prirodne ravnoteže i biološke raznolikosti. Uredbom o proglašenju ekološke mreže propisane su i smjernice za mjere zaštite čija provedba osigurava postizanje i održavanje povoljnog stanja ciljeva očuvanja svakog područja ekološke mreže. Područja ekološke mreže sukladno EU ekološkoj mreži NATURA 2000 podijeljena su na područja važna za divlje svojte i stanišne tipove (potencijalna 'SAC' područja – Special Areas of Conservation) te međunarodno važna područja za ptice (potencijalna 'SPA' područja – Special Protection Areas). Sukladno mehanizmu EU Direktive o staništima, Zakon o zaštiti prirode propisuje da se dijelovi ekološke mreže mogu štiti kao posebno zaštićena područja ili provedbom planova upravljanja, kao i kroz postupak ocjene prihvatljivosti zahvata za prirodu svakog ugrožavajućeg zahvata. Negativno ocijenjen zahvat se može odobriti samo u slučajevima prevladavajućeg javnog interesa i uz Zakonom utvrđene kompenzacijske uvjete. Važan mehanizam je i mogućnost sklapanja ugovora s vlasnicima i ovlaštenicima prava na područjima ekološke mreže, uz osiguranje poticaja za one djelatnosti koje doprinose očuvanju biološke raznolikosti.

U prijedlogu Ekološke mreže za zaštitu prirode NATURA 2000 navedena su slijedeća područja koja se dijelom nalaze na području grada Novske:

- Poligonska područja važna za ptice (SPA):
  - HR1000004 Donja Posavina
- Poligonska područja važna za vrste i staništa (pSCI):
  - HR2000416 Lonjsko Polje

5. KOMUNALNA I PROMETNA INFRASTRUKTURA

5.1. Komunalna infrastruktura

5.1.1. Vodoopskrba

Vodoopskrbni sustav grada Novske u cijelosti je izgrađen, te svi stanovnici imaju mogućnost priključka na vodoopskrbnu mrežu. Sustav vodoopskrbe grada Novske opskrbljuje se vodom iz vodocrpilišta Drenov Bok koji svojim kapacitetom od 150 l/s zadovoljava sadašnje potrebe stanovništva.

S obzirom na planirano povećanje broja stanovnika, ukupni vodoopskrbni sustav grada Novske predviđen je kao dio regionalnog Sisačko-moslavačkog vodoopskrbnog sustava, ali s vezom i na druge sustave (Brodsko-posavski). Stoga se planira izgradnja - proširenje postojećeg vodoopskrbnog sustava u pravcu Novska – Borovac, te u pravcu Novska – Nova Subocka koji predstavljaju dijelove budućeg regionalnog sustava uz povezivanje prema Okučanima i Lipovljanima.

5.1.2. Odvodnja

Na području grada Novske izgrađena je osnovna kolektorska mreža mješovitog sustava odvodnje i dio sekundarne kanalske mreže uglavnom mješovitog sustava, uključivo dio glavnih kolektora. Postotak izgrađenosti kanalizacijske mreže na području grada Novske iznosi oko 65%. U naseljima bez izgrađenog kanalizacijskog sustava zagađene vode iz domaćinstava trenutno se djelomično prihvaćaju u sabirne jame i rjeđe u septičke jame, koje su često nepropisno izvedene, odnosno nisu nepropusne te tako zagađuju okolni teren.

Trenutno stanje nije zadovoljavajuće, te je zbog takve situacije Grad započeo s izradom projektne dokumentacije za daljnju izgradnju kanalizacijske mreže i iznalaženjem sredstava za njihovu realizaciju. Poseban problem prilikom izgradnje kanalizacijske mreže predstavlja rješavanje imovinsko pravnih odnosa jer dio planirane trase infrastrukture prelazi preko privatnih zemljišta.

Nepročišćene otpadne vode grada Novske direktno se putem kolektora upuštaju u vodotok Novska što ima vrlo nepovoljan utjecaj na okoliš. Grad Novska je vrlo ozbiljno pristupio rješavanju ovog problema, te izradio projektnu dokumentaciju za izgradnju sustava odvodnje otpadnih voda od Novske do Borovca (istočni dio grada) zajedno s uređajima za pročišćavanje, te za izgradnju uređaja za pročišćavanje otpadnih voda naselja Novska i Bročice (južni dio grada). Izgradnja uređaja za pročišćavanje otpadnih planirana je na južnom području naselja Bročice, te su projektirani za faznu izgradnju uređaja. U prvoj fazi će se izgraditi uređaji za mehaničko pročišćavanje otpadnih voda, a drugu fazu predstavlja izgradnja kompletnog biološkog stupnja pročišćavanja.

5.1.3. Otpad

Komunalni otpad s područja grada Novske odlaže se na postojeće odlagalište Kurjakana u Novskoj, a odvoz otpada obavlja komunalno poduzeće Novokom d.o.o., Novska. Postojeće odlagalište Kurjakana trenutno se nalazi se u procesu saniranja i zatvaranja uz potporu Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitosti.

Nakon zatvaranja i sanacije odlagališta komunalnog otpada Kurjakana, deponiranje komunalnog otpada, sukladno postojećoj zakonskoj regulativi, će se morati vršiti na novoizgrađenom regionalnom, odnosno županijskom odlagalištu. Ključni problem predstavlja još uvijek nepoznata lokacija Županijskog centra za gospodarenje otpadom (ŽCGO) Sisačko-moslavačke županije, a Izmjenama i dopunama Prostornog plana Sisačko-moslavačke županije određeno je šest mogućih lokacija ŽCGO, od kojih su dvije na području grada Novske: područje naselja Rađenovci ili na odlagalištu Kurjakana. U sklopu lokacije na području naselja Rađenovci u ispitivanju je i mogućnost skladištenja (sabiralište) opasnog otpada s područja Grada Novske. U daljnjem planskom periodu, do realizacije nove građevine za zbrinjavanje otpada koristit će se i nadalje postojeće odlagalište na lokaciji Kurjakana, a ukoliko za ŽCGO bude odabrana druga lokacija, postojeće odlagalište Kurjakana zadržati će se u funkciji pretovarne stanice.

Veliki problem u financijskom i organizacijskom smislu predstavlja građevinski otpad koji se u većoj mjeri nekontrolirano odlaže na lokacije koje nisu predviđene u navedenu svrhu. Prostornim planom uređenja grada Novske predviđena je lokacija odlagališta građevinskog otpada u naselju Kozarice, no lokacija je još u procesu ispitivanja.

Većina naselja ima zelene otoke za selektiranje otpada, no planira se i daljnje širenje mreže istih. Kao jedan od problema može se istaknuti i nedovoljna osvještenost stanovništva o održivom razvoju i zaštiti okoliša.

5.1.4. Energetski sustav

Postojeći elektroenergetski sustav zadovoljava potrebe korisnika prostora s opskrbom na 35/10 kV razini kao i na distribucijskoj VN 10/04 kV i NN 0,4 kV razini. Unutar novog razvojno-gospodarskog područja uz naselja javlja se potreba izgradnje sadržaja ili proizvodnih kapaciteta s većom potrebom za električnom energijom, te je tako potrebno dograditi 110 kV i 35 kV naponsku mrežu uz izgradnju nove transformatorske stanice dovoljne jačine - TS 110/xx kV Novska južno od pruge uz Poduzetnički zonu Novska, te većeg broja distribucijskih TS 10/04 s kalibriranim VN i NN mrežama unutar građevinskog područja. Kako bi se unutar zone zadovoljile potrebe za opskrbom električne energije do izgradnje TS 110/xx kV, planirana je izvedba kableske transformatorske stanice snage 630(1000) kVA. U cilju povećanja sigurnosti i kvalitete opskrbe električnom energijom, u budućnosti je potrebno izvesti novu TS 110/20 kV, za razvod i opskrbu čitavog područja grada, te prijeći na distribucijsku razinu 20/0,4 kV što je dugoročno gledano tehnički kvalitetnije i ekonomski isplativije rješenje.

Prostorom grada prolazi i dio tranzitnih magistralnih dalekovoda 200 i 110 kV kao dijelovi državnog i županijskog energetskog sustava u okviru elektroopskrbe ovog i drugih područja, te trase magistralnih plinovoda i naftovoda što ukazuje na činjenicu da središnje područje grada ima poseban značaj za županiju i državu. Glavni koridor magistralnog naftovoda za međunarodni transport (JANAF) prolazi uz autocestu A3, a unutar tog zaštitnog koridora postojeće trase naftovoda širine obostrano 100m planira se izgradnja novog magistralnog naftovoda i magistralnog plinovoda za međunarodni transport.

U okvirima infrastrukture transporta i skladištenja nafte, nalazi se i skladište naftnih derivata na lokalitetu eksploatacijskog polja Kozarice, dakle se nafta lokalnim naftovodima transportira prema Sisku i Ivanić Gradu.

Prostorom grada Novske prolaze magistralni plinovodi na trasama KS Lipovljani – Janja Lipa DN 150, KS Lipovljani – Popovača DN 100, te KS Lipovljani – MRS Novska sa DN 80. Napajanje područja grada Novske realizira se preko magistralnog plinovoda Ivanić Grad – Kutina – Novska (NO 300), uključivo i transport zemnog plina sa lokaliteta Kozarice prema Ivanić Gradu (NO 500). Osim navedenih plinskih sustava više razine na području grada izgrađena je nastavno na MRS Novska distributivna mreža srednjetačnih i niskotlačnih plinovoda, a nakon rekonstrukcije plinske mreže 97% građana ima mogućnost priključka na plinsku mrežu. Distribuciju prirodnog plina u naselja obavlja Plin-projekt Novska d.o.o.

Mreža elektroničkih komunikacija u ovom trenutku zadovoljava potrebe razvijenijih dijelova područja Grada, a posebno najrazvijenijeg središnjeg dijela.

5.1.5. Javna rasvjeta

Javna rasvjeta izgrađena je u svim naseljima na području grada Novske. Problem javne rasvjete se ogleda u dotrajalim svjetlosnim armaturama koje ne prate standarde u pogledu minimalnog svjetlosnog zagađenja i svjetlotehnike, niti koriste ekonomične svjetlosne izvore. Stoga je 2011. godine uz potporu Fonda za zaštitu okoliša Grad Novska započeo sa zamjenom postojeće rasvjete ekološkom i energetski učinkovitom javnom rasvjetom.

5.1.6. Obnovljivi izvori energije

Na području grada Novske postoje značajne mogućnosti korištenja obnovljivih izvora energije, posebno šumske biomase zbog blizine sirovine i razvijene drvoprerađivačke industrije što omogućuje korištenje drvnih ostataka. Ova mogućnost je prepoznata na području grada Novske gdje je razvijen i pogon za preradu drveta u drvenu sječku, te pogon za preradu drvene sječke u pelete i brikete koji se koriste kao gorivo u termoelektranama i toplinama, ali i za grijanje obiteljskih kuća, plastenika, škola, itd. Također je započela izgradnja postrojenja za proizvodnju električne energije – termoelektrane na biomasu snage 1MW. Proizvedena električna energija distribuirat će se HEP-u, dok će se pepeo nastao izgaranjem koristiti za smanjivanje kiselosti tla na poljoprivrednim površinama.

Primjena sunčeve energije na području grada Novske zbog visokih investicijskih troškova ograničena je na relativno mali broj sustava za proizvodnju tople vode u kućanstvima i poslovnim objektima.

5.2. Prometna infrastruktura i telekomunikacije

5.2.1. Cestovni promet

Prometni položaj grada Novske je izuzetno povoljan budući da njegovim središnjim dijelom prolazi značajna državna i županijska prometna infrastruktura. Dobar prometni položaj stoga predstavlja jedan od glavnih razvojnih resursa ovoga područja. U okviru te infrastrukture najvišu razinu ima postojeća autocesta A-3 (Ljubljana – Bregana – Zagreb – Lipovac), dok državna cesta D-47 ima regionalan značaj.

Preostala prometna infrastruktura ima prvenstveno županijski značaj, a sastoji se od državnih cesta D-312 te županijskih cesta Ž-3124, Ž-3217, Ž-3249, Ž-3250, Ž-3251 i Ž-3252 koje u longitudinalnom smislu predstavljaju glavni lokalni pravac i vezu Grada Novske sa drugim jedinicama lokalne samouprave u pravcu sjeverozapada i jugoistoka. Najvažniji transverzalni pravac koji povezuje sjeveroistok i jugozapad čini državna cesta D-47.

Nižu razinu cestovne mreže, kojom se ostvaruje najuže lokalno povezivanje između naselja i cestovnih pravaca više razine predstavljaju lokalne ceste L-33140, L-33141, L-33143, L-33144, L-33145, L-33179, L-33184 i L-41006. Navedena postojeća cestovna mreža, obzirom na svoju razvijenost omogućava vrlo kvalitetno prometno povezivanje naselja unutar grada, ali i prema drugim područjima izvan njegovih granica. Prostor grada povezuje mreža od 2 pravca državnih cesta ukupne dužine 12,32 km, 6 županijskih cesta ukupne dužine 48,7 km, te 9 dionica lokalnih cesta ukupne dužine 39,3 km (Tablica 23.). Sve državne i županijske ceste su asfaltirane, dok je lokalnih asfaltirano 97%. Na području grada izgrađeno je ukupno 61 km nerazvrstanih cesta i gradskih ulica koje su u potpunosti asfaltirane. Grad u svom godišnjem proračunu redovno osigurava sredstva za održavanje i izgradnju nerazvrstanih cesta i nogostupa.

Tablica 23. Postojeće javne kategorizirane ceste na području grada Novske

Red. br.	Oznaka ceste	Naziv dionice	Duljina (km)	Asfalt (km)	Makadam (km)
AUTOCESTE					
1.	A-3	Ljubljana – Bregana – Zagreb – Lipovac	21,97	21,97	-
UKUPNO:			21,97	21,97	-
DRŽAVNE CESTE					
1.	D-47	Lipik (D-5) – Novska – H. Dubica – H. Kostajnica – Dvor (D-6)	10,52	10,52	-
2.	D-312	D-47 – Novska	1,8	1,8	-
UKUPNO:			12,32	12,32	-
ŽUPANIJSKE CESTE					
1.	Ž-3124	D43 – Bunjani – Voloder – Kutina – Novska (D47)	11,4	11,4	-
2.	Ž-3217	Kozarice (L33141) – D47	3,5	3,5	-
3.	Ž-3249	Nova Subocka (Ž3124) – St. Subocka – Krapje (Ž3209)	12,3	12,3	-
ŽUPANIJSKE CESTE - nastavak					
Red. br.	Oznaka ceste	Naziv dionice	Duljina (km)	Asfalt (km)	Makadam (km)
4.	Ž-3250	Novska (D312) – Bročice – D47	5,1	5,1	-
5.	Ž-3251	Novska: Ž3250 – Želj. postaja	0,7	0,7	-
6.	Ž-3252	Novska (D312) – Okučani (D5)	15,7	15,7	-
UKUPNO:			48,7	48,7	-

LOKALNE CESTE					
1.	L-33140	Stara Subocka (Ž3249) – Sigetac	2,0	2,0	-
2.	L-33141	Lipovljani (Ž3124) – Kozarice (Ž3217)	5,7	5,7	-
3.	L-33142	L 33141 – Novi Grabovac (L 1006)	5,8	5,8	-
4.	L-33143	Ž 3124 – Ž3217	4,6	4,6	-
5.	L-33144	Rajić (Ž3252) – željeznička postaja	0,9	0,9	-
6.	L-33145	Rajčići – Rajić (Ž3252)	5,5	5,5	-
7.	L-33179	D 47 – Bair – Popovac	1,2	1,2	-
8.	L-33184	Višnjica – D47	1,2	1,2	-
9.	L-41006	L33073 - Bujavica - Lovska - Novi Grabovac - Kozarice (Ž3217)	12,4	11,4	1,0
UKUPNO:			39,3	38,3	1,0
SVEUKUPNO:			122,29	121,29	1,0

Izvor: Županijska uprava za ceste Sisačko-moslavačke; Hrvatske autoceste d.o.o.

Postojeće, vrlo frekventne trase (državna D-312 i županijska ŽC-3252) prolaze kroz središnji dio naselja Novska što negativno utječe na razinu prometnih usluga i sigurnost prometnih tokova. Stoga su to i osnovni razlozi planiranja i formiranja novih koridora promatranih cestovnih pravaca, pa je tako Prostornim planom uređenja Grada Novske predviđena izgradnja novih trasa obilaznih prometnica izvan naselja. Novim zahvatima (izgradnja i rekonstrukcija cestovne infrastrukture), alternativnim pravcima i izmještanjem pojedinih pravaca izvan užih dijelova naselja osigurati će se kvalitetniji uvjeti života stanovnika vezano uz sigurnost stanovištva, buku i zagađenost zraka. Drugi potrebni zahvati na cestovnoj infrastrukturi odnose se na uređenje autobusnog kolodvora i autobusnih ugibališta u naseljenim područjima budući da se na području grada Novske odvija autobusni promet lokalnog, regionalnog, državnog ali i međunarodnog karaktera.

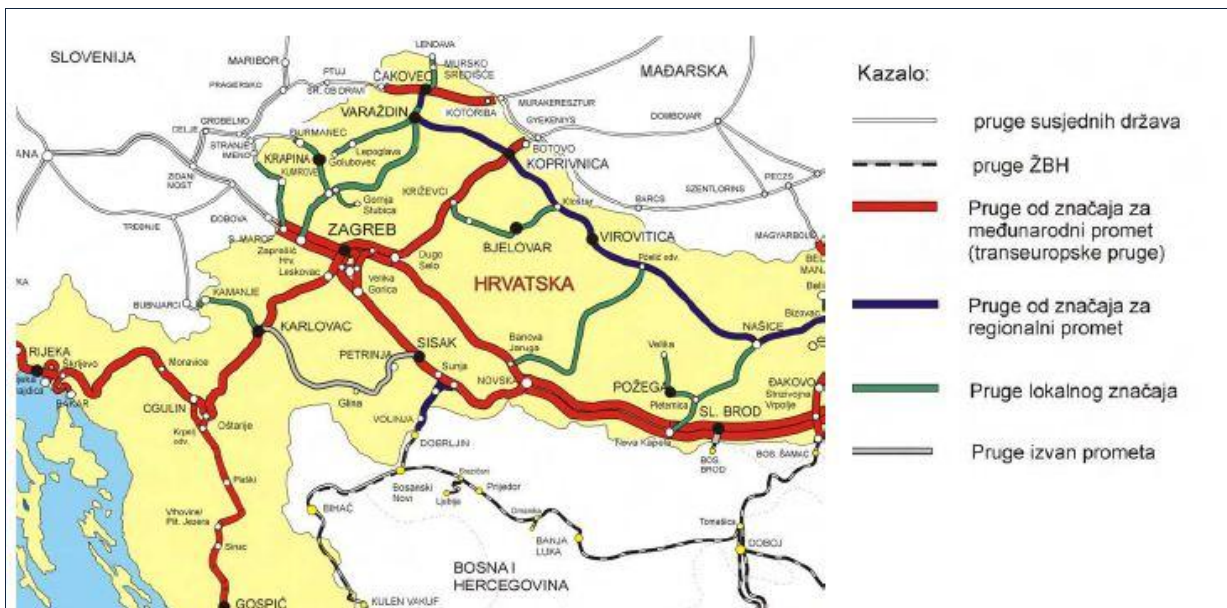
Unutar izgrađenih područja postoji potreba osiguranja dodatnih prostora za promet u mirovanju. Prihvat i parkiranje teretnih vozila omogućava se na prostoru planiranog kamionskog terminala smještenog u novoj Poduzetničkoj zoni „Novska“, s južne strane željezničke pruge.

5.2.2. Željeznički promet

Postojeća željeznička infrastruktura također je vrlo razvijena, a sastoji se od dva pravca:

- ✚ magistralne glavne željezničke pruge RH 1 (Zagreb-Novska-Tovarnik kao dio paneuroskog koridora X)
- ✚ magistralne glavne željezničke pruge MG 2.1. (Sisak-Novska kao krak B paneuroskog koridora)

Slika 2. Prikaz mreže željeznica na području RH

Izvor: Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, 2013.

Navedeni željeznički pravci predstavljaju glavne željezničke prometne pravce između središnjeg i istočnog dijela Hrvatske, odnosno čine dio X paneuropskog koridora na potezu Savski Marof-Zagreb-Tovarnik. Postojeći uvjeti za odvijanje prometa na tom pravcu ne omogućavaju u potpunosti postizanje većeg opterećenja i značajnih brzina, budući da nedostaje drugi kolosijek na relaciji Dugo Selo – Okučani, a postojeći kolosijek je potrebno rekonstruirati i modernizirati. Obzirom na uvjete i prometne standarde koje treba ostvariti, a koji su definirani Strategijom i Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske, te Strategijom prometnog razvitka Republike Hrvatske, potrebno je provesti određene zahvate u okviru državne željezničke infrastrukture, koji se stoga dijelom reflektiraju i na područje grada Novske. Planirani radovi na obnovi i modernizaciji dionice Okučani-Novska u potpunosti su završeni u prvoj polovici 2014. godine.

5.2.3. Zračni promet

Na području grada Novske realizacija prometne infrastrukture zračnog prometa planski se uspostavlja kroz predviđanje potencijalne lokacije za izgradnju heliodroma. Naime, takva prometna infrastruktura neophodna je u okviru naselja s karakteristikama manjih razvojnih i regionalnih žarišta. Radi toga se utvrđuje planska lokacija za istraživanje smještena unutar 'Poslovno-trgovačke zone' u naseljima Novska i Brestača, zapadno od D-47.

Detaljno utvrđivanje lokacije proizaći će iz posebnih studija koje trebaju definirati točnu lokaciju i način njezinog uređenja. Sve potrebe u civilnom zračnom prometu odvijaju se preko međunarodne zračne luke Zagreb – Pleso.

5.2.4. Informacijsko-komunikacijska infrastruktura

Postojeći sustav elektroničkih komunikacija sastoji se od sustava javnih komunikacija u nepokretnoj mreži, sustava javnih komunikacija u pokretnoj mreži, te sustava radiokomunikacija.

Na prostoru grada Novske telekomunikacijske usluge obavljaju se preko T-Hrvatskog Telekomoma, vodećeg pružatelja telekomunikacijskih usluga u Hrvatskoj unutar TKC Sisak Regije 1 sjever gdje djeluje tranzitno-pristupna (TC/PC) telefonska centrala Kutina s pripadajućim pristupnim mrežama. Glavni objekti, infrastruktura prijeko potrebna za odvijanje telekomunikacijskog prometa, telefonske su centrale (ATC) s uređajima i građevinskim objektima, telekomunikacijski spojni kabeli i telekomunikacijska mreža.

Unutar glavnog središnjeg naselja Novska koje obuhvaća gotovo 52% ukupnog stanovništva, izvedena je suvremena telekomunikacijska infrastruktura s telefonskom kanalizacijom (DTK) kao trajno i dugoročno rješenje za taj segment elektroničke komunikacijske infrastrukture. Pokrivenost fiksnom telefonskom mrežom je rješena na svim područjima naseljenosti, a uvedena je i ISDN i ADSL usluga. Sustav TV i radio veza prisutan je na području grada Novske kroz izgrađene TV pretvarače uz naselja Novska i Rajić, a od 2010. godine u cijeloj Hrvatskoj započelo je digitalno emitiranje.

6. GOSPODARSTVO

Područje grada Novske pretrpjelo je teška razaranja tijekom Domovinskog rata, što se uvelike odrazilo i na gospodarstvo ovog područja, osobito kroz strukturne demografske promjene te visoku stopu nezaposlenosti. Većina tvrtki je ugašena, što zbog ratnih devastacija, što zbog gubitka kvalificirane radne snage i tržišta. Globalna ekonomska kriza kao i recesija koja je uslijedila također su ostavile značajne posljedice na gospodarstvo cijele Sisačko-moslavačke županije, a time i na područje Novske, uzrokujući stagnaciju, a zatim i pad gospodarske aktivnosti. Pored recesije, gospodarstvo je opterećeno i nizom problema iz novije prošlosti kao što su težak proces tranzicije gospodarstva prema ekonomiji otvorenog tržišta te nedostatak domaćih i stranih investicija. Grad Novska se prema ostvarenom bruto domaćem proizvodu (BDP), neto dohotku i obrazovanosti nalazi na razini prosjeka Sisačko-moslavačke županije, ali je s druge strane, stopa nezaposlenosti veća nego u Županiji (30,9%).

Unatoč navedenom, mogućnosti razvoja gospodarstva na području grada su vrlo izgledne, a vezane su ponajprije uz prostorno-prometne pogodnosti područja, dobro razvijene prometne infrastrukture te pogodnosti blizine državne granice s BiH. Upravo je uz središnji prometni koridor smješten pretežiti dio današnjih gospodarskih aktivnosti (industrija, mala privreda, skladišta i hladnjače, radne zone i dr.).

Osim povoljnog geoprometnog položaja i razvijene cestovne infrastrukture, važni potencijali dosadašnjeg i budućeg razvoja ovog područja nalaze se u značajnim poljoprivrednim površinama, bogatstvu šuma s kvalitetnom drvnom masom (posebice kvalitetnim hrastom), bogatstvu izvorišta nafte i plina te u neposrednoj blizini Parka prirode Lonjsko polje s ornitološkim rezervatom koji sa svojom povijesno ruralnom cjelinom Krapje čini prirodnu i kulturnu baštinu međunarodnog značaja.

Glavni oslonac ukupnom gospodarstvu, uz nekoliko većih i značajnijih gospodarskih subjekata, danas predstavljaju manje gospodarske jedinice u formi obiteljskih gospodarstava bilo u sektoru zanatsko servisne proizvodnje, trgovine, usluga i ugostiteljstva ili poljoprivredne odnosno stočarske proizvodnje.

Isto tako, temeljem značajnih prirodnih vrijednosti (Park prirode, velike šumske i poljoprivredne površine) moguće je na području Grada razvijati i određene segmente turizma (seoski, ekološki, izletnički) koristeći pri tom i postojeća lovna područja kao jednu od mogućnosti za daljnji razvoj turizma.

6.1. Gospodarske djelatnosti

Gospodarske djelatnosti na području grada Novske obuhvaćaju segmente poljoprivredne i stočarske proizvodnje, šumarstva, eksploatacije mineralnih sirovina s pratećim djelatnostima, druge industrijske ili industrijsko-prerađivačke djelatnosti, servisno-zanatske djelatnosti i djelatnosti vezane uz promet i veze. Osim navedenog, od drugih djelatnosti nešto veći udio imaju ugostiteljstvo i turizam, trgovina i poljoprivreda/ribarstvo. Gospodarske djelatnosti vezane uz proizvodne aktivnosti prateće industrije i malog i srednjeg poduzetništva, te obrtništva koncentrirane su u gradskom središtu, te neposrednim okolnim naseljima. Glavno obilježje ravničarskog-jugozapadnog područja Grada (bez prostora 'centralnog prometno-razvojnog koridora'), jest njegovo primarno usmjerenje na stočarstvo i poljoprivrednu proizvodnju kao rezultat kvaliteta i karakteristika zemljišta. Osim toga, rubni jugozapadni dio prostora sa površinom od oko 75,73 km² ulazi u područje Parka prirode Lonjsko polje, a osnovne gospodarske aktivnosti na tom prostoru vezane su uz direktno iskorištenje postojećih prirodnih resursa kroz naprijed navedene aktivnosti.

Sjeverni dio teritorija Grada obuhvaća prigorsko-brdski prostor sa naseljima lociranim bliže sjevernom rubu i ravnijim dijelovima oko vodotoka Subocka. Obzirom na prostorno-prirodne, prometne i resursne karakteristike, gospodarske djelatnosti (sa značajno smanjenim brojem stanovništva) usmjerene su prvenstveno prema aktivnostima obiteljskog gospodarstva i malog poduzetništva u segmentu poljoprivrede, stočarstva, šumarstva, te znatno manje u okvirima obrtništva i zanatstva. Gospodarski značaj sjevernih dijelova teritorija proizlazi prvenstveno iz postojeće eksploatacije mineralnih sirovina (nafta-plin).

Analiza dosadašnjeg gospodarskog razvitka i učešća pojedinih djelatnosti unutar ukupnog gospodarstva ukazuje na značajno prisustvo industrije, prometa i veza, te obrtništva i osobnih usluga u ukupnog segmentu proizvodnje i zaposlenosti. Promatrajući zaposlenost stanovništva u odnosu na pojedina naselja, može se zaključiti da je središnje naselje Novska ujedno i mjesto koncentracije gospodarstva i rada.

Jačim korištenjem i drugih resursa u budućnosti, promijenit će se i struktura zaposlenih u osnovnim kategorijama primarnih, sekundarnih i tercijarnih djelatnosti, odnosno očekuje se značaj porast tercijarnog sektora, posebice ugostiteljstva i turizma.

6.2. Poslovni subjekti

Prema zadnjim podacima Hrvatske gospodarske komore na području grada Novske koncem 2011. godine svoju djelatnost obavljalo je 99 trgovačkih društava (Tablica 24). Gospodarski oslonac ukupnom gospodarstvu predstavljaju manje gospodarske jedinice trgovinske djelatnosti s 27%, građevinarstva s 23%, prerađivačke industrije s 13%, stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti s 9%, poljoprivrede i šumarstva s 5%, te djelatnosti pružanja smještaja i pripreme i usluživanja hrane i pića s 5%. Najveći broj radnika zapošljavaju registrirana trgovačka društava u prerađivačkoj industriji, građevinarstvu i trgovinskim djelatnostima.

Tablica 24. Broj trgovačkih društava registriranih na području grada Novske koncem 2011. godine po djelatnostima i veličini (obuhvaća tvrtke koje su predale godišnje financijske izvještaje na kraju godine)

ŠIFRA PO NKD-U	DJELATNOST	MALO	SRED NJE	VELIK O	UKUP NO	BROJ ZAPOS LENIH
A	POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	5	0	0	5	63
C	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	13	3	0	16	580
E	OPSKRBA VODOM	0	1	0	1	59
F	GRAĐEVINARSTVO	23	0	0	23	265
G	TRGOVINA NA VELIKO I MALO	27	0	0	27	80
H	PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	3	0	0	3	3
I	DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREME I USLUŽIVANJA HRANE	5	0	0	5	28
J	INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	2	0	0	2	5
K	FINANCIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA	1	0	0	1	2
L	POSLOVANJE NEKRETNINAMA	1	0	0	1	0
M	STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	9	0	0	9	31
N	ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	1	0	0	1	2
P	OBRAZOVANJE	1	0	0	1	0
Q	DJELATNOSTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I SOCIJALNE SKRBI	2	0	0	2	4
S	OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	2	0	0	2	2
UKUPNO:		95	4	0	99	1124

Izvor: HGK – Županijska komora Sisak

Broj trgovačkih društava je koncem 2011. povećan u odnosu na prethodne dvije godine u sektoru malih poduzeća, no poduzeća su uslijed otežanih uvjeta poslovanja zbog racionalizacije poslovanja i smanjenja troškova smanjila broj zaposlenih posebice u malim poduzećima koja zapošljavaju više od polovice ukupno zaposlenih u trgovačkim društvima.

Tablica 25.: Broj trgovačkih društava i zaposleni u posljednje tri godine (obuhvaća tvrtke koje su predale godišnje financijske izvještaje na kraju godine)

GODINA		MALO	SREDNJE	VELIKO	UKUPNO
2009.	Broj tvrtki	85	4	0	89
	Broj zaposlenih	825	313	0	1138
2010.	Broj tvrtki	85	5	0	90
	Broj zaposlenih	763	375	0	1138
2011.	Broj tvrtki	95	4	0	99
	Broj zaposleni	758	366	0	1124

Izvor: HGK – Županijska komora Sisak

Glavni problemi s kojima se u poslovanju suočavaju poduzeća na području grada Novske su nelikvidnost i insolventnost. U strukturi duga, najveći iznos odnosi se na nepodmirene obveze s osnove sudskih i drugih rješenja, zatim slijede obveze za poreze i prisilne naplate, te nepodmirene obveze za doprinose. Najveći prihodi ostvarila su poduzeća u prerađivačkoj industriji, građevinarstvu i trgovinskoj djelatnosti (Tablica 26.), a to su ujedno poduzeća koja zapošljavaju najveći broj radnika.

Tablica 26. Ostvareni prihodi po djelatnostima u 2011. godini (obuhvaća tvrtke koje su predale godišnje financijske izvještaje na kraju godine)

ŠIFRA PO NKD-U	DJELATNOST	UKUPNI PRIHODI
A	POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	45.104.703,00
C	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	168.587.876,00
E	OPSKRBA VODOM	13.999.618,00
F	GRAĐEVINARSTVO	57.173.063,00
G	TRGOVINA NA VELIKO I MALO	35.924.501,00
H	PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	2.132.807,00
I	DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREME I USLUŽIVANJA HRANE	3.404.046,00
J	INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	675.122,00
K	FINANCIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA	241.488,00
L	POSLOVANJE NEKRETNINAMA	30.933,00
M	STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	7.767.807,00
N	ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	115.313,00

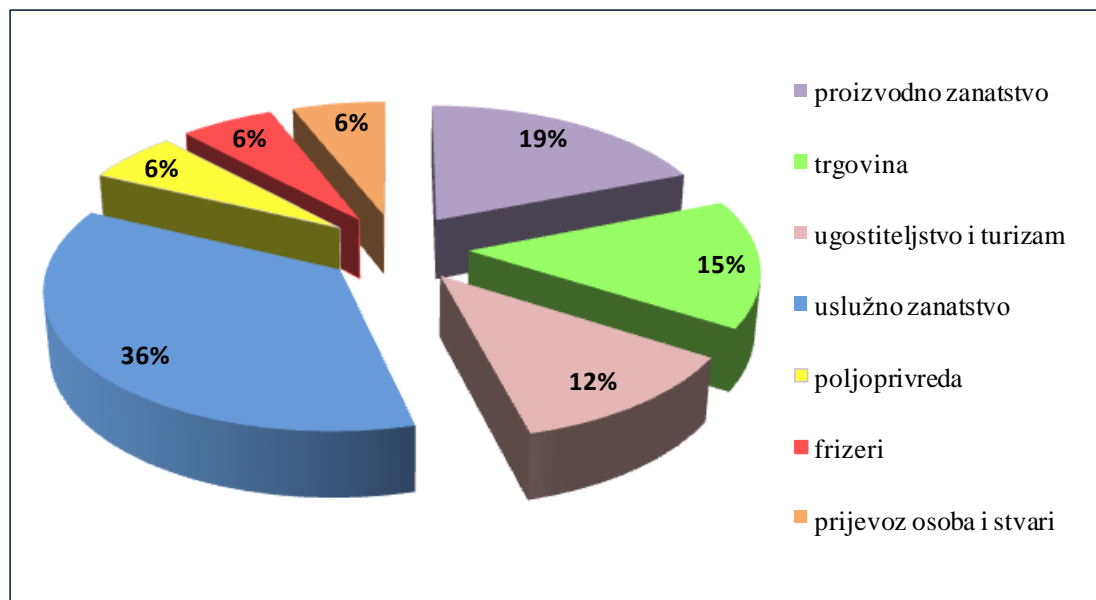
P	OBRAZOVANJE	0,00
Q	DJELATNOSTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I SOCIJALNE SKRBI	1.132.888,00
S	OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	147.601,00
UKUPNO:		336.437.766,00

Izvor: HGK – Županijska komora Sisak

Osim malog poduzetništva, obrtništvo je također jedan od najznačajnijih, ali i najdinamičnijih segmenata gospodarstva grada Novske. Obrtništvo u gradu Novskoj ima dugu tradiciju, pa je tako prva obrtnička izložba u Novskoj održana još 1938. godine. Danas u Novskoj djeluje Udruženje obrtnika Novska koje promiče, usklađuje, zastupa i predstavlja zajedničke interese obrtnika s područja grada Novske te općina Lipovljani i Jasenovac. Udruženje djeluje u prostoru Doma obrtnika gdje je djelovalo nekadašnje Udruženje samostalnih zanatlija.

Na području grada Novske na dan 10.04.2013. aktivno je ukupno 244 obrta. Struktura obrta prema djelatnosti i njihova brojnost nije se značajno mijenjala u proteklih nekoliko godina. U strukturi djelatnosti postojećih obrtničkih radnji i dalje prevladavaju obrti uslužnog zanatstva (građevinske usluge, izdvačke i tiskarske usluge, usluge elektrostruke, usluge popravka, čišćenja, tokarsko-bravarske usluge i dr.), obrti proizvodnog zanatstva (proizvodnja hrane i pića, drvene građe, te drugih proizvoda od drva, kože, plastike, stakla, metala), trgovački obrti, te obrti za ugostiteljske i turističke usluge koji zajedno čine 81% ukupno aktivnih obrta (Grafikon 6.).

Grafikon 6. Struktura obrta na području grada Novske prema djelatnosti

Izvor: www.portor.hr, Portal obrtnog registra Republike Hrvatske, 10.4.2013.

U strukturi vlasnika obrta prema spolu dominiraju muškarci s udjelom od 72%, što ukazuje na potrebu donošenja mjera poticanja i educiranja žena poduzetnica. Trenutno su bespovratne državne potpore za žene jedna od najvažnijih mjera za unapređenje položaja žena u obrtništvu.

6.3. Poduzetničke zone

Potrebe gospodarskog razvitka grada Novske i poboljšanje opće poslovne klime potaknuli su osnivanje poduzetničkih zona kao uređenog i urbanog prostora koji može prihvatiti nove gospodarske sadržaje i osigurati prostor za razvitak novih gospodarskih subjekata. Nedostatak odgovarajućeg prostora i potrebne infrastrukture osnovni su motiv za osnivanje poduzetničke zone za budući razvoj malog i srednjeg gospodarstva.

Na području grada Novske osnovane su dvije poduzetničke zone:

- ✚ Poduzetnička zona „Zapad“
- ✚ Poduzetnička zona „Novska“

Poduzetnička zona „Zapad“ nalazi se na jugozapadnom dijelu Grada Novske, neposredno uz izlaz na auto-cestu Zagreb – Lipovac (E-70), te državnu cestu Pakrac – Jasenovac (D-47). Osim što se nalazi u neposrednoj blizini autoceste, prednosti poduzetničke zone su i blizina željeznice (1300m), riječne luke (75km), ali i zračne luke (115km). Ukupne je površine od 5,4 ha u vlasništvu Grada, dok se preostalih 25 ha nalazi u privatnom vlasništvu. Zona je potpuno komunalno opremljena vodovodom, kanalizacijom, plinom, električnom energijom (trafo-stanica snage 1 MW) i telefonom. Poduzetnička zona „Zapad“ je trenutno u fazi izgradnje pristupne infrastrukture.

Prednosti poduzetničke zone „Zapad“ očituju se u dobroj prometnoj povezanosti i to:

- blizina ulaza/izlaza s autoceste - 200 m
- blizina željezničke pruge - 1300 m
- udaljenost od zračne luke u Velikoj Gorici - 115 km
- udaljenost od riječne luke u Sisku - 75 km.

Cijena zemljišta unutar Poduzetničke zone „Zapad“ iznosi 30 kuna/m², a građevine koje se grade u zoni moraju udovoljiti prostorno-planskim uvjetima za izgradnju:

- građevine mogu sadržavati jednu etažu ili imati visinu do vijenca max 8,0 m (može i dvije etaže, ako imaju visinu do vijenca max 8,0 m)
- max izgrađenost parcele iznosi 60%
- najmanje 20 % površine parcele potrebno je ozeleniti.

Poduzetnička zona „Novska“ osnovana je Odlukom Gradskog vijeća Grada Novske na 4. sjednici 2005. godine. Zona se prostire na površini od cca 85 ha zemljišta i regulirana je Prostornim planom uređenja Grada Novske. Poduzetnička zona „Novska“ smještena je sjeverno od autoceste Zagreb-Lipovac (A3), istočno od granice katastarske općine Stari Grabovac, te zapadno od potoka „Konačka“, a nalazi se neposredno uz željeznički ranžirni kolodvor u Novskoj. Ulagačima u Poduzetničku zonu „Novska“ Grad Novska osigurat će povlaštenu cijenu zemljišta, potporu na prodajnu cijenu zemljišta u skladu s planiranim brojem zaposlenih, te pružiti mogućnost parcelizacije zemljišta prema interesima i realnim potrebama ulagača.

Zemljište koje obuhvaća Poduzetnička zona „Novska“ u naravi je poljoprivredni blok, a nalazi se u vlasništvu Grada Novska.

U ovoj poduzetničkoj zoni predviđena je gradnja trafostanice od 1 MW koja je dovoljna za potrebe manjih postrojenja, a dolaskom veće industrije grad ima namjeru izgraditi veću trafostanicu sa snagom od 45 MW. Prilaz poduzetničkoj zoni je osiguran kroz izgrađenu prometnicu u dužini od 820 metara.

Dosadašnja ulaganja u razvoj poduzetničke zone „Novska“ i pogodnosti iste za investitore, prepoznala je i Agencija za investicije i konkurentnost koja je uvrstila Poduzetničku zonu Novska među 4 najpogodnije zone za ulaganja u Republici Hrvatskoj u publikaciji pod nazivom „Made in Croatia- investor’s guide to manufacturing and logistics“. Publikacija je nastala suradnjom Agencije za investicije i konkurentnost, tvrtke Jones Lang LaSalle, KPMG-a Croatia te Antal International, a osnovna ideja bila je omogućiti investitorima sveobuhvatan pregled investicijskog potencijala u pogledu razvoja logističkog sektora i drugih industrijskih sektora u Hrvatskoj.

Osim što se zalaže za izgradnju kvalitetne poduzetničke infrastrukture na području grada Novske, Grad Novska potiče i njeno korištenje. Poduzetnici koje svoje poslovanje smjeste u poduzetničke zone na području grada, Grad Novska osigurava značajne povlastice:

- potpora na prodajnu cijenu zemljišta u skladu s planiranim brojem zaposlenih
- oslobađanje plaćanja komunalne naknade u prve dvije godine poslovanja
- oslobađanje plaćanja komunalnog doprinosa sukladno Odluci o komunalnom doprinosu
- oslobađanje plaćanja poreza na tvrtku u prve dvije godine.

6.4. Poduzetničke potporne institucije/tijela

Grad Novska formirao je Upravni odjel za za gospodarstvo, poljoprivredu, turizam i fondove Europske unije radi stvaranja uvjeta za brži gospodarski razvoj, provođenje razvojne politike, povezivanje zainteresiranih sudionika i raspoloživih potencijala na području Grada.

Djelokrug poslova upravnog odjela obuhvaća:

- poslove pripreme, proučavanja i vrednovanja prijedloga programa i projekata međunarodne suradnje u području gospodarstva, te projekata koji se kandidiraju za korištenje sredstava međunarodnih izvora financiranja,
- poslove priprema i izvođenja aktivnosti promidžbe razvojnih potencijala i razvojnih projekata Grada usmjerenih privlačenju i poticanju ulaganja u te projekte, te uspostavljanja kontakata s institucijama i osobama zainteresiranim za ulaganja,
- davanje pomoći i podrške pri izgradnji poslovnih zona, inkubatora i ostalih poslovnih potpornih institucija,
- sudjelovanje u ostvarivanju uvjeta za korištenje nekretnina u vlasništvu Grada u funkciji razvojnih programa,
- organiziranje provedbe programa kreditnih linija za poticanje poduzetništva,
- obavlja poslove iz područja razvoja gospodarstva i poduzetništva kroz izradu strateških dokumenata,
- organiziranje i praćenje izrade Razvojne gospodarske strategije Grada,
- sudjeluje u organizaciji gospodarskih i turističkih manifestacija,

- poticanje i promociju turističkih djelatnosti,
- predlaganje i provođenje dokumenata za razvoj turističke djelatnosti na razini Grada kroz suradnju s Turističkom zajednicom Grada Novske,
- praćenje i analiziranje stanja u području turizma te davanje smjernica za unapređenje različitog oblika održivog turizma u Gradu.
- pronalaženje izvora i novih načina financiranja i kreditiranja turističke ponude,
- pribavljanje i distribuiranje informacija o potencijalnim izvorima financiranja gradskih programa i projekata iz nadležnosti upravnog odjela,
- koordiniranje aktivnosti svih dionika iz područja turizma uz posebnu suradnju s Turističkom zajednicom Grada i Sisačko-moslavačke županije,
- provođenje aktivnosti i poslovne suradnje s gradovima partnerima Grada i s ostalim međunarodnim subjektima,
- obavljanje poslova vezanih uz članstvo u međunarodnim organizacijama,
- vođenje baze podataka o međunarodnim i EU projektima na području Grada,
- predlaganje, suradnju i koordiniranje priprema i provedbu projekata sufinanciranih iz fondova te državnih tijela.
- pronalaženje izvora i novih načina financiranja i kreditiranja turističke ponude,
- praćenje stanja i analiziranje izvješća pravnih osoba osnovanih u područjima iz nadležnosti ovog upravnog odjela, čije osnivačke udjele odnosno dionice ima Grad,
- izradu općih i pojedinačnih akata te stručnih prijedloga za provedbu razvojnih mjera poljoprivredne politike na razini Grada,
- predlaganje i provođenje mjera institucijske potpore u poljoprivrednoj proizvodnji, poticanje interesnog povezivanja poljoprivrednika te pružanje stručne pomoći proizvođačima, pogotovo obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima,
- suradnju s državnim i drugim tijelima te pravnim osobama nadležnim za poslove navedene u ovom članku

Potpору razvoju poduzetništva pružati će i Pučko otvoreno učilište Novska kao javna ustanova čiji je osnivač upravo Grad Novska, a koje uz ostale djelatnosti kontinuirano provodi programe i projekte informiranja i obrazovanja za poduzetništvo.

Na županijskoj razini djeluje i **Razvojna agencija Sisačko-moslavačke županije SIMORA** koja svojim stručnim i učinkovitim radom pomaže gradovima i općinama, malim i srednjim poduzećima, obrtnicima, zadrugama i nevladinim udrugama u realizaciji poslovnih projekata. SIMORA je 2011. godine ishodila certifikat koji inozemnim partnerima jamči da je područje Sisačko-moslavačke županije pogodno za ulaganje (Croatian Investor Friendly Region) što je i od velikog značaja za razvoj gospodarstva na području grada Novske. SIMORA se posebno brine za razvoj ruralnih područja, te izrađuje projekte za najrazličitije izvore financiranja i sudjeluje u programima financijske pomoći Europske unije.

Razvojna agencija SIMORA svoje programe i projekte usmjerava na povećanje znanja i vještina u poduzetništvu kako bi ublažila osnovne probleme koji koče razvoj poduzetništva na području županije, a to su: nedostatak financija, nelikvidnost i nedostatak osnovnih projektnih znanja u poduzetništvu.

6.5. Turizam

Na području grada Novske turizam postaje sve značajniji segment razvoja, no u odnosu na postojeće resurse turizam još uvijek nije zaživio u dovoljnoj mjeri. Ovaj prostor karakterizira čist okoliš, bogatstvo i očuvanost prirodne i kulturne baštine te brojne autohtone osobitosti.

Blizina Parka prirode Lonjsko polje (čiji su sastavni dijelovi inkorporirani u lokalitet grada Novske - Mokro polje i Trstika), šumsko bogatstvo, raznovrsnost flore i faune, te Novljansko jezero melem su za ljubitelje prirode i izniman potencijal za razvoj **izletničkog turizma**. Na području Novljanskog jezera, kao omiljenog izletišta svih uzrasta planirana je izgradnja šetnica, staza za trčanje, planinarskih, cikloturističkih i jahačkih staza, igrališta za djecu što će pridonijeti razvoju **sportsko-rekreacijskog turizma**. Mogućnosti razvoja potonjeg upotpunjuju i suvremeno opremljena športska dvorana, kuglana za hrvatske prvoligaše, brojna igrališta, nogometna, rukometna i košarkaška, bočalište i streljana, teretane, teniski tereni, a značajno je spomenuti i postojeću planinarsku stazu „VRA Bljesak“ te djelovanje Planinarskog društva „Zmajevac“.

Planinarska staza „Bljesak“ osim prirodnih ljepota, botaničkih i zooloških zanimljivosti skriva i putovanje u povijest novljanskog kraja, od srednjovjekovlja, turske vladavine, austro-ugarskog gospodarskog iskorištavanja sve do Domovinskog rata.

Bogata lovišta Novsko brdo, Trstika, Muratovica, Rajić, Grede Kamare, Jamaričko brdo te aktivna uloga lovačkih društava „Jelen“ i „Srnjak“ s područja grada u održavanju istih odličan su preduvjet za razvoj **lovnog turizma**. Također, razvoj **kulturnog i etno turizma** predstavlja još jednu od mogućnosti, osobito zbog brojnih i vrlo aktivnih udruga iz toga područja: KUD „Šubić“ Novska, KUD „Brest“ Brestača, KUD „Kolo“ Stari Grabovac, KUD „Bročice“, KUD „Javor“ Jazavica, Vočarica i Roždanik, novoosnovani KUD „Paklenica“, Klapa „Ogrc“, Udruga žena „Iskra“, „Novljanske mažoretkinje“, Hrvatsko filatelističko-numizmatičko društvo „Novska' 94“, Matica Hrvatska – ogranak Novska, Novljansko akademsko društvo, te Društvo likovnih autora Novska „Dlan“.

Kao poseban kulturno turistički sadržaj na području grada Novske može se istaknuti Muzejska zbirka obitelji Sajko. Zbirka obitelji Sajko smještena je u nekoliko prostorija prizemlja obiteljske kuće i u dvorišnoj zgradi, a predstavlja jednu od najraznovrsnijih privatnih kolekcija predmeta na području Sisačko-moslavačke županije, ali i Hrvatske. Zbirka starih predmeta Živka i Željka Sajka zaštićena je kao kulturno dobro i upisana u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Iz više od dvije tisuće predmeta izdvaja se avarski mač iz 7. stoljeća te drugo hladno i vatreno oružje iz 17. i 19. stoljeća, pet tisuća godina stara kamena sjekira, vatrogasna kaciga iz 1887. godine od prešane kože koju je nosio osnivač novljanskog vatrogastva Adalbert Knopp, razni arheološki nalazi, stari satovi, glačala, magnetofoni, etnografski predmeti, stari poljoprivredni alati, veliki fotografski aparat s kraja 19. stoljeća, 6.000 dokumentiranih fotografija i oko 15.000 negativa. Muzejska zbirka obitelji Sajko predstavlja vrijednu kulturnu baštinu novljanskog kraja, a posebnost zbirke je u tome što je većina predmeta prikupljena na području grada.

Jedna od posebnosti područja grada Novske zasigurno je izumrla vrsta Viviparus - Novljanski ogrc, okamina puža koji je živio u vodama Panonskog mora na ovom području, a danas je jedan od najznačajnijih simbola grada Novske.

Fosilni ostaci i danas se mogu pronaći gotovo na svakom koraku u gradu Novskoj i njenom okružju. Novljanskog ogrca i Unio novskaensis (nova vrsta školjkaša nazvana također prema nalazištu u Novskoj) imenovao je i prvi opisao Karl A. Penecke 1886. godine. Specifična fauna tog doba ostavila je još jednu podvrstu, čije je nalazište Novska (Bukovica), a Wilhelm Wenz (1929/1930) tom pužu dao je službeni naziv prema Novskoj - *Melanopsis constricta novskaensis* Wenz.

Osim postojećih sadržaja ponuda se obogaćuje prigodnim tradicionalnim **manifestacijama**: „Lukovo u Novskoj“ i „Ljeto u Novskoj“. „Lukovo u Novskoj“ manifestacija je koja se organizira povodom Dana grada i blagdana zaštitnika Novske sv. Luke Evanđelista od 10. do 18. listopada. Uz brojna kulturna i športska događanja održava se tradicionalna smotra folkloru brojnih KUD-ova, prezentacija starih zanata, koncerti, izložbe, kazališne predstave, nogometni i šahovski turniri, predavanja za poljoprivrednike i poduzetnike, prezentira se novljanska gastro ponuda, te organizira turistički vlakčić za najmlađe. Manifestacija se tradicionalno održava od 1994. godine, otad se svake godine program nadopunjuje i osmišljavaju novi sadržaji. Protekle dvije godine, u sklopu Lukova obilježava se „Dan kravate“ povodom kojeg se oko zgrade poglavarstva u Novskoj instalira velika kravata i napravi milenijska fotografija na kojoj su ljudi posloženi na način da tvore oblik kravate. Manifestacija „Ljeto u Novskoj“ započinje modnom revijom novljanskih, ali i priznatih hrvatskih modnih dizajnera etno odjeće svake godine početkom mjeseca lipnja. U sklopu manifestacije održava se tradicionalna biciklijada iz centra Novske do Novljanskog jezera gdje se odvija većina događanja, a tijekom trajanja manifestacije do konca mjeseca kolovoza, posjetitelji mogu uživati u bogatoj glazbenoj i eno-gastronomskoj ponudi, kao i paintball i poker turniru.

Veliki potencijal za razvoj **seoskog turizma** predstavljaju brojna obiteljska poljoprivredna gospodarstva koja svakodnevno pridonose očuvanju slavonske gastronomije i starih običaja u izvornom okruženju.

Prelaskom na ekološku poljoprivrednu proizvodnju, plasiranjem zdravih ekoloških proizvoda, proizvoda od meda, kao i rukotvorina te poznatih slavonskih specijaliteta kao što su domaći čajevi, rakije, sokovi, vina, sirevi te suhomesnati specijaliteti, OPG-i i razne udruge znatno pridonose razvoju turističke ponude i prepoznatljivosti grada Novske na širem turističkom tržištu.

Tako primjerice posjetitelji mogu posjetiti gospodarstvo Hac koje nudi izvrsno domaće kupinovo vino, enoteku Tomac koja nudi izvrsne vinske sorte frankovku, škrlet i graševinu, te Pčelarstvo "Jakubek" koje proizvodi najrazličitije medne proizvode. Posjetitelji mogu kupiti i brojne autohtone rukotvorine kao što su minijaturne drvene posavske kućice koje su izvorni suvenir Željka Mihaljević, te posavske ribarske suvenire Mije Vojkovića. Za predstavljanje etnoloških vrijednosti i rukotvorina od tkanine brine se Tkalački obrt "LAN" koji izrađuje tradicionalne narodne nošnje i suvenire poput lanenog peškira novljanskog kraja, te Udruga žena "Iskra" koja se bavi tradicionalnim tkanjem etno motiva Slavonije te unikatnih proizvoda. Najukusniji novljanski suvenir zasigurno je i novljanski kulen nagrađivanih proizvođača: obitelj Suknjajić, Perošević, Gašparović, dok Zadruga Graničar može ponuditi jednu od najboljih slavonskih rakija - domaću šljivovicu.

Jedna od posebnosti turističke ponude kojom se Novska može podičiti svakako je farma nojeva OPG-a Kata Kolarić u Kozaricama. Obitelj Kolarić od nojevih jaja radi tjesteninu i razne kolače, a od nojevih ljuski izrađuje unikatni nakit.

S ciljem upoznavanja ovih životinja, obitelj Kolarić nudi mogućnost održavanja trosatne nastave u prirodi ili poludnevnog izleta e edukativno-kreativnim programom (predavanje, likovne radionice, igre u prirodi).

Od 2008. godine na brdovitim obroncima iznad Novske šire se mirisni nasadi lavande OPG-a Došlović koje od ove mirisne ljekovite biljke izrađuje suvenire u obliku mirisnih jastučića, eteričnih ulja, sapuna i privjesaka za ključeve.

S obzirom da je Novska značajno prometno, cestovno i željezničko čvorište, na području Novske moguće je razvijati i **tranzitni turizam**.

Iako se neprestano ulažu naponi za razvoj i unapređenje turističke infrastrukture i osmišljavanje novih turističkih sadržaja, dosadašnji gospodarski učinci turizma daleko su ispod potencijala s kojima područje Grada Novska raspolaže. Osnovne prepreke razvoja turizma očituju se u neorganiziranoj turističkoj ponudi koja ovisi o inicijativama pojedinaca, nedovoljnim marketinškim i promotivnim aktivnostima, nedovoljnoj financijskoj moći subjekata koji se žele baviti turizmom, nedostatku smještajnih kapaciteta, nedovoljnoj educiranosti turističkih subjekata o pružanju kvalitetne restoranske i hotelijerske usluge i sl. Stoga je za daljnji učinkoviti razvoj turizma potrebno i dalje poticati suradnju svih dionika turističkog razvoja radi zajedničke promocije i stvaranja zajedničkih turističkih proizvoda, objediniti turističku ponudu te tako ponuditi jedinstven doživljaj, jedinstvenu priču svih prije navedenih posebnosti na području grada Novske.

Smještajni kapaciteti zastupljeni su tek kroz prenoćište Paludina, smještajne kapacitete Ekoetno sela „Strug“, te prenoćište „Babić“ koji ukupno broje 37 ležajeva koji svojom brojnošću ne zadovoljavaju potražnju i ne mogu značajnije doprinijeti razvoju turizma ovoga područja (Tablica 27.). Objekti u kojima se priprema i uslužuje hrana (restorani, bistroi, pizzerie) također predstavljaju otežavajući faktor za razvoj turizma na ovome području, s obzirom da isti nisu u dovoljnoj mjeri zastupljeni, niti brojem niti kapacitetima. Naime, na području grada Novske registriran je restoran „San Luca“, te je također priprema i usluživanje hrane organizirano u sklopu Eko etno sela Strug.

No, navedeni objekti nisu u mogućnosti zaprimiti i poslužiti veće grupe posjetitelja što otežava nastojanja u organizaciji izletničkih programa.

Tablica 27. Smještajni kapaciteti na području grada Novske

Red. broj	Naziv smještajnog objekta	Broj ležajeva
1	Prenoćište Paludina, Novska	4
2	Ekoetno selo „Strug“	19
3	Prenoćište i restoran „Babić“	14 osnovnih + 7 pomoćnih
UKUPNO:		37 osnovnih + 7 pomoćnih

Izvor podataka: TZ Grada Novska, 2013.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Turističke zajednice grada Novske u posljednje tri godine Grad Novska prosječno je ostvario 312 dolaska, odnosno 665 noćenja na godišnjoj razini. Kako je prikazano u Tablici 28. broj noćenja i turističkih dolazaka bilježi pozitivan trend kroz sve tri godine.

Broj noćenja i dolazaka u 2011. godini neznatno je veći u odnosu na 2010. godinu, potom se u 2012. njihov broj gotovo udvostručio. Kroz cijelo promatrano razdoblje broj domaćih turista nadmašuje broj stranih turista što svakako treba imati na umu pri daljnjem planiranju turističkog razvoja.

Tablica 28.: Dolasci i noćenja turista na području grada Novske u posljednje tri godine

Godina		Ukupno	Domaći	Strani
2010.	dolasci	216	161	55
	noćenja	541	486	55
2011.	dolasci	219	148	71
	noćenja	549	462	87
2012.	dolasci	502	363	139
	noćenja	906	708	198

Izvor: Državni zavod za statistiku, Statistička izvješća 2010. i 2011. godine; podaci TZ grada Novske za 2012.g.

S ciljem unapređivanja općih uvjeta boravka turista i podizanja kvalitete i drugih turističkih komplementarnih usluga očuvanjem i stvaranjem prepoznatljivog i privlačnog turističkog okružja i osiguranjem turističkog gostoprimitstva, Grad Novska je 1995. godine osnovao Turističku zajednicu grada Novske. Promocija turističkih proizvoda grada i razvijanje svijesti o važnosti gospodarskih i društvenih učinaka turizma te potrebi očuvanja i unapređenja svih elemenata turističkog proizvoda određenog područja, a osobito zaštite okoliša, aktivnosti su koje ovaj ured provodi kontinuirano.

Osnovne zadaće Turističke zajednice su:

- poticanje, unapređivanje i promicanje izvornih vrijednosti (tradicije, običaja, etnološkog blaga i dr.) grada, prigradskih naselja,
- poticanje, koordinacija i organizacija kulturnih, umjetničkih, športskih i drugih priredbi koje pridonose obogaćivanju turističke ponude grada,
- promidžba, promocija i prezentacija vrijednosti sustavom isticanja turističkih proizvoda Novske i okolice te stvaranje uvjeta za njihovo gospodarsko korištenje,
- obavljanje programa promidžbe sukladno koncepciji i smjernicama promidžbe turizma Hrvatske i Županije,
- vođenje evidencije turističkih dolazaka i noćenja za područje Novske i prigradskih naselja.

U ostvarenju svoga cilja, Turistička zajednica grada Novske kontinuirano radi na osmišljavanju i unapređenju turističkih sadržaja, te kandidira programe glavnom uredu Hrvatske turističke zajednice i Ministarstvu turizma. Turističkoj zajednici grada je u okviru akcije Hrvatske turističke zajednice dodijeljeno sedam priznanja „Zeleni cvijet“ koja su već niz godina profilirali Novsku kao jedan od najljepših malih kontinentalnih gradova Hrvatske.

6.6. Poljoprivreda

Dosadašnji razvitak gospodarstva oslanjao se prvenstveno na industriju, rudarstvo, te djelatnosti prometa i veza. Navedene djelatnosti ujedno daju dobru perspektivu za brži razvoj grada Novske i njegove okoline. No, uz navedene djelatnosti, značajan potencijal razvoja čine i poljoprivredne djelatnosti. Oko 43% područja grada zahvaćaju obradive površine visoke kvalitete i bonitetne klase, a kvaliteta poljoprivrednog tla poboljšana je i dodatnim meliorativnim zahvatima čime je osigurana zaštita od plavljenja.

Sjeveroistočni dio grada s terenskim i reljefnim ograničenjima pogodan je za stočarstvo (ograničenu poljoprivredu) te vinogradarstvo i voćarstvo (kao tradicionalne djelatnosti), dok je drugi, veći dio nizinsko – ravničarskog područja pogodan za razvoj poljoprivrede i stočarstva unutar kojeg se nalazi i Mokro polje.

Jedan od ograničavajućih faktora u jačanju održivih poljoprivrednih djelatnosti svakako je i činjenica da je na području Grada Novska prema podacima Hrvatskog centra za razminiravanje, Sisak iz 2010. godine, još uvijek evidentirano 11.882.279 m² ili 1.188,23 ha minski sumnjivog poljoprivrednog područja.

Na području grada Novske evidentirane su poljoprivredne površine od ukupno 13.836,65 ha u 19 katastarskih općina, odnosno u svih 23 naselja (Tablica 29.).

Tablica 29. Evidentirane poljoprivredne površine na području grada Novske po katastarskim općinama i naseljima

Red. br.	Katastarska općina	Ukupan broj k.č.	Naselja unutar katastarske čestice	Površina (ha)
1.	Borovac	3.525	Borovac	926,8988
2.	Brestača	2.191	Brestača	796,2373
3.	Bročice	1.562	Bročice	511,8160
4.	Goleši	2.521	Rađenovci, Rajčići	981,7601
5.	Jazavica	1.085	Jazavica	650,0972
6.	Kozarice	3.798	Kozarice	699,6212
7.	Kričke	681	Kričke	565,6907
8.	Lovska	1.474	Lovska	566,4682
9.	Novi Grabovac	1.054	Novi Grabovac	327,2326
10.	Novska	5.869	Novska	684,5713
11.	Paklenica	751	Paklenica	628,1329

12.	Plesmo	1.531	Plesmo	700,8384
13.	Rajić Donji	2.654	Rajići	918,8451
14.	Rajić Gornji	2.797	Rajići	816,2975
15.	Roždanik	816	Roždanik	501,0483
16.	Stari Grabovac	573	Stari Grabovac	344,5821
17.	Subocka	5.133	Stara Subocka, Nova Subocka, Sigetac	1.964,2315
18.	Subocki Grad	1.261	Brezovac, Bair, Popovac	923,6424
19.	Voćarica	693	Voćarica	328,6417
UKUPNO:	19	39.969	23	13.836,65

Izvor podataka: APPRRR, ožujak 2013.

U strukturi poljoprivrednog zemljišta najveći udio zauzimaju oranice sa 61%, zatim slijede pašnjaci s 22 %, livade s 13,5 %, voćnjaci s 3 %, a najmanje su zastupljeni vinogradi s 0,5 %. Kako je upisano u ARKOD-u - sustavu evidencije poljoprivrednih zemljišta, od ukupnih poljoprivrednih površina obrađuje se tek 5.328,21 ha ili 39% (Tablica 30.).

Ovaj podatak ukazuje na značajne rezerve za povećanje ciljane upotrebe zemljišta, te na jaču potrebu poticanja razvoja poljoprivrede i uzgoja poljoprivrednih kultura, a posebice onih koje donose povećanu novu vrijednost – trajni nasadi, povrće, ljekovito bilje i dr.

Tablica 30. Površina obradivog i korištenog poljoprivrednog zemljišta po kulturama (u ha)

	Oranice i vrtovi	Voćnjaci (voćne vrste, orašaste kulture)	Livade	Pašnjaci	Vinogradi	Ukupno
Ukupne površine poljoprivrednog zemljišta	8.420,85	479,16	1875,24	2.986,70	74,70	13.836,65
Korišteno poljoprivredno zemljište	4.126,91	267,75	368,78	564,17	0,60	5.328,21
Udio korištenog u ukupnom	49%	56%	20%	19%	0,8%	39%

Jedinice lokalne samouprave – interna statistika; APPRRR (Stanje poljoprivrednih površina u ARKOD-u na dan 06.03.2013.)

Kao poseban problem nameću se još neriješeni imovinsko-pravni odnosi, rascjepkanost zemljišta, te uglavnom konvencionalna poljoprivreda koja sa sobom nosi i određene štetne posljedice kao što su onečišćenje okoliša, pitke vode, tla i zraka. Najveći dio površina obrađuje se poljoprivrednom mehanizacijom, prihranjuje mineralnim i organskim gnojivima, a štiti pesticidima, fungicidima, herbicidima i drugim zaštitnim sredstvima, često u prekomjernim količinama. Uz pretežito konvencionalnu poljoprivredu, jedna od prepreka za daljnji razvoj poljoprivrede mogla bi biti i obrazovna i starosna struktura stanovnika poljoprivrednih kućanstava. Većina poljoprivrednika ima samo praktično iskustvo, manji broj poljoprivrednika ima poljoprivrednu edukaciju, a polovica stanovnika poljoprivrednih kućanstava je starije životne dobi (preko 55 godina).

Velike površine plodnog tla omogućuju proizvodnju žitarica (osobito pšenice i kukuruza), uljarica (uljana repica, soja, suncokret), uzgoj industrijskog bilja (šećerna repa), dok su pjeskovita tla pogodna za uzgoj duhana i povrća (osobito paprika i dr.). Razvijena je i proizvodnja voća (lješnjak, jabuke, šljive i dr.), te proizvodnja vinove loze i grožđa od kojeg se dobivaju visokokvalitetna vina kao što su graševina i frankovka i ostale vrste pogodne za ovo područje.

Na području grada Novske zastupljena je i proizvodnja ljekovitog bilja, a najpoznatija je lavanda OPG-a Došlović. Proizvodnja povrća u staklenicima zastupljena je tek na 0,16 ha poljoprivrednog zemljišta.

Stočni fond je tijekom rata bio značajno devastiran, a posljedice se osjećaju i danas. Sve je manje uzgajivača krupne stoke, a kućanstva nerijetko imaju po samo jednu muznu kravu. Najveća koncentracija stoke nalazi se u Mokrom polju – poplavnom području na jugoistoku grada, ujedno sastavnom dijelu Lonjskog polja. Prije rata na području Mokrog polja nalazilo se 13.000 hektara pašnjačkih površina, a u slobodnoj ispaši od proljeća do jeseni bilo je više od 6.000 goveda, konja i svinja što se u poslijeratnom razdoblju značajno smanjilo. No zahvaljujući državnim poticajima za uzgoj goveda sustavom krvava-tele, te za uzgoj autohtonih pasmina konja, u ovom slučaju Hrvatskog posavca, pašno stočarstvo se na ovome području revitaliziralo. Osnovana je Udruga uzgajivača goveda „Mokro polje“, Novska, te konjogojaska udruga „Hrvatski posavac“, Novska. U ovom trenutku u Mokrom polju nalazi se 450 grla konja i 900 grla goveda svih kategorija. Mokro polje je kvalitetan pašnjak, stoka postiže odlične priraste, u dobroj je kondiciji, zadovoljna je i zdrava. Dosta mljekara drži žensku junad na ispaši u Mokrom polju, kako bi se rasteretili brige o njima u štali, a ujedno junice uzgojene na pašnjaku znatno su kvalitetnije od onih uzgojenih u štalama.

Kao najznačajniji problem u stočarstvu ističe se nedostatak tržišta i nedostatak financijskih sredstava, koji ne dozvoljavaju uspješnu uspostavu nadolazećih EU standarda te ulaganja u obnovu poljoprivredne mehanizacije i poljoprivrednih objekata. Daljnji problem u stočarskoj proizvodnji je i nedostatak javne klaonice većih kapaciteta zbog čega uzgajivači stoke trpe velike štete, poglavito uzgajivači goveda. Njenom izgradnjom stvorili bi se osnovni preduvjeti za razvoj ovog proizvodnog sektora, kao i za očuvanje i valorizaciju autohtonih proizvoda od mesa budući da ovakav objekat ne postoji niti u okolici. Također su ugroženi proizvođači mlijeka koji nisu u mogućnosti specijalizirati proizvodnju i osigurati konkurentnost na tržištu, te kao takvi teže uspijevaju održati proizvodnju i cijenu mlijeka.

Proizvođači mlijeka sami snose rizik u proizvodnji, izloženi su hirovima tržišta dok drugi preuzimaju dodanu vrijednost. Rješenje ovoga problema može proizaći iz mogućnosti organiziranja i povezivanja malih proizvođača radi uspostavljanja mini-mljekara, odnosno u zajedničkom nastupu na tržištu, a dodana vrijednost ostvarila bi se proizvodnjom autohtonih sireva i mliječnih prerađevina. Kao jedno od rješenja može se ponuditi i kupovina i uspostava mljekomata na tržnicama, u školama i sl. što će pomoći domaćim OPG-ima da plasiraju svježe mlijeko direktno kupcima na području grada.

Općenito gledajući u svim segmentima poljoprivrede ističe se potreba za snažnije udruživanje poljoprivrednih proizvođača, te potreba razvoja tržišne infrastrukture – razvoj skladišta, distributivnih centara, prerađivačkih kapaciteta u kojima će se formirati cjeloviti proizvodni procesi, organiziranje sustava proizvodnje koji će preuzimati proizvode od lokalnih proizvođača i prerađivati u gotove proizvode. Povezivanjem poljoprivrednih proizvođača moguće je stvoriti konkurentne lokalne proizvode, kao i robne marke što će osigurati plasman i konkurentnost na tržištu.

Daljnji razvoj poljoprivrede potrebno je osmišljavati i provoditi u skladu s načelima održivog razvoja, a to je moguće postići primarno kroz sustavnu edukaciju poljoprivrednika, a potom i adekvatnu implementaciju stečenih znanja. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva temelj su budućeg poljoprivrednog razvoja koja na više načina blagotvorno djeluju na ukupnu gospodarsku sliku, prvenstveno kroz očuvanje tradicije bavljenja ovom djelatnošću, a potom i kroz nastojanje zadržavanja i/ili povratka mladih ljudi na selo.

Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju na području grada Novske registrirano je ukupno 659 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koja tako čine 96 % ukupnih poljoprivrednih subjekata na području grada.

Tablica 31. Broj poljoprivrednih subjekata na području Grada Novska

PODRUČJE	OPG-i	Obrti	Trg. društva	Zadruga	Ostali	UKUPNO
NOVSKA	659	17	8	6	-	690

Izvor: APPRRR, ožujak 2013.

Djelatnost OPG-a obuhvaća bilinogojstvo, stočarstvo i s njima povezane uslužne djelatnosti, sukladno Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti: uzgoj jednogodišnjih i višegodišnjih usjeva i uzgoj stoke, peradi i ostalih životinja. S obzirom na tendenciju razvoja ruralnog turizma, postojeća i buduća poljoprivredna gospodarstva utemeljena kao tržišno prepoznatljivi oblici seoskog turizma u obliku turističko seoskog obiteljskog gospodarstva, kušaonice, ruralne kuće za odmor, ruralnog B&B (noćenje s doručkom) ili pak ruralnog obiteljskog hotela mogu postati okosnica turističkog razvoja ovoga kraja i element prepoznatljivosti i privlačnosti na turističkom tržištu. Kroz turizam kao dopunsku djelatnost, mogu se izravno plasirati poljoprivredni proizvodi proizvedeni u domaćinstvima. Također, prilika za podizanje konkurentnosti poljoprivrednih djelatnosti pruža i ekološka poljoprivreda i proizvodnja zdrave hrane. Ekološka poljoprivreda sve je više zastupljena, te postaje jedan od strateških smjerova razvoja poljoprivrede na ovome području.

Važno je istaknuti i veliki potencijal za razvoj ekološkog pčelarstva budući da je pčelarstvo na području grada Novske vrlo razvijeno. Pčelari grada Novske okupljeni su u Pčelarsku udrugu „Metvica“ koja broji 106 članova, a koji zajedno imaju preko 10.000 košnica. Članovi međusobno i u suradnji s ostalim udrugama dijele iskustva i znanja, a zajedničkim nastupom na tržištu i zajedničkom prezentacijom olakšava se plasiranje meda i mednih proizvoda na tržište.

6.7. Šumarstvo

Šume su po veličini i po višestrukim gospodarskim i ostalim funkcijama vrlo važan prirodni resurs područja grada Novske. Prema obujmu i kvaliteti šumskog fonda šumarstvo na području grada Novske predstavlja značajnu gospodarsku djelatnost. Blizina šume i drvnih sirovina omogućila je razvoj drvne i drvo-prerađivačke industrije na ovome području. Cijelo područje ima veliku tradiciju u korištenju drveta kao građevinskog materijala od kojega su građene tradicionalne drvene kuće u nižim predjelima. Na području Novske uspijevaju šume bukve, hrasta kitnjaka i lužnjaka, graba, johe, cera, jasena, bagrema, smreke, klena i lipe. Također uspijevaju i pitomi kesten, lipa i topola. Osim drveta, šumske regije izrazito su bogate drugim šumskim plodinama, u prvom redu kestena i gljiva.

Ukupno je na području grada Novske 14.061,8 ha šuma koje zauzimaju 44,03% ukupne površine grada (Tablica 31.). 95,17 % šuma nalazi se u državnom vlasništvu, dok je 4,83% šuma u privatnom vlasništvu.

Tablica 32. Šumske površine na području grada Novske po katastarskim općinama

Red. br.	Katastarska općina	Naselja unutar katastarske čestice	Šume u privatnom vlasništvu (ha)	Šume u državnom vlasništvu (ha)	Ukupno (ha)
1.	Borovac	Borovac	98,99	33,38	132,37
2.	Brestača	Brestača	10,26	382,41	392,67
3.	Bročice	Bročice	5,11	1.778,58	1.783,69
4.	Goleši	Rađenovci, Rajčići	13,27	1.163,60	1.176,87
5.	Jazavica	Jazavica	49,00	207,00	256
6.	Kozarice	Kozarice	187,35	80,42	267,77
7.	Kričke	Kričke	12,68	2.091,15	2.103,83
8.	Lovska	Lovska	23,39	627,32	650,71
9.	Novi Grabovac	Novi Grabovac	4,47	13,00	17,47
10.	Novska	Novska	11,30	210,63	221,93
11.	Paklenica	Paklenica	11,80	466,87	478,67

12.	Plesmo	Plesmo	0,95	1.019,87	1.020,82
13.	Rajić Donji	Rajići	3,35	14,88	18,23
14.	Rajić Gornji	Rajići	6,06	1.266,20	1.272,26
15.	Roždanik	Roždanik	25,30	287,73	313,03
16.	Stari Grabovac	Stari Grabovac	17,00	1.319,43	1.336,43
17.	Subocka	Stara Subocka, Nova Subocka, Sigetac	36,52	1.466,46	1.502,98
18.	Subocki Grad	Brezovac, Bair, Popovac	86,51	942,60	1.029,11
19.	Voćarica	Voćarica	76,30	10,66	86,96
UKUP NO:	19	23	679,61	13.382,19	14.061,80

Izvor podataka: Hrvatske šume, UŠP Nova Gradiška, 2013.

Državnim šumama na području grada Novske gospodare Hrvatske šume s tradicijom planskog i kvalitetnog gospodarenja. Kao najznačajnija prepreka u kvalitetnom i održivom gospodarenju šumama javlja se problem nesustavnog održavanja privatnih šuma, te relativno loše stanje šumskih puteva i prilaza šumama. Posjedi na kojima se nalaze privatne šume uglavnom su rascjepkani i malih površina koje vlasniku ne daju nikakav ekonomski interes za ulaganje u održavanje tih šuma. Uz to imovinsko pravni odnosi nisu riješeni, te se niti ne zna točno tko je odgovoran brinuti se o šumama stoga je potrebno izvršiti inventarizaciju šuma.

6.8. Lov i ribolov

Znatan dio šumskog područja ima funkciju državnih i zajedničkih lovišta: Grede Kamare, Jamaričko brdo, Novsko brdo, Trstika, Muratovica i Rajić kojima gospodare LD „Srndać“ Banova Jaruga, LD „Jelen“ Novska, LD „Jelen“ Novska, LU „Neno lov“ Velika Mlaka i LU „Srtnjak“ Rajić (Tablica 33.). Na navedenim lovištima obitavaju stalne vrste divljači: srna obična, jelen i divlja svinja, a od sitne divljači tu su: zec obični, fazan i trčka. Pod lovne životinje spadaju i ptice kao prepelica, golub, patka, divlja guska i brojne druge. Sva divljač uzgojena je metodom prirodnog uzgoja bez posebnih zahvata i primjena tehnologije intenzivnog uzgoja. Od lovno-tehničkih i lovno-gospodarskih objekata u ovim lovištima nalaze se lovačke kuće, čeke, skloništa, hranilišta i slični objekti.

Tablica 33. Lovišta na području grada Novske

Red. broj	Broj lovišta	Naziv lovišta	Lovo-ovlaštenik	Površina lovišta	Vrsta Ugovora	Površine lovišta na području grada Novske (cca %)
1	2	3	4	5	6	7
DRŽAVNA LOVIŠTA						
1.	III/9	GREDE KAMARE	HRVATSKI LOVAČKI SAVEZ	13.258	Koncesija 30 god.	40
2.	III/11	JAMARIČKO BRDO	LD „Srndać“ Banova Jaruga	5.580	Lovozakup, 10 god.	20
3.	III/22	NOVSKO BRDO	LD „Jelen“ Novska	8.633	Lovozakup, 10 god.	100
4.	III/32	TRSTIKA	LU „Neno lov“ Velika Mlaka	3.539	Koncesija 30 god.	100
ZAJEDNIČKA LOVIŠTA:						
1.	III/115	MURATOVICA	LD „Jelen“ Novska	4.766	Lovozakup, 10 god.	100
2.	III/116	RAJIĆ	LU „Srtnjak“ Rajić	3838	Lovozakup, 10 god.	100

Izvor: Sisačko-moslavačka županija, Upravni odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo, 06.02.2013. godine

Područje grada Novske obiluje ribolovnim vodama s bogatim ribljim fondom među koje pripada rijeka Veliki Strug, te jezera Bajer i Novska. Navedena ribolovna područja omiljena su izletišta športskim ribolovcima, turistima i posjetiteljima iz cijele Republike Hrvatske. Jezero Bajer ima površinu od 4,5 ha, prosječne dubine oko 3m, a bogato je šaranom (do 20kg), amurom (do 25kg), štukom (do 15kg) i smuđom. Jezero Novska ima površinu od 4,5 ha, prosječne je dubine oko 2,5m te je bogato šaranom i amurom. Rijeka Veliki Strug duljine oko 30 km (od sela Trebež do ušća u Savu) i površine oko 56 ha, a bogata je ribljim fondom od kojih se posebno mogu izdvojiti šaran, smuđ, som, cvergl, babuška, amur, tolstolobik i štika. ŠRD „Karas“ koncesionar je jezera Bajer i Novska, te lijeve strane obale rijeke Veliki Strug u smjeru Novska – Krapje.

ŠRD „Karas“ volonterskim radom uređuje površinu oko vode, a tijekom cijele godine organizator je različitih turističkih sadržaja poput šaranskog kupa, ulova ribe udicom na plovak, škole preživljavanja u prirodi i druge.

6.9. Mineralne sirovine

Osim postojeće gospodarske proizvodno-poslovne strukture, kvalitetno uređenog poljoprivrednog i šumskog zemljišta, značajan resurs na području grada Novske koji ujedno prelazi lokalne okvire predstavlja i eksploatacijsko područje mineralnih sirovina (nafta i plin). Istražno i eksploatacijsko područje nalazi se na sjeverozapadu grada na prostorima naselja Kozarice, Novi Grabovac, Lovska, Bair i Popovac Subocki, a pripada istražnom i eksploatacijskom području Savska potolina. Ova djelatnost, kao i s njome vezane prateće aktivnosti, imaju određen značaj za razvitak Županije, a ujedno predstavlja i poseban interes Grada Novske. Eksploatacija mineralnih sirovina i gradnja građevina sa sadržajima potrebnih za funkcioniranje eksploatacije (upravne prostorije, servisno-skladišni prostori vozila i opreme, pogonski i energetske objekti, boravak i smještaj radnika i dr.) definirani su Prostornim planom uređenja grada Novske.

6.10. Članstvo u LAG-u „Zeleni trokut“

U želji za gospodarskim napretkom i poboljšanjem kvalitete života na ovome području, Grad Novska zajedno s Gradovima Lipik i Pakrac osnivač je LAG-a „Zeleni trokut“. LAG je osnovan kao neprofitna udruga od strane 23 predstavnika javnog, gospodarskog i društvenog sektora koji će zajednički raditi na osmišljavanju i provođenju projekata s ciljem oživljavanja gospodarstva i poboljšanja kvalitete života stanovnika na području LAG-a. LAG „Zeleni trokut“ obuhvaća prostor gradova Novske, Lipika i Pakraca, te zauzima površinu od 889,82 km².

Slika 3. Područje LAG-a „Zeleni trokut“

Izvor: Službena stranica Lokalne akcijske grupe „Zeleni trokut“ (dostupno na: http://lag-zelenitrokut.com/lag_zelenitrokut.html), prosinac, 2012.

Cilj lokalne akcijske grupe je zajedničko osmišljavanje i poticanje projekata u razvoju ruralnih područja, a upravo se osnivanjem LAG-a ostvaruju nužni preduvjeti za korištenje EU fondova za ruralni razvoj (sredstva iz pretpristupnog IPARD programa, a po pristupanju Republike Hrvatske u punopravno članstvo Europske unije i korištenje sredstava iz strukturnog Europskog fonda za razvoj poljoprivrede i ruralni razvoj - EAFRD) i provedbu LEADER programa⁴ za razvoj ruralnih područja.

Osim svoje svrhovitosti pri provedbi LEADER programa za razvoj ruralnih područja, olakšava i kandidaturu na sve druge natječaje namijenjene društvenom sektoru i neprofitnim organizacijama. Osnovni zadatak LAG-a je izrada i implementacija Lokalne razvojne strategije, te usmjeravanje i praćenje njene provedbe uključujući korištenje sredstava potpore, a sve u cilju poboljšanja gospodarskog stanja za građane, poduzeća i lokalne samouprave, odnosno povezivanje i ostvarenje svih potreba zajednice.

Članstvo Grada Novske u LAG-u „Zeleni trokut“ tako može znatno doprinijeti razvoju svijesti u poljoprivrednom i poduzetničkom sektoru o potrebama tržišta i podizanju kapaciteta za korištenje novih tržišnih mogućnosti, posebno uvođenjem novih tehnologija i obnovljivih izvora energije, potaknuti proizvodnju i potrošnju lokalnih poljoprivrednih proizvoda (promidžba, marketing, lanci nabave i sl.), potaknuti diverzifikaciju djelatnosti na poljoprivrednim domaćinstvima kroz razvoj selektivnih oblika turizma, očuvanje i revitalizaciju kulturne i tradicijske baštine te stvaranje dodane vrijednosti proizvoda i usluga. LAG također promiče i potiče veću suradnju lokalnih dionika, proizvođača, pružatelja usluga i potrošača, te razvija i jača kapacitete ljudskih resursa kako bi se potaknulo lokalno zapošljavanje u ruralnim sredinama. Isto tako, LAG jača socijalne usluge te potiče uključivanje marginaliziranih, osjetljivih i socijalno-ekonomski ugroženih skupina društva u aktivan život zajednice. Stoga je za zaključiti kako je djelovanje Lokalne akcijske grupe i implementacija Lokalne razvojne strategije u direktnoj korelaciji s izradom i implementacijom Plana ukupnog razvoja Grada Novske i ostvarenju njegovih strateških ciljeva.

---

⁴ Naziv je akronim od izvornog francuskog naziva: “Liaison Entre Actions de Développement Rural” što u prijevodu znači „Veze između aktivnosti za razvoj ruralne ekonomije“. LEADER pristup predstavlja alat za kreiranje i prilagođavanje ruralne politike vrlo različitim potrebama ruralnog područja, a pokretanje lokalnog stanovništva na samoorganiziranje, izradu i provedbu strategija održivog razvoja temelj su njegova djelovanja. Na ovaj način pristup LEADER omogućava promišljanje i rješavanje razvojnih problema kroz nove oblike partnerstva i povezivanje aktivnosti, te ohrabruje socio-ekonomske aktere da rade zajedno sukladno prepoznatim vrijednostima lokalnih resursa.

7. DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA

Novim teritorijalnim ustrojstvom Grad Novske postao je zasebna jedinica lokalne samouprave, što znači da time i nadalje nastavlja kontinuitet kao prostorno, upravno-administrativna jedinica, ali sa smanjenim teritorijem u odnosu na prostor bivše Općine Novska.

S obzirom da se područje Grada Novska nekada nalazilo u sastavu bivše Općine Novska s glavnim središtem u naselju Novska, to je i zatečena razvijenost društvenih djelatnosti i urbanih funkcija relativno visoka. Veća potreba za proširenjem sadržaja društvenih djelatnosti pojavljuje se i u ostalim naseljima koja trebaju postići visoku razinu atraktivnosti za daljnju demografsku obnovu (priliv stanovništva). Viša koncentracija sadržaja društvenih djelatnosti rezultirat će podizanjem obrazovne i kulturne razine stanovništva, osigurava bolju zdravstvenu zaštitu i kulturu, te u ukupnosti omogućava povećanje životnog standarda cjelokupnog stanovništva.

Na području grada Novske izgrađeno je 14 društvenih domova, to su: Društveni dom Stari Grabovac, Borovac, Bročice, Brestača, Kozarice, Nova Subocka, Rajić, Roždanik, Stara Subocka, Sigetac, Plesmo, Voćarica, Paklenica i Novska – Staro selo. Domovi imaju važnu ulogu u društvenom životu lokalne zajednice, budući da osiguravaju prostor za okupljanje mještana kao i organizaciju raznih društvenih sadržaja i događanja.

7.1. Javna uprava

Grad Novska je jedan od šest gradova na području Sisačko-moslavačke županije. Predstavničko tijelo građana čini Gradsko vijeće koje broji 19 članova, a koje u okviru svojih prava i dužnosti donosi opće i druge akte, te obavlja druge poslove u skladu sa Ustavom Republike Hrvatske, zakonskim propisima i Statutom Grada Novska.

Za obavljanje poslova iz samoupravnog djelokruga Grada Novske kao jedinice lokalne samouprave ustrojeno je pet upravnih tijela i to: Upravni odjel za proračun i financije, Upravni odjel za komunalni sustav, prostorno uređenje i imovinske poslove, Upravni odjel za gospodarstvo, poljoprivredu, turizam i fondove Europske unije, Upravni odjel za društvene djelatnosti, pravne poslove i javnu nabavu, i Stručnu službu za poslove Gradskog vijeća i Gradonačelnika.

Na području Grada Novske djeluje 17 Vijeća mjesnih odbora i to: Stari Grabovac, Borovac, Bročice, Brestača, Novska, Jazavica, Kozarice, Nova Subocka, Paklenica, Rajić, Plesmo, Roždanik, Stara Subocka, Sigetac, Voćarica, Kričke i Novi Grabovac.

Odlukom Gradskog vijeća Grada Novske osnovan je Savjet mladih Grada Novske u koji su izabrani mladi u dobi od 15 do 30 godine. Savjet mladih je savjetodavno tijelo Grada Novske, koje promiče i zagovara prava, potrebe i interese mladih u cilju njihovog sudjelovanja u odlučivanju o upravljanju javnim poslovima od interesa i značaja za mlade, aktivno uključivanje mladih u javni život te informiranje i savjetovanje mladih grada Novske. Savjet mladih ima 9 članova, a članovi se biraju na razdoblje od tri godine.

Izvršena je reorganizacija Općinskih i Prekršajnih sudova te je Općinski sud u Novskoj i Prekršajni sud u Novskoj pripojen Općinskom i Prekršajnom sudu u Kutini.

Prekršajni sud je zadržao Stalnu službu u Novskoj. U Gradu Novska od državnih institucija nalaze se i Ispostava Ureda državne uprave u Sisačko - moslavačkoj županiji, Ispostava Porezne uprave, te Odjel za katastar nekretnina Novska.

7.2. Socijalna zaštita

Djelatnostima socijalne zaštite se osigurava pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba socijalno ugroženih i drugih građana. Socijalna skrb radi sprječavanja i otklanjanja uzroka i stanja socijalne ugroženosti pruža potporu obitelji, posebice djeci i drugim osobama koji ne mogu brinuti sami o sebi. Sustav socijalne skrbi djeluje kroz složenu mrežu službi i ustanova. Zakonom o socijalnoj skrbi („NN“, br. 33/12) i podzakonskim aktima određene su vrste ustanova socijalne skrbi (centar za socijalnu skrb, dom socijalne skrbi i centar za pomoć i njegu) i njihov ustroj, a osnivaju se sukladno normativima i standardima te potrebama određenog područja koje utvrdi nadležno ministarstvo. Korisnici socijalne skrbi su samci i obitelji koje nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba, a nisu ih u mogućnosti ostvariti svojim radom ili приходima od imovine ili iz drugih izvora kao i tjelesno, mentalno ili psihički bolesno dijete te odrasle osobe kojima je potrebna pomoć.

Na području grada Novske djeluje novoizgrađeni Centar za socijalnu skrb koji omogućuje korisnicima pružanje kvalitetnih usluga socijalne skrbi. Novoizgrađeni centar ima dovoljno prostora za grupni rad, savjetovalište za roditelje i druge programe. Od smještajnih kapaciteta na području grada djeluju privatni Obiteljski dom za starije i nemoćne osobe „Vita“ s kapacitetom za 18 korisnika, privatni Obiteljski dom za starije i nemoćne „Ivanušić“, te privatni Obiteljski dom za starije i nemoćne „Ema“. Također, na području grada Novske već 9 godina djeluje udomiteljska obitelj Gobac koja se skrbi za starije i nemoćne osobe. Udomiteljstvo obitelji Gobac ima 15 štićenika, većinom nepokretnih starijih osoba. Postojeći kapaciteti još su uvijek nedovoljni, a lista čekanja za prihvata u udomiteljstvo je velika.

Problematika u području socijalne zaštite uglavnom je vezana za:

- nerazvijenost mreže udomiteljskih obitelji, posebno za smještaj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi,
- nerazvijenost sustava pružanja pomoći i njege u kući
- kroničan nedostatak stručnih djelatnika, a samim time i opterećenost postojećih djelatnika,
- nedostatak smještajnih kapaciteta ustanova, što se posebno odnosi na zbrinjavanje starijih osoba, osoba otežane pokretljivosti, duševno bolesnih i mentalno retardiranih osoba koje adekvatnu skrb ne mogu dobiti u obitelji, što upućuje na potrebu izgradnje istih, kao i nedostatak financijskih sredstava za unapređenje domova socijalne skrbi i nabavku vozila za prijevoz korisnika
- nedostatak prostornih, tehničkih i ljudskih kapaciteta za rad s djecom i osobama s posebnim potrebama

7.3. Zdravstvena zaštita

Zdravstvenu zaštitu na području grada Novske na primarnoj razini pružaju Zavod za javno zdravstvo Sisačko-moslavačke županije – Dom zdravlja Kutina – Ispostava Novska u Noskoj i Rajiću, te nekoliko koncesionara iz područja zdravstvene djelatnosti opće (obiteljske) medicine, dentalne medicine i zdravstvene njege u kući.

U ljekarničkoj djelatnosti na području grada Novske građanima su na usluzi četiri ljekarne, i to tri poslovnice u gradu Novska te jedna poslovnica u naselju Rajić. U veterinarskoj djelatnosti na području Novske djeluje i Veterinarska stanica Novska d.o.o.. Zdravstvene i veterinarske usluge na području grada Novske zadovoljavaju potrebe stanovništva.

7.4. Obrazovanje

Obrazovni sustav uključuje obrazovne programe koji se provode na razini predškolskog, osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja. U obrazovnim ustanovama, pored redovitih obrazovnih programa, organiziraju se i provode programi besplatnih tečajeva stranih jezika, natjecanja i smotre učenika, kao i niz drugih vannastavnih aktivnosti.

7.4.1. Predškolski odgoj i obrazovanje

Na području grada Novske još od 1975. godine djeluje dječji vrtić „Radost“ koji u svom sastavu ima i jaslice. Vrtić pohađa 268 djece, a primarni program se odvija u devet skupina – dvije jasličke i sedam vrtićkih. Vrtić provodi program predškole u 4 skupine, te verificiran program engleskog jezika koji pohađaju i djeca koja nisu upisana u redovite programe i verificiran program Odgoj u vjeri koji je sastavni dio redovnog programa.

Problematika predškolskog odgoja na području grada Novske vezana je uz kontinuirano povećanje broja djece s posebnim potrebama na području grada. Vrtić ne raspolaže s adekvatno opremljenim prostorom za rad s djecom s posebnim potrebama, kao ni dovoljno stručnog kadra za specifične potrebe djece (stručni tim: pedagog- psiholog – logoped za djecu s posebnim potrebama i nepravilnim ili otežanim izgovorom, te stručni kadar za rad s djecom s izraženim talentima), te kako takav ne može udovoljiti potrebama predškolskog odgoja djece s posebnim potrebama.

7.4.2. Osnovnoškolsko obrazovanje

Na području grada Novske djeluju 3 osnovne škole: OŠ „Novska“, OŠ „Rajić“, te područne škole OŠ Josipa Kozarca Lipovljani. Osnovna škola Novska jedna je od najvećih škola u Sisačko-moslavačkoj županiji. Nastavu svake godine pohađa oko 1000 učenika raspoređenih u 46 razrednih odjela. Škola zapošljava ukupno 90 djelatnika, od toga 66 učitelja, 4 stručna suradnika i 20 ostalih djelatnika. Osnovna škola „Novska“ ima tri područne škole: Područna škola „Bročice“, Područna škola „Brestača“, te Područna škola „Stari Grabovac“. Područna škola Bročice ima 46 učenika raspoređena u 3 razredna odjela, Područna škola „Brestača“ ima 30 učenika u 3 razredna odjela, dok Područna škola „Donji Grabovac“ ima 22 učenika raspoređena u 3 razredna odjela od kojih je jedan kombinirani. Osnovna škola „Rajić“ nalazi se u mjestu Rajić koje je prigradsko naselje grada Novske.

Škola okuplja učenike iz naselja Borovac, Rajić, Roždanik, Jazavica i Voćarica. Nema područnih razrednih odjela, jer nisu obnovljene zgrade u Jazavici i Borovcu. Nastavu svake godine pohađa oko 180 učenika, u 8 razrednih odjela. U školi je zaposleno 16 učitelja, 2 stručna suradnika, 4 administrativno-tehnička zaposlenika i ravnatelj škole, što ukupno čini 23 zaposlenika. Osnovna škola Josipa Kozarca u Lipovljanima ima područne škole u naseljima Kozarice, Nova Subocka i Stara Subocka, dok djeca iz naselja Plesmo pohađaju područnu školu u Puskoj koja pripada Osnovnoj školi „Jasenovac“. U područnim školama nastava se odvija od I.-IV. razreda u 2 smjene uglavnom u kombinacijama.

Najčešći problemi s kojima se institucije za osnovnoškolsko obrazovanje suočavaju su: nepostojanje uvjeta za rad s djecom s posebnim potrebama, potreba za vanjskim suradnicima, manjak stručnog kadra za specifične potrebe djece, nepostojanje pristupne rampe pri osnovnim školama kao ni organiziranog prijevoza s adekvatnim prijevoznim sredstvom za učenike s invaliditetom, nema mogućnosti smještaja za roditelje učenika s posebnim potrebama, školska oprema je dotrajala kao i sportski sadržaji (golovi, igrališta i dr.). U pojedinim školama učenici imaju samo hladni obrok zbog neuređenosti i nefunkcioniranja blagovaonice, a prijevoz učenika do škole najčešće nije adekvatan.

7.4.3. Srednjoškolsko obrazovanje

Na području grada Novske djeluje Srednja škola Novska koja nudi slijedeća obrazovna područja: opća gimnazija, ekonomija (u trajanju od 4 godine), te slijedeća zanimanja: prodavač, automehaničar, stolar, limar, strojobravar i krojač (u trajanju 3 godine). U školi je zaposleno 49 djelatnika, od toga 36 djelatnika - članova nastavnog osoblja, te 13 djelatnika - članova nenastavnog osoblja.

7.4.4. Visokoškolsko obrazovanje i pučka otvorena učilišta

Na području grada Novske ne postoji institucija za visokoškolsko obrazovanje. Od institucija za obrazovanje odraslih djeluje Pučko otvoreno učilište Novska Pučko otvoreno učilište Novska jedno je od najstarijih učilišta u RH osnovano 1964. godine. Osnivač učilišta je Grad Novska. Učilište se bavi obrazovanjem odraslih, prikazivanjem filmova u novoobnovljenom kinu, organiziranjem kazališnih gostovanja, pripremom i organizacijom kulturno športskih manifestacija. Kroz obrazovanje odraslih u prosjeku godišnje prođe oko 200 polaznika za različite programe (srednja škola III i IV stupanj, informatika, strani jezici, poljoprivredni program, rukovatelji građevinskim strojevima, knjigovođe...) a svi programi su verificirani od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa te se kao takvi upisuju u radnu knjižicu. Na Pučkom otvorenom učilištu Novska, polaznicima je omogućeno obrazovanje unutar slijedećih obrazovnih programa: komercijalist, prodavač, operater na računalu, parketar, keramičar, monter suhe gradnje, voditelj poljoprivrednog gospodarstva, voditelj agroturističkog gospodarstva, knjigovođa, engleski jezik, kuhar, a postoji i mogućnost organiziranja i drugih programa obrazovanja uz dovoljan broj zainteresiranih polaznika.

7.4.5. Glazbena škola Novska

Glazbena škola Novska osnovana je 1995. godine kao Osnovna glazbena škola Novska od strane Gradskog vijeća Grada Novske, a 1999. godine Uredbom Vlade Republike Hrvatske, osnovana je i Srednja glazbena škola Novska.

Navedene dvije škole objedinjuju se 2004. godine prijenosom osnivačkih prava nad Glazbenom školom Novska s Grada Novske na Sisačko-moslavačku županiju, te prijenosom osnivačkih prava nad Srednjom glazbenom školom s države na Sisačko-moslavačku županiju, pri čemu škola mijenja naziv u „Glazbena škola u Novskoj“. Glazbena škola u Novskoj je odgojno-obrazovna ustanova koja obuhvaća predškolski, osnovnoškolski i srednjoškolski odgoj i obrazovanje s redovnim programom. Djelatnost Glazbene škole je ostvarivanje programa osnovnog glazbenog školovanja, ostvarivanje programa srednjeg školstva na području glazbene umjetnosti u četverogodišnjem trajanju i drugih programa na području glazbene umjetnosti za djecu i mladež. U Glazbenoj školi se ostvaruju predškolski programi (glazbeni vrtić, početnički solfeggio), osnovnoškolski i srednješkolski program (glazbenik klavirist, glazbenik gitarist, glazbenik flautist, glazbenik tamburaš, glazbenik violinist, glazbenik harmonikaš). U školi je zaposleno ukupno 23 radnika: 19 profesora, ravnatelj, tajnica-računopolagateljica, spremačica i domar, a svake školske godine Glazbena škola u Novskoj upisuje ukupno oko 180-190 učenika. Najveći broj učenika je iz Novske, a školu upisuju i učenici iz Kutine, Nove Gradiške, Pakraca, i dr.

7.4.6. Regionalni edukacijski i inovacijski centar Novska

Uz pomoć Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije na području Poduzetničke zone „Novska“ planirana je izgradnja Regionalnog edukacijskog i inovacijskog centra, a potporu projektu dala je i Sisačko-moslavačka županija, Upravno vijeće statističke regije „Panonska Hrvatska“, kao i Grad Novska.

7.5. Civilno društvo

Razvoj udruga, kao dio razvoja socijalnog kapitala zajednice, jedan je od najvažnijih elemenata ukupnog razvoja svake zajednice, pa tako i područja Grada Novska. Počeci razvoja novljanskih udruga započinju krajem 19. stoljeća, osnivanjem Dobrovoljnog vatrogasnog društva koje ima tradiciju dugu više od 120 godina, kao i osnivanjem Hrvatskog pjevačkog i tamburaškog društva „Šubić“.

Prema podacima Ministarstva uprave, danas na području grada Novske registrirano je ukupno 148 udruga iz raličitih djelatnosti, od kulture, tehničke kulture, udruge djece i mladeži, športa, vatrogastva, socijalne skrbi, gospodarstva, lovstva i udruge iz drugih djelatnosti. Najveći broj novljanskih udruga osnovano je u športskoj djelatnosti, a u posljednje vrijeme sve više udruga osniva se radi unapređenja određenih gospodarskih i poljoprivrednih djelatnosti. 70% udruga sjedište imaju u samome gradu ili prigradskom naselju, a čak 34% udruga registrirano je u području športske djelatnosti. Mnoge udruge nemaju sustavne izvore financiranja i svoje redovite programe i aktivnosti uglavnom provode volonterski uz pojedinačna pokroviteljstva ili se financiraju iz proračuna grada. Uspješnije su udruge sa stalno zaposlenim djelatnicima koje redovitim kandidiranjem projekata uspijevaju financirati svoje programe iz domaćih i međunarodnih izvora.

Jedinice lokalne samouprave imaju zakonsku obvezu financirati pojedine udruge, kao što su Crveni križ i Dobrovoljna vatrogasna društva kojih je na području grada Novske ukupno 7 (DVD Bročice, Brestača, Novska, Kozarice, Nova Subocka, Rajić, Jazavica/Roždanik, Stara Subocka, Sigetac, Plesmo).

Ukoliko traže donacije gospodarstvenika, udruge se suočavaju s malim odazivom, a takve donacije obično su vezane za održavanje manifestacija ili drugih događanja. Također je karakteristična nedovoljna suradnja udruga na projektima i aktivnostima, što dovodi do raspršivanja proračuna namijenjenog udrugama.

Udruge nastoje biti pokretači promjena i čimbenici poboljšanja kvalitete života stanovnika, no veliki broj udruga još je uvijek nedovoljno informiran o mogućnostima financiranja, te im nedostaje znanja u izradi i provedbi projekata i inovativnosti.

7.6. Vjerske zajednice

Na području grada Novske djeluje 5 katoličkih župa: župa Alojzija Stepinca Novska, župa Sv. Luka Evanđelist Novska, župa Sv. Tome apostola Rajić, župa Sv. Josipa u Lipovljanima u filijalama Kozarice, Stara Subocka, Nova Subocka i Sigetac, dok u naselju Plesmu jurisdikciju ima župa sv. Nikole i Uznesenja Blažene Djevice Marije iz Jasenovca. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku čak 89.95% stanovništva grada Novske izjašnjava se katolicima, dok su u manjoj mjeri zastupljeni ostali vjernici: pravoslavci s 5,27%, protestanti s 0,04%, ostali kršćani s 0,21%, muslimani s 1,89%, ostale religije i svjetonazori s 0,04%, agnostici i skeptici s 0,13% ili se ne smatraju vjernicima (Tablica 34.).

Tablica 34. Stanovništvo prema vjeri na području grada Novske

Red. broj	Vjera	Br. pripadnika vjerskog opredjeljenja	Udio u ukupnom br. Stanovnika
1.	Katolici	12.159	89.95%
2.	Pravoslavci	712	5,27%
3.	Protestanti	5	0,04%
4.	Ostali kršćani	28	0,21 %
5.	Muslimani	256	1,89%
6.	Ostale religije, pokreti i svjetonazori	6	0,04%
7.	Agnostici i skeptici	18	0,13%
8.	Nisu vjernici i ateisti	165	1,22%
9.	Ne izjašnjavaju se	150	1,11%
10.	Nepoznato	19	0,14%

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2011.

7.7. Kultura, sport, tehnička kultura i rekreacija

Društveni život građana ponajviše je vezan uz nekolicinu objekata društvene infrastrukture od kojih najvažniju ulogu imaju spomenuti društveni domovi u kojima se tijekom godine organiziraju razna događanja vezana uz gospodarske i kulturne djelatnosti, sportski i kulturni objekti. Također, kulturna i sportska zbivanja značajna su i za unapređenje turističke ponude na području grada.

Razvoj kulture u Novskoj, kao i potreba stanovništva za kulturnim sadržajima, potaknut je početkom početkom 20. stoljeća kada Novska postaje kotarsko mjesto unutar Požeške županije. Već krajem 19. stoljeća Novska ima Hrvatsko pjevačko i tamburaško društvo „Šubić“ i gradsku čitaonicu koja se spominje u „Izvještaju Matice hrvatske za 1876. godinu. Središte Novske tada već ima sve potrebne gradske institucije i službe u objektima javne namjene koji su reprezentativni i građeni planski od sredine 18. stoljeća. Krajem 19. stoljeća u Novskoj je sagrađen hotel „Knopp“, otmjeno mjesto i najveće okupljalište lokalne inteligencije i dobrostojećih Novljana. S prenoćištem, restoranima i vrtnim stolovima, hotel je bio mjesto gdje su gostovale glumačke družine, priređivale se zabave, kabareti i druge kulturne priredbe. Početkom 50-ih godina prošlog stoljeća, 1951. godine, osnovana je prva samostalna knjižnica i čitaonica u Novskoj – „Narodna knjižnica i čitaonica“. „Radničko sveučilište“ u Novskoj, osnovano 1960. godine, koje 1963. godine mijenja naziv u „Narodno sveučilište Novska“ postaje ishodište kulturnog života Novske u okrilju kojeg djeluje knjižnica, kino, muzej, izdavačka djelatnost i obrazovanje odraslih. Tadašnjoj kulturnoj sceni pridonosi i djelovanje više kulturno-umjetničkih društava.

Nekoliko je imena značajnih za nacionalnu kulturu, koja su rođenjem ili stvaralačkim radom vezana uz Novsku od kojih je svakako važno spomenuti sljedeća: supjesnik Ante Jagar, povjesničar i ilirac Luka Ilić Oriovčanin, povjesničar i muzeolog Đuro Szabo, teatrolog Slavko Batušić, filmski režiser Vladimir Tadej, te hrvatski redatelj, autor crtanih filmova, karikatura, stripova i brojnih ilustracija Nedeljko Dragić.

Od kulturnih ustanova na području grada Novske trenutno djeluju Pučko otvoreno učilište Novska, te Gradska knjižnica i čitaonica Ante Jagar Novska. U sklopu Pučkog otvorenog učilišta Novska nalazi se galerija, te kino koje je punopravni član europske asocijacije „Europa Cinemas“. Osim navedenog, Pučko otvoreno učilište Novska nositelj je mnogih kulturnih manifestacija i zbivanja u gradu Novskoj. Na području grada djeluje 14 udruga iz područja kulture, od kojih su najzastupljenija kulturno-umjetnička društva i pjevački zborovi. Intitucije iz područja kulture odlično surađuju, te nastoje povećati broj kulturnih događanja kroz provođenje zajedničkih projekata. Kao poseban kulturni sadržaj na području grada Novske može se istaknuti Muzejska zbirka starih predmeta obitelji Sajko smještena u obiteljskoj kući i dvorišnoj zgradi novljanskog sakupljača Živka Sajka, a predstavlja jednu od najraznovrsnijih privatnih kolekcija starih predmeta na području Sisačko-moslavačke županije, ali i Republike Hrvatske. Muzejska zbirka obitelji Sajko predstavlja vrijednu kulturnu baštinu novljanskog kraja, a posebnost zbirke je u tome što je većina predmeta prikupljena upravo na novljanskom području.

Novska se proteklih godina profilirala i kao grad sporta budući da gotovo i nema sporta koji nije zastupljen na području grada, a sportom se bavi veliki broj mladih ali i odraslih. Grad Novska svih je ovih godina intenzivno ulagao u športsku infrastrukturu i poticao rad brojnih sportskih klubova.

Sportsko-školska dvorana Srednje škole Novska jedna je od najljepših dvorana u županiji gdje su već nastupale i reprezentacije, brojni prvoligaši i poznati sportaši u svim dvoranskim sportovima, dok nova kuglana privlači sve veći broj poklonika ovog sporta. Brojna novljanska naselja dobila su nove svlačionice i uređena su igrališta, a osvojene medalje naših sportaša dokaz su da se ulaganje u sport i sportaše itekako isplati. Grad Novska svake godine donosi i Program javnih potreba u sportu kojim želi osigurati očuvanje postignute razine kvalitete onih sportskih klubova koji se natječu u visokim kategorijama, poboljšati razinu kvalitete onih sportskih klubova koji se natječu u nižim kategorijama, osigurati da se podizanjem kvalitete novljanskog sporta doprinese promidžbi Grada Novske, osigurati da se što veći broj djece i mladeži uključi u sport, osigurati da se u školskim sportskim klubovima vodi skrb o zastupljenosti različitih sportova, posebice u sportovima koji imaju dugu tradiciju u novljanskom sportu te osigurati sredstva za osnovne potrebe svakog sportskog kluba, a posebno za klubove koji se natječu u višim kategorijama.

Na području grada Novske djeluje i Zajednica športskih udruga Grada Novske, koja je krovna udruga svih novljanskih sportskih klubova (devet nogometnih, dva rukometna, jedan košarkaški, tri kuglačka, jedan teniski, jedan odbojkaški klub invalida, jedan stolnoteniski, dva ribolovna, jedan šahovski, dva kluba borilačkih vještina, jedan fitnes klub, jedan streljački klub, jedan planinarski klub, jedan klub za poticanje športskih aktivnosti djece i tri školsko-športska kluba). Zajednica je osnovana 1998. godine, te od tada neprestano skrbi o financiranju svih klubova iz Proračuna Grada, ali i o neprekidnom promicanju sporta. Uz svoje redovne i tekuće djelatnosti Zajednica športskih udruga Grada Novske svake godine organizira Izbor športaša godine, surađuje s Hrvatskim olimpijskim odborom te Zajednicom športskih udruga Sisačko-moslavačke županije.

Skrb o tehničkoj kulturi obavljaju udruge u tehničkoj kulturi okupljene pod krovnom udrugom - Gradskom zajednicom tehničke kulture Novska i to: Radio klub Novska, Foto klub Novska, Informatički klub Novska i Letački klub Atlas. U posljednjih nekoliko godina najaktivniji klub u tehničkoj kulturi je Radio klub Novska koji ostvaruje odlične rezultate na natjecanjima, usavršavaju operativni rad na radio stanicama, bave se „lovom“ radio signala na drugim kontinentima i udaljenim zemljama, a dio članstva bavi se i konstruktorskim radom – izradom radio stanica, antena, tastera, pojačala i dr. opreme.

PROGRAMSKI ELEMENTI

8. SWOT ANALIZA

Namjera je sadržaja SWOT analize da identificira vlastite snage Grada koje treba dalje jačati i razvijati, slabosti koje treba otklanjati ili umanjivati, vanjske prilike koje je potrebno koristiti i vanjske prijetnje koje je potrebno izbjegavati ili čije djelovanje je potrebno neutralizirati.

Temeljem takvih namjera iz sadržaja SWOT analize mogu se identificirati buduće strateške programske aktivnosti koje će najviše doprinosti socio-ekonomskom razvoju Grada Novska.

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ✓ prostorni plan kao planska i dokumentacijska podloga za ulaganja ✓ kontinuirano ulaganje u tehničku i projektnu dokumentaciju od strane JLSa ✓ stabilni proračun Grada ✓ iskustvo u provedbi projekata financiranih od strane EU fondova za potrebe izgradnje komunalne infrastrukture ✓ komunalno poduzeće koje se bavi izgradnjom i održavanjem komunalne infrastrukture ✓ vodoopskrbni sustav grada Novske predviđen je kao dio regionalnog Županijskog vodoopskrbnog sustava ✓ kontinuirano ulaganje u izgradnju i modernizaciju sustava odvodnje te kontrola održavanja sabirnih ili septičkih jama ✓ kontinuirano ulaganje u rješenja zaštite okoliša (smanjenja utjecaja ispuštanja otpadnih voda u vodotoke) ✓ na području grada Novska u pripremi je izgradnja osnovne kolektorske mreže i manjih sekundarnih kanala, te je u pripremi izrada projektne dokumentacije za izgradnju istih ✓ postojanje zakonske regulative o potrebama uspostave reciklažnih dvorišta ✓ kontinuirana ulaganja u zelene otoke ✓ kontinuirano ulaganje u čišćenje divljih deponija - konstantan trend smanjenja istih ✓ osigurana sredstva za proces sanacije i zatvaranja odlagališta otpada Kurjakana na području grada Novske ✓ definirane prostorno planske pretpostavke za otvaranje nove lokacije za potrebe odlagališta otpada (Rađenovci)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ velike štete na infrastrukturi kao posljedice ratnih djelovanja ✓ velik trošak održavanja komunalne infrastrukture (vodoopskrbnog sustava) ✓ nedostatak financijskih sredstava za rješavanje problematike vodoopskrbnog sustava ✓ nedostatak izgrađenosti sustava odvodnje ✓ neizgrađenost sustava uzrokuje zagađenje postojećih bunara i okoliša, te ugrožava zdravlje stanovništva ✓ veći dio stanovništva koristi privatne sabirne jame kao sustav odvodnje otpadnih voda ✓ visoke investicije (skupe) za izgradnju kanalizacijskih mreža i/ili kolektora ✓ nedostatak ishodišne projektne (tehničke) dokumentacije za realizaciju nužnih projekata izgradnje kanalizacijske mreže ✓ ispuštanje nepročišćenih otpadnih voda u vodotoke na području grada Novske ✓ nedostatak financijskih sredstava za bržu realizaciju projekata izgradnje sustava odvodnje potrebna znatna ulaganja u saniranje, zatvaranje i prenamjenu postojećih odlagališta otpada ✓ neizrađena tehnička dokumentacija za sanacije odlagališta otpada ✓ nedovoljna osvještenost građana o potrebi razvrstavanja otpada ✓ nedovoljna informiranost stanovništva o potrebi zaštite okoliša ✓ divlje deponije - kontinuiran nastanak novih područja deponija ✓ nedostatak jačeg kontroliranja i sankcioniranja građana koji stvaraju divlje deponije ✓ nedovoljan broj akcija čišćenja okoliša

- ✓ kontinuirano ulaganje JLSa u modernizaciju sustava javne rasvjete te uvođenja ekoloških štednih žarulja
- ✓ realizacija projekata zaštite i obnove javnih objekata s ciljem smanjenja troškova energije i energetske efikasnosti
- ✓ pilot projekti energetske efikasnosti na području Grada
- ✓ relativno dobra razgranatost cestovnih mreža
- ✓ kontinuirano ulaganje u modernizaciju nerazvrstanih cesta
- ✓ kontinuitet ulaganja u razvoj gospodarstva
- ✓ postojanje inicijativa razvoja novih poduzetničkih ideja
- ✓ dobar geoprometni položaj
- ✓ ulaganja u razvoj poduzetničkih zona
- ✓ postojanje i aktivno djelovanje potpornih institucija za razvoj poduzetništva
- ✓ kontinuirano ulaganje u programske i projektne sadržaje od strane JLS
- ✓ iskustvo u korištenju fondova EU i provedbi projekata u pojedinim sektorima
- ✓ subvencioniranje malog gospodarstva, te poticajna uloga Grada za razvoj poljoprivrede i gospodarstva
- ✓ institucionalna podrška na lokalnoj, regionalnoj i državnoj razini
- ✓ tradicija obrtništva – poduzetništva
- ✓ potencijali razvoja drvoprerađivačke, metaloprerađivačke industrije
- ✓ bogatstvo šumskih površina – blizina sirovine za drvoprerađivačku industriju
- ✓ velike poljoprivredne površine – značajan resurs za jači razvoj poljoprivrede, prvenstveno ekološke poljoprivrede, te dohodovnije grane poljoprivrede
- ✓ turistički atraktivan prirodni krajobraz i veliki potencijal za razvoj turističkih proizvoda temeljenih na dugoj povijesti, bogatoj tradiciji i prirodnim resursima što stvara osnovu za razvoj eko-ruralnog, sportsko-rekreacijskog, lovnog, ribolovnog turizma
- ✓ institucionalna podrška turističke zajednice
- ✓ iskustvo i tradicija u organizaciji i prepoznatljivosti turističkih manifestacija i programa u turizmu
- ✓ nove inicijative za turističke projekte na području Grada
- ✓ veliki udio oranica i pašnjaka u
- ✓ potrebna jača ulaganja u sustave ekološke javne rasvjete
- ✓ udaljena naselja i naselja s malim brojem stanovnika nisu pokrivena elektroenergetskom mrežom
- ✓ nedostatak financijskih sredstava za realizaciju izgradnje plinske mreže
- ✓ nedostatak poticajnih sredstava za jače korištenje obnovljivih izvora energije
- ✓ nedovoljna motiviranost stanovništva za uključivanje u procese obnovljivih izvora energije
- ✓ nedostatak informacija o mogućnostima obnovljivih izvora energije
- ✓ usporeno održavanje cestovne infrastrukture te izgradnje novih cesta zbog nedostatka financijskih sredstava – loše stanje nerazvrstanih cesta
- ✓ velike posljedice ratnih razaranja – spor proces revitalizacije gospodarstva i obnove gospodarskih objekata
- ✓ smanjenje broja poslovnih subjekata – otežani uvjeti rada poduzetnika
- ✓ smanjenje broja radnih mjesta
- ✓ inertnost i nedovoljna motiviranost gospodarskih čimbenika
- ✓ stagnacija razvoja gospodarstva
- ✓ neriješeni imovinsko-pravni odnosi, te loša međuinstitucionalna suradnja
- ✓ nedovoljna educiranost poduzetnika
- ✓ nedovoljna informiranost i znanje poduzetnika za korištenje EU fondova
- ✓ usporen razvoj poduzetničkih zona
- ✓ nedostatak vanjskih investitora u Zone
- ✓ visok postotak nezaposlenosti
- ✓ visoki postotak nezaposlenih u dobi do 29 godina
- ✓ mali broj novootvorenih radnih mjesta
- ✓ odlazak mladih obrazovanih ljudi u druge krajeve
- ✓ nedovoljno iskorišten potencijal za razvoj turizma i poljoprivrede
- ✓ nedovoljno ulaganje u nove projektne ideje
- ✓ nedovoljno praćenje novih trendova vezano za mogućnosti financiranja, ulaganja i nove ideje
- ✓ poljoprivredna gospodarstva izumiru
- ✓ usitnjenost poljoprivredne proizvodnje
- ✓ usitnjenost poljoprivrednih posjeda i parcela, nedostatak inovativnosti u odabiru kultura i

<ul style="list-style-type: none"> poljoprivrednom zemljištu ✓ veliki broj OPG-a ✓ ekološki čisti kraj ✓ kontinuirana ulaganja u razvoj edukacije, prekvalifikacije i sličnih programa ✓ profesionalna ustrojenost i dobro funkcioniranje svih relevantnih oblika institucija ✓ zadovoljavajući broj mjesnih odbora i njihov aktivan angažman na prepoznavanju i definiranju potreba u zajednici ✓ postojanje i djelovanje Savjeta mladih ✓ mogućnosti formalnog, neformalnog i cjeloživotnog obrazovanja ✓ visoki stupanj brige o djeci predškolskog odgoja ✓ dobra opremljenost dječjih vrtića potrebnim namještajem i didaktičkim igračkama ✓ postojanje udruga za odrasle i djecu s posebnim potrebama ✓ osigurana zadovoljavajuća razina zdravstvene zaštite, te dobra suradnja na razini Županija ✓ veliki broj udruga koje pokrivaju sva područja društvenog života ✓ izuzetno vrijedna kulturna baština (povijesna, etnografska, arheološka) ✓ veliki broj kulturnih dobara spada u kategoriju zaštićenih ili preventivno zaštićenih kulturnih dobara ✓ dostupna povijesna i muzejska baština (pokretna kulturna dobra) o čijem se sadržaju i proširenju vodi sustavna briga ✓ kvalitetna Gradska knjižnica i čitaonica ✓ veliki broj udruga iz područja kulture ✓ umrežavanje pojedinih udruga na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini ✓ u ponudu kulturnih događaja uključen je veliki broj ljudi, te privatne i javne institucije ✓ odlična međusobna suradnja kulturnih institucija – zajednička realizacija projekata ✓ podrška Ministarstva kulture za projekte u kulturi, te u radu i djelovanju kulturnih institucija ✓ djeluje veliki broj sportskih udruga, koje okupljaju različite dobne skupine, te koje upražnjavaju spektar sportskih aktivnosti i rekreacije ✓ ulaganja u sportsku infrastrukturu ✓ aktivno djelovanje Zajednice sportskih udruga 	<ul style="list-style-type: none"> pronalaska tržišnih niša ✓ nedostatak tržišta i nestabilnost tržišnih poljoprivrednih proizvoda ✓ zapuštena poljoprivredna zemljišta ✓ nedovoljno održavanje poljskih puteva ✓ nedovoljna umreženost poljoprivrednih proizvođača ✓ nedovoljno iskorišteni prirodni resursi, posebice za razvoj poljoprivrede i turizma ✓ nedovoljno poticanje ekološke poljoprivrede i ruralnog turizma na lokalnoj razini ✓ nedostatan razvoj dopunskih djelatnosti u poljoprivredi – osobito prerade na OPG-ima i agroturizma ✓ slaba financijska moć poljoprivrednih gospodarstava za ulaganja u proširenje proizvodnje te usklađivanje proizvodnje s važećim standardima (rezultat – gubitak poticaja i gašenje OPG-a) ✓ konvencionalna poljoprivreda (pesticidi, umjetna gnojiva, teška i zastarjela mehanizacija) – onečišćenje okoliša, tla, vode, zraka ✓ veliki postotak poljoprivrednog zemljišta se ne obrađuje ✓ nepostojanje organizirane proizvodnje, te prodaje i otkupa poljoprivrednih proizvoda i prerađevina ✓ nema organiziranog otkupa stoke ✓ nedostatak kapaciteta za preradu i doradu poljoprivrednih proizvoda ✓ napuštanje sela – sela obrasla i zapuštena, slab povratak stanovnika na selo ✓ sve manje mladih ljudi zainteresiranih za bavljenje poljoprivredom i ruralnim turizmom ✓ izostanak brandova ✓ nedostatak zajedničke vizije razvoja i usmjerenosti ciljevima ✓ nedovoljno korištenje postojećih edukativnih programa ✓ manjak smještajnih kapaciteta u odnosu na postojeću turističku ponudu koči razvoj turizma i gospodarstva ✓ nedostatak znanja nositelja turističke ponude ✓ nedovoljno razvijena turistička infrastruktura ✓ ukidanje institucija ✓ nepovoljna struktura stanovništva prema razini obrazovanja (veliki broj stanovnika sa završenom samo osnovnom školom / mali postotak visokoobrazovanog stanovništva)
--	---

- ✓ kontinuirano se povećava broj djece s posebnim potrebama – nema adekvatno opremljenog prostora za djecu s posebnim potrebama
- ✓ visoke cijene boravka djece u dječjim vrtićima
- ✓ nepostojanje pristupne rampe pri osnovnim školama kao ni organiziranog prijevoza s adekvatnim prijevoznim sredstvom za učenike s invaliditetom, te nepostojanje smještaja za roditelje učenika s posebnim potrebama
- ✓ nedostatak opreme i prostora za praktičnu nastavu u obrazovnim institucijama
- ✓ općenito nedostatak smještajnih kapaciteta i specijaliziranih ustanova za zbrinjavanje starijih osoba, osoba otežane pokretljivosti, duševno bolesne i mentalno retardirane osobe
- ✓ nerazvijenost mreže udomiteljskih obitelji, posebno za smještaj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi
- ✓ nedovoljna razvijenost sustava pružanja pomoći i njege u kući
- ✓ veliki broj starog i nemoćnog stanovništva koji često nemaju prikladnu pomoć u svakodnevnom životu
- ✓ manjak stručnog kadra za rad s djecom s problemima u razvoju
- ✓ nedovoljno razvijeno volonterstvo
- ✓ nedovoljno prisutna svijest društva o važnosti organizacija civilnog društva za društveni razvoj
- ✓ nedostatak financijskih sredstava za pokrivanje svih potreba djelovanja udruga civilnog društva
- ✓ nedovoljna informiranost udruga o mogućnostima korištenja sredstava fondova EU, donacija i potpora od strane poduzeća, zaklada i resornih Ministarstava – nedovoljna edukacija za izradu i predlaganje projekata
- ✓ udruge se često organiziraju u svrhu postizanja određenog cilja zajedničkog nekolicini građana, a kad se taj cilj ispuni udruge nisu više aktivne
- ✓ nedovoljna suradnja JLS i udruga
- ✓ nedovoljna suradnja među udrugama
- ✓ veliki broj neaktivnih udruga
- ✓ mali broj udruga sa zaposlenim osobama
- ✓ nedostatak proračunskih sredstava za financiranje rada svih udruga
- ✓ slaba valorizacija različitosti kultura i običaja pripadnika manjina, te nedovoljna uključenost aktivnih udruga nacionalnih manjina na ovome području u turističke svrhe

- ✓ nedovoljna turistička valorizacija i promocija kulturnih dobara
- ✓ nedostatak svijesti o vrijednosti i važnosti kulturne baštine, te nedovoljno djelovanje u cilju podizanja razine svijesti građana o stvarnim vrijednostima u kulturi
- ✓ manjak kapaciteta ustanova društvenog sektora (materijalni, ljudski, tehnički, prostorni)
- ✓ nedostatak prostora za određene vrste sportova
- ✓

PRILIKE/MOGUĆNOSTI

PRIJETNJE

✓ jače korištenje vanjskih izvora financiranja (fondova EU) za realizaciju infrastrukturnih projekata ✓ jačanje partnerstva međuinstitucionalne suradnje ✓ edukacija i jačanje svijesti građana o potrebama i mogućnostima zaštite okoliša ✓ mogućnost osiguranja regionalnih veza vodoopskrbnog sustava županija; Sisačko-moslavačke i Brodsko-posavske ✓ potreba planiranja kvalitetnijeg i ispravnijeg rješenja za sustave odvodnje (prema gospodarsko tehničkim uvjetima) ✓ mogućnost uvođenja i korištenja obnovljivih izvora energije ✓ korištenje prokušanih modela uspostave i primjene obnovljivih izvora energije na temelju europskih primjera dobre prakse ✓ mogućnost ulaganja u izgradnju toplinskih sustava (toplana) koji koriste organski otpad iz poljoprivrede i šumarstva (biomasu) zbog blizine sirovine i razvijene drvoprerađivačke industrije, što će posebno popraviti situaciju u javnim ustanovama poput vrtića, škola, ambulanti i sl. ✓ postojanje brojnih nacionalnih programa za poticanje razvoja malog i srednjeg gospodarstva ✓ mogućnost korištenja vanjskih izvora financiranja (fondova EU) ✓ jače ulaganje u razvoj programskih i projektnih sadržaja ✓ jače korištenje potencijala poljoprivrednih, drvoprerađivačkih i ostalih djelatnosti ✓ jačanje umreženosti svih gospodarskih, javnih	✓ usporenost državne administracije u ishođenju tehničkih dozvola za infrastrukturne projekte ✓ slab interes stanovništva za priključak na vodoopskrbni sustav ✓ standard stanovništva na ruralnim područjima vrlo nizak ✓ nepropisno izvedene i neispravne privatne sabirne jame koje se izljevaju u okoliš, te nepropisno ispuštanje otpadnih voda u kanale ✓ visoke investicije (skupe) za izgradnju kanalizacijskih mreža i/ili kolektora otpadnih voda ✓ sporo i teško rješavanje imovinsko pravnih odnosa za projekte komunalne infrastrukture ✓ neefikasnost zakonske regulative po pitanju obnovljivih izvora energije ✓ usporeno ulaganje u izgradnju i održavanje lokalnih i državnih cesta ✓ nedostupnost i/ili spora realizacija kredita za izgradnju infrastrukture ✓ usporen gospodarski rast i razvoj na području čitave države uzrokovan ekonomskom krizom u zemlji ✓ siva ekonomija ✓ česta izmjena zakonske regulative ✓ nedovoljna pripremljenost RH za EU – koči mogućnosti jačeg korištenja fondova ✓ izumiranje sela ✓ nedovoljno efikasna administracija državne uprave ✓ nedovoljno riješen problem razminiranja šumskih i poljoprivrednih površina (spor napredak) ✓ obrazovanje i starosna struktura stanovnika poljoprivrednih kućanstava – većina

<p>i ostalih dionika</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ostvarivanje partnerstva na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou ✓ osposobljavanje i poticanje malih proizvođača za zajednički nastup na tržištu, te uključivanje malih proizvođača u turističku ponudu ✓ jačanje razvoja prerade na OPG-ima ✓ razvoj ekološke poljoprivrede ✓ brendiranje autohtonih proizvoda ✓ udruživanje u poljoprivredne zadruge kako bi se olakšala nabava, prodaja i prerada poljoprivrednih proizvoda ✓ stvaranje pogodne klime za ostanak mladih ljudi (posebno visokoobrazovanih) ✓ jače aktivnosti marketinga za privlačenje novih investicija i investitora ✓ objedinjavanje turističke ponude ✓ jače korištenje sredstava fondova EU i brojnih nacionalnih programa za poticanje društvenog razvoja ✓ javno-privatno partnerstvo kao podrška razvoju društvene i socijalne infrastrukture ✓ međusektorska suradnja ✓ poboljšanje energetske učinkovitosti javnih institucija ✓ sustavno prilagođavanje svih razina obrazovanja suvremenim trendovima, novim tehnologijama i stvarnim razvojnim potrebama gospodarstva, te lokalne i šire zajednice ✓ izgradnja i implementacija sustava cjeloživotnog učenja u svim segmentima lokalne zajednice ✓ umrežavanje odgojno-obrazovnih institucija sa ostalim ustanovama i gospodarstvom na razini gradova ✓ senzibiliziranje svih društvenih slojeva za koordinirano djelovanje na podizanju socijalnog standarda i pomoći socijalno ugroženima ✓ unapređenje sustava svih oblika zdravstvene zaštite sukladno standardima svjetske zdravstvene organizacije i stvarnim potrebama građana ✓ organizirano djelovanje svih udruga u području zdravstvene skrbi u funkciji podizanja razine zdravstvene zaštite i ukupnog zdravlja građana (a posebno u smislu zadovoljenja specifičnih potreba zdravstvene zaštite) 	<p>poljoprivrednika ima samo praktično iskustvo i starije je životne dobi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zarastanje napuštenog poljoprivrednog zemljišta šumom ✓ visoki kriteriji za ostvarivanje poticaja u poljoprivredi kojima poljoprivrednici ne mogu udovoljiti zbog manjka financijskih sredstava ✓ neriješeni imovinsko-pravni odnosi poljoprivrednog zemljišta ✓ nedostatak tržišta za poljoprivredne i druge proizvode ✓ slaba kupovna moć stanovništva ✓ nedostatak investitora ✓ loša ekonomska politika koja ne potiče domaću proizvodnju i izvoz ✓ ograničavanje sredstava iz viših razina proračuna, kojima se sada podupiru određeni posebni odgojno-pedagoški programi ✓ sve veće potrebe socijalne skrbi u suvremenom društvu, koje se s postojećim brojem djelatnika neće moći kvalitetno rješavati ✓ sve veći broj korisnika socijalne skrbi koji ne mogu ostvariti adekvatnu skrb u vlastitoj obitelji ✓ nedostatak propisa u rješavanju naraslih potreba socijalne skrbi ✓ ograničena sredstva proračuna i promjena propisa može dovesti do snižavanja standarda primarne zdravstvene zaštite ✓ nedovoljna ulaganja u suvremenu medicinsku opremu, instrumente i tehnologiju ✓ nerazumijevanje zajednice za aktivnosti, metode i rezultate koje žele ostvariti udruge civilnog društva ✓ nedovoljno razvijena međusobna suradnja udruga na projektima i aktivnostima ✓ nedostatak financijskih sredstava iz državnog proračuna neophodnih za izgradnju, restauraciju i održavanje zgrada i programa u kulturi ✓ devastacija vrijedne prirodne, povijesne i kulturne baštine zbog nedorečenosti propisa ili nedovoljne svijesti ljudi ✓ nedostatak financijskih sredstava zbog ograničenja proračunskih sredstava za eksterno podupiranje osnovnih i razvojnih programa sporta i rekreacije ✓ nedostatak stručnih kadrova u sportu, kulturi, odgojno-obrazovnim ustanovama, zdravstvu i socijalnoj skrbi
--	--

- ✓ provođenje programa edukacije za organizacije civilnog društva o mogućnostima korištenja sredstava fondova, potpora državnog proračuna, donacija zaklada i poduzeća
- ✓ jače korištenje sredstava fondova EU i brojnih nacionalnih programa za poticanje projekata u području kulture, sporta, rekreacije – dostupnost sredstava EU fondova
- ✓ jačanje suradnje među organizacijama civilnog društva
- ✓ intenziviranje inicijativa civilnog društva
- ✓ poticanje kontinuirane aktivnosti udruga tokom cijele godine, a ne samo po potrebi
- ✓ daljnja zaštita kulturnih dobara
- ✓ zajedničko kandidiranje projekata u kulturi za financiranje iz EU fondova (suradnja s ostalim institucijama)
- ✓ jača promocija tradicionalne kulture
- ✓ jače uključivanje sporta u razvoj turizma
- ✓ organizacija nacionalnih i međunarodnih sportskih natjecanja

9. VIZIJA RAZVOJA GRADA NOVSKA

Plan ukupnog razvoja Grada Novska je temeljni dokument za ostvarenje ciljeva, a temelji se na ocjeni postojećeg stanja, jasno definiranoj viziji, te na njima utemeljenim strateškim ciljevima i prioritetima razvoja, koji su detaljnije razrađeni kroz mjere, na osnovi kojih se kroz dugoročno plansko razdoblje projicira socio-ekonomski razvoj. Vizija se pojavljuje kao polazište i odredište u procesu strateškog planiranja ukupnog održivog razvoja područja Grada. Vizija razvoja grada Novska je sažeti prikaz budućeg željenog stanja u gradu Novska, a odgovara na pitanje kako vidimo Grad Novska u budućnosti.

«GRAD NOVSKA

JE PROSPERITETNO EKONOMSKO I

**KULTURNO SREDIŠTE KOJE SVOJ RAZVOJ TEMELJI NA ODRŽIVOSTI, SA
OBRAZOVANIM, MOTIVIRANIM I SOCIJALNO OSJETLJIVIM GRAĐANIMA
KOJI AKTIVNO DOPRINOSE DRUŠTVENOM RAZVOJU I VISOKOJ KVALITETI
ŽIVLJENJA»**

Iz vizije Grada Novska uočava se usmjerenost na postizanje kvalitativnog napretka na različitim područjima življenja i djelovanja. Slijedeći viziju razvoja, definirana su tri strateška cilja koji će voditi ostvarenju zacrtane vizije i osigurati razvoj u budućnosti.

10. CILJEVI RAZVOJA GRADA NOVSKA

Dugoročni strateški ciljevi su šira razrada vizije, a proizlaze iz ideje vizije i utvrđuju se prilikom formiranja same vizije, te predstavljaju smjernice razvojnih opredjeljenja. Definiranjem dugoročnih ciljeva osigurava se postavljanje strateških prioriteta, što nalaže traženje modela za njihovu realizaciju, sadržanih u provedbenim mjerama, ali i kontrolnim mehanizmima kroz koje je moguće ocjenjivati put od vizije i ciljeva do rezultata. Ciljevi su temeljna pretpostavka za ostvarenje vizije razvoja grada Novska. U tom su kontekstu definirana tri globalna dugoročna cilja i deset strateških prioriteta, na način da se ukazuje i na niz mjera, temeljem kojih će se osigurati razvoj temeljen na ključnim prioritetima, specifičnim za područje Grada. Strateški ciljevi razvoja Grada Novska izvode se iz vizije razvoja. Novska u tom kontekstu želi postati mjesto ugodno za život, rad i poslovanje. Cilj je stvoriti Grad u kojem žive zadovoljni svi građani koji svojim radom mogu ostvariti visoku razinu životnog standarda. Novska treba postati ekonomski prosperitetno područje, privlačno ulagačima, s razvijenom infrastrukturom, gdje ljudi u potpunosti koriste prirodne resurse i nezagađen okoliš, sa visokim stupnjem zaposlenosti i dobro obrazovanim kadrovima, te mnogobrojnim kulturnim i društvenim događanjima.

CILJ 1:

**RAZVIJENO I KONKURENTNO GOSPODARSTVO
ZASNOVANO NA NAČELIMA ODRŽIVOSTI**

CILJ 2:

**ZAŠTITA PRIRODNIH RESURSA, TE POVIJESNO –
KULTURNOG NASLIJEĐA**

CILJ 3:

**POBOLJŠANJE ŽIVOTNOG STANDARDA
STANOVNIŠTVA**

11. STRATEŠKI PRIORITETI RAZVOJA

Strateški cilj 1: Razvijeno i konkurentno gospodarstvo zasnovano na načelima održivosti
Prioritet 1.1.: Održivi razvoj poljoprivrednih djelatnosti
<p>Svrha predloženog prioriteta je usmjeriti i potaknuti poljoprivredni sektor s područja Grada Novske na održivi razvoj onih poljoprivrednih grana koje na ovom području imaju kvalitetnu resursnu osnovu (ratarstvo, stočarstvo, pčelarstvo), poduprijeti proizvodnju finalnih proizvoda visoke dodane vrijednosti, potaknuti proizvodnju komercijalno isplativih kultura, te poljoprivrednu djelatnost učiniti konkurentnom i isplativom djelatnosti na tržištu. Stoga su u okviru prioriteta obuhvaćene mjere poticanja razvoja ekološke poljoprivredne proizvodnje kao posebnog sustava održivoga gospodarstva u poljoprivredi koji obuhvaća uzgoj bilja i životinja, proizvodnju hrane, sirovina i prirodnih vlakana te preradu primarnih proizvoda, a uključuje sve ekološki, gospodarski i društveno opravdane proizvodno-tehnološke metode, zahvate i sustave, sukladno međunarodno usvojenim normama i načelima. Također, u okviru predloženog prioriteta predviđene su i mjere učinkovitijeg upravljanja i korištenja poljoprivrednog zemljišta putem programa raspolaganja poljoprivrednim zemljištem, te poticanjem okrupnjavanja poljoprivrednog zemljišta; potpora modernizacije poljoprivrednih gospodarstava kao okosnice poljoprivrednog sektora i to poticanjem izgradnje/novih objekata za proizvodnju, skladištenje, pakiranje i preradu proizvoda, modernizaciju poljoprivredne mehanizacije, poticanje izgradnje hidromelioracijskih objekata (sustavi za navodnjavanje), uređenje poljoprivredne infrastrukture – poljoprivredni putevi i kanali, poljoprivredni izlazi na javne ceste, potpora udruživanju i suradnji poljoprivrednih proizvođača kroz osnivanje poljoprivrednih zadruga i klastera, uvođenje novih tehnoloških procesa, standarda i certifikata u poljoprivrednoj proizvodnji, jačanje formalnog i neformalnog obrazovanja poljoprivrednih proizvođača, te subvencioniranje poljoprivrednih subjekata sredstvima iz gradskog proračuna.</p>
Prioritet 1.2. Jačanje malog i srednjeg poduzetništva i obrtništva na temelju lokalnih potencijala
<p>Svrha predloženog prioriteta je potaknuti gospodarske aktivnosti koje će domicilnom stanovništvu omogućiti samozapošljavanje i zapošljavanje. Upravo malo i srednje poduzetništvo, te obrtništvo predstavlja snažan generator razvoja i stvaranja novih radnih mjesta. Ovaj prioritet ima za cilj stvoriti povoljno okruženje za daljnji razvoj malog i srednjeg poduzetništva razvijajući pozitivnu „poduzetničku klimu“, osiguravajući infrastrukturne uvjete kroz razvoj poduzetničke infrastrukture; financijske izvore poduzetničkih inicijativa uz savjetodavne, potporne i informativne usluge za poduzetnike, poticati cjeloživotno obrazovanje u skladu s potrebama na tržištu rada. Kako bi se doprinijelo rastu konkurentnosti malih i srednjih poduzetnika, te obrtnika na tržištu, u okviru predloženog prioriteta predviđene su mjere poticanja ulaganja u nove procese i tehnologije, uključujući zelene i energetske učinkovite tehnologije, razvoj informatičko-komunikacijskih tehnologija, razvoj novih – finalnih proizvoda, uključujući testiranja i certificiranja kako bi se osigurala njihova usklađenost s međunarodnim standardima kvalitete, te informiranje i educiranje poduzetnika i obrtnika. Kako bi se osigurala nove investicije u razvoj gospodarskih aktivnosti, predviđena je mjera promocije područja grada Novska stavljajući u prvi plan prednosti i kvalitete ovog kraja. Uz dobro razrađene programe i projekte u cilju osiguravanja prepoznatljivosti, te izradu marketinškog plana koji ciljano privlači domaće i strane investitore, područje grada Novska ima značajne predispozicije za uspješan i održiv gospodarski razvoj.</p>
Prioritet 1.3. Razvoj i jačanje turizma
<p>S obzirom na iznimne prirodne, kulturne i povijesne resurse, te tradiciju, ruralni turizam prepoznat je kao model koji može doprinijeti gospodarskom jačanju područja Grada, te doprinijeti zapošljavanju i samozapošljavanju. Razvoj ruralnog turizma i ostalih selektivnih oblika turizma doprinijeti će diverzifikaciji ekonomskih aktivnosti tj. proširenju na nepoljoprivredne djelatnosti što čini vrlo značajan segment razvoja Grada Novska kao ruralnog područja. Kvalitetna turistička ponuda obuhvaća vrlo široki spektar ponude i djelatnosti. Turizam objedinjava više gospodarskih i drugih sektora te se putem stvaranja turističke destinacije doprinosi snažnijem razvoju područja. Segmentacijom turizma, seoski, prirodni, vjerski, zimski, eko itd. omogućiti će se održiva uporaba i promocija kulturne i prirodne baštine i njihovo očuvanje. Navedeno zahtijeva drugačiji pristup razvoju turizma odnosno udruživanje turističkih dionika, zajedničku prezentaciju potencijala</p>

turističke ponude: baštine, smještajnih kapaciteta i lokalnih proizvoda na turističkom tržištu. Za ubrzani razvoj turizma na području Grada Novska potrebno je prije svega izraditi akcijske planove i programe razvoja, vrednovati i uključiti prirodnu i kulturnu baštinu u turističku ponudu, njegovati tradiciju i običaje, podići kvantitet i kvalitetu smještajnih kapaciteta i javne turističke infrastrukture što će doprinijeti stvaranju konkurentnosti Grada Novska kao turističke destinacije. Značaj razvoja turizma ogleda se i u utjecaju na mnoge direktno ili indirektno povezane subjekte iz proizvodnih i uslužnih djelatnosti, pa je njegov održivi razvoj i dosizanje visoke razine standarda u tom smislu još značajniji za Grad Novsku.

Strateški cilj 2: Zaštita prirodnih resursa, te povijesno – kulturnog naslijeđa Grada Novska

Prioritet 2.1.: Unapređenje javne, komunalne i prometne infrastrukture

Razvoj javne, prometne i komunalne infrastrukture osnovni je preduvjet za uspješan socio-ekonomski razvoj, te predstavlja podršku razvoju i temelj kvalitetnom življenju na području Grada Novska. Visokom stupnjem izgrađenosti javne, komunalne i prometne infrastrukture zadovoljiti će se civilizacijske potrebe stanovništva, potaknuti će se brži i intenzivniji gospodarski razvoj, zadržati stanovništvo i potaknuti novo naseljavanje, te stvoriti nužne pretpostavke za investiranje na području Grada, što u pravilu dovodi do povećanja zaposlenosti.

Prioritet 2.2.: Primjena obnovljivih izvora energije i mjera energetske učinkovitosti

Osnovne značajke obnovljivih izvora energije su njihov veliki kapacitet neistrošenosti čime se povećava energetska održivost. Osim svoje ekonomičnosti, obnovljivi izvori energije smanjuju udio emisija štetnih tvari u okoliš i umanjuju negativni utjecaj na prirodnu ravnotežu. U skoroj budućnosti smatra se da će obnovljivi izvori energije preuzeti značajan udio u proizvodnji energije gospodarskog i društvenog sustava. Stoga je i stvaranje uvjeta za iskorištavanje OIE na području Grada Novska prepoznat kao značajan prioritet strategije razvoja. U okviru predloženog prioriteta planirano je intenzivnije promoviranje obnovljivih izvora energije.. S obzirom da je javni sektor prepoznat kao jedan od najvećih potrošača energije, mjerom je obuhvaćeno i poticanje izgradnje infrastrukture u javnom sektoru korištenjem OIE ali i jača primjena mjera energetske učinkovitosti u javnim objektima poput provedbe energetskih pregleda, ishođenja energetskih certifikata, ugradnju energetskih učinkovitih građevinskih materijala i elemenata, sustava grijanja i hlađenja, rasvjete i sl. S obzirom da je primjena energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije moguće uvesti u sve segmente života lokalne zajednice, u okviru mjere predviđeno je i poticanje korištenja OIE u kućanstvima. Da bi se navedeno i ostvarilo predviđeno je uvođenje programa potpora i olakšica za kućanstva, te jačanje svijesti građana o održivom razvoju i nužnosti zaštite okoliša primjenom mjera energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije.

Prioritet 2.3.: Unapređenje i očuvanje bioraznolikosti

U okviru predloženog prioriteta predviđene su mjere koje će doprinijeti zaštiti i očuvanju biološke i krajobrazne raznolikosti područja Grada Novska poput razvoja i primjene programa održivog upravljanja ekosustavima i krajolicima, zaštita prirodnih resursa, zaštita specifičnih zaštićenih područja kao temeljna metoda očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti, zaštita ugroženih biljnih i životinjskih vrsta, poticanje uzgoja autohtonih sorti i pasmina, integriranje mjera očuvanja biološke raznolikosti u programe raspolaganja poljoprivrednim zemljištem, te razvoj i primjena sustava praćenja i nadzora stanja očuvanosti prirode.

Prioritet 2.4.: Zaštita, očuvanje i promoviranje kulturnog identiteta i tradicijskih vrijednosti Grada Novska

Očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine kreira i njeguje identitet Grada Novska. S obzirom na planirani razvoj Grada Novska kao turističke destinacije, kulturna baština mora biti osnova razvoja kulturnog turizma, te je u tu svrhu istu potrebno interpretirati na suvremeni način, prilagoditi potrebama ciljnih skupina, ali na način koji njeguje i ističe identitet grada. Prepoznatljivost i pozitivna slika donosi višestruke koristi ne samo u očuvanju kulturnih i prirodnih vrijednosti Grada nego u povećanju privlačnosti područja, kako za potencijalne turiste/posjetitelje, tako i za gospodarske subjekte i investitore. Pojam „zaštita“ podrazumijeva mjere čiji je cilj osiguranje održivosti kulturne baštine, uključujući identificiranje, dokumentiranje, istraživanje, održavanje, zaštitu, promicanje, povećanje vrijednosti, prijenos, posebice putem formalnog i neformalnog obrazovanja, kao

i revitalizaciju različitih aspekata kulturne baštine. Kulturna baština ogledava se u arhitekturi, sakralnim objektima i kulturnim spomenicima. Ona je jedna od konstanti na području Grada Novska, a ogleda se kako u materijalnim tako i u nematerijalnim dobrima koja se iskazuju kroz narodne rukotvorine, izložbe te tradicionalne narodne pjesme i plesove. Tradiciju i kulturnu baštinu potrebno je očuvati i njegovati, jer samo tako će mlade generacije osjetiti vrijednost i privlačnost prema području Grada Novska.

Strateški cilj 3: Poboljšanje životnog standarda stanovništva

Prioritet 3.1.: Izgradnja i poboljšanje kvalitete društvene infrastrukture i sadržaja

Na području Grada Novska stupanj izgrađenosti društvene infrastrukture u dovoljnoj mjeri ne prati potrebe stanovništva, te je vidljiv i nedovoljan broj novih društvenih, športskih i kulturnih sadržaja, posebice za djecu i mlade što direktno utječe na razinu kvalitete života. Kako je društvena infrastruktura usmjerena prema podizanju standarda i kvalitete života svih stanovnika, te pripada u središnje funkcije gradske uprave, potrebe ulaganja u ovaj dio infrastrukture čini neizbježan segment o kojemu Grad Novska posvećuje veliku pozornost. Stoga je predloženim prioritetom obuhvaćeno unapređenje društvenih i športskih objekata, izgradnja i modernizacija odgojno – obrazovnih ustanova, unapređenje uvjeta rada odgojno-obrazovnih, športskih i kulturnih institucija i organizacija, razvoj novih društvenih sadržaja, te poticanje razvoja novih kulturnih sadržaja.

Prioritet 3.2.: Poboljšanje sustava javnih, socijalnih i zdravstvenih usluga i sadržaja

Uslijed demografskih, gospodarskih i ostalih čimbenika, na području Grada Novska evidentan je porast broja korisnika zdravstvene i socijalne skrbi. Zastarjelost cjelokupnog sustava nameću uvođenje novih normi i standarda u sustav zdravstva i socijalne skrbi. Stanovnicima je potrebno osigurati višu kvalitetu života na svim područjima, treba potaknuti usvajanje vrijednosti i načina života koji omogućava ostvarenje koncepta preventivnog očuvanja i unapređenja zdravlja, pri čemu je posebnu skrb potrebno usmjeriti na ugrožene ciljne skupine. Stoga su predloženim prioritetom obuhvaćene mjere izgradnje nove i modernizacije postojeće javne, socijalne i zdravstvene infrastrukture na način da iste budu dostupni svim potencijalnim korisnicima; povećanje kvalitete i opsega usluga i sadržaja, poticanje razvoja izvaninstitucionalnih oblika socijalne i zdravstvene skrbi, razvoj programa socijalne uključenosti za marginalizirane skupine stanovništva, programi podrške nevladinim udrugama kako bi im se omogućilo da povećaju i poboljšaju svoje sudjelovanje u sektoru zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, te jačanje svijesti stanovništva prema marginaliziranim skupinama stanovništva. Briga za mlade, obitelj, te starije i nemoćne osobe još uvijek nije dovoljno prepoznata u zajednici, a mora se sagledati u znatno širem kontekstu, ukoliko se želi osigurati visoka kvaliteta života, te govoriti o gradu visoke socijalne osjetljivosti. U tom kontekstu se svaka dobna skupna može pojaviti kao socijalno ugrožena skupina, a da bi se to spriječilo, potrebno je pravovremeno naglasak staviti na unapređenje odnosa prema svim ciljnim skupinama, a posebno prema djeci i mladima kojima je potrebno osigurati odrastanje i razvoj u sigurnoj i zdravoj sredini koja nudi dovoljno kvalitetnih i kreativnih sadržaja; obiteljima normalne uvjete za opstanak, razvoj i kvalitetu života; osobama treće dobi, starima i nemoćnima potrebno je osigurati relevantne sadržaje i mogućnost da zadovolje svoje stvarne potrebe, primjerene njihovoj dobi i interesu; kreativno djelovanje u lokalnoj zajednici, pomoć u kući, kvalitetne domove za starije osobe, zdravstvenu skrb, klubovi penzionera, citaonice i klubovi, pozitivan odnos društva prema starijim osobama. Preventivnim mjerama djelovanja na navedene ciljne skupine, smanjiti će se broj i razina problema koje se prepoznaju kao socijalno ugrožene skupine.

Prioritet 3.3. Jačanje civilnog sektora

Jače uključivanje stanovništva u aktivnosti planiranja i razvoja područja Grada jedna je od temeljnih pretpostavki održivog socio-ekonomskog razvitka, stoga su u okviru predloženog prioriteta planirane mjere poticanja razvoja organizacija civilnog društva, poticanje razvoja volonterizma, posebice kod mladih, umrežavanja i jačanje partnerstava i suradnje dionika iz svih sektora. Udruge koje djeluju na lokalnoj razini, zbog svoje sposobnosti da predstavljaju i aktiviraju velik broj ljudi, ključna su sastavnica razvijenog civilnog društva. Stoga je poticanje svijesti građanstva o nužnosti jačeg aktiviranja zajednice, formiranju aktivnog građanina u lokalnoj zajednici prepoznato kao jedan prioriteta razvoja područja Grada, a sve u svrhu rješavanja problema s kojima se svakodnevno suočavamo. Da bi se unaprijedilo djelovanje udruga civilnog društva, potrebno je da se udruge usmjere na rješavanje specifičnih problema. Potrebno je bolje razraditi kriterije financiranja udruga civilnog društva, a ovisno o njihovu pojedinacnom doprinosu u stvaranju javnog mišljenja, te u promicanju vrijednosti civilnog društva.

12. RAZRADA PRIORITETA PO MJERAMA

Mjere su postupci, intervencije ili način djelovanja nadležnih institucija u prioritetna područja u svrhu ostvarivanja ciljeva. One trebaju biti sadržajno nedvojbeno u funkciji otklanjanja ili unapređenja okolnosti radi kojih se donose.. Za intervencije u prioritetnim područjima za Grad Novska, a u svrhu ostvarivanja ciljeva definirane su slijedeće mjere:

Strateški cilj 1: Razvijeno i konkurentno gospodarstvo zasnovano na načelima održivosti

PRIORITET		MJERA
1.1.	Održivi razvoj poljoprivrednih djelatnosti	1.1.1. Učinkovito upravljanje i korištenje poljoprivrednog zemljišta 1.1.2. Poticanje modernizacije poljoprivrednih gospodarstava 1.1.3. Izgradnja i modernizacija poljoprivredne infrastrukture 1.1.4. Poticanje umrežavanja poljoprivrednih subjekata u zadruge i klastere 1.1.5. Poticanje uvođenja novih tehnologija, certificiranja, zaštite i standardizacije poljoprivrednih proizvoda 1.1.6. Jačanje formalnog i neformalnog obrazovanja poljoprivrednih proizvođača 1.1.7. Promoviranje i poticanje razvoja ekološke poljoprivredne proizvodnje 1.1.8. Stimuliranje i subvencioniranje poljoprivrednih proizvođača
1.2.	Jačanje malog i srednjeg poduzetništva i obrtništva na osnovi lokalnih potencijala	1.2.1. Izgradnja poduzetničke infrastrukture 1.2.2. Poticanje uvođenje inovacija, novih tehnologija i tehnoloških procesa 1.2.3. Očuvanje tradicijskih i umjetničkih obrta 1.2.4. Poticanje umrežavanja i osnivanja klastera poduzetnika i obrtnika 1.2.5. Poticanje cjeloživotnog obrazovanja za poduzetništvo 1.2.6. Kreiranje povoljne poduzetničke klime za ulaganja domaćih i stranih investitora 1.2.7. Osnivanje zaklade za poticanje gospodarstva
1.3.	Razvoj i jačanje turizma	1.3.1. Izgradnja nove i unapređenje postojeće javne turističke infrastrukture 1.3.2. Poticanje izgradnje novih i unapređenje postojećih smještajnih kapaciteta 1.3.3. Poticanje uvođenja novih tehnologija i standarda u smještajne/ugostiteljske/turističke objekte 1.3.4. Poticanje udruživanja turističkih dionika i zajedničkog nastupa na tržištu 1.3.5. Poboljšanje postojećih i razvoj novih turističkih proizvoda 1.3.6. Poticanje razvoja selektivnih oblika turizma

Strateški cilj 2: ZAŠTITA PRIRODNIH RESURSA, TE POVIJESNO – KULTURNOG NASLIJEĐA

PRIORITET	MJERA
2.1. Unapređenje javne, komunalne i prometne infrastrukture	2.1.1. Izgradnja sustava vodoopskrbe
	2.1.2. Izgradnja sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda
	2.1.3. Izgradnja/ modernizacija sustava javne rasvjete
	2.1.4. Izgradnja/modernizacija sustava plinske mreže
	2.1.6. Izgradnja i modernizacija postojeće cestovne infrastrukture
	2.1.7. Izgradnja/modernizacija nogostupa i biciklističkih staza
	2.1.8. Izgradnja/modernizacija ostale prometne infrastrukture i opreme (mostovi, ugibaldišta, parkirališta, pješačke zone)
	2.1.9. Izgradnja/uređenje groblja i mrtvačnica
	2.1.10. Razvoj učinkovitog i održivog sustava gospodarenja otpadom
	2.1.11. Uređenje javnih prostora
	2.1.12. Unapređenje sustava zaštita od poplava, suše, požara i tuča
	2.1.13. Integracija zaštite okoliša u sektor prometa
	2.2. Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije i primjene energetske učinkovitosti
2.2.2. Promoviranje i subvencioniranje primjene OIE i energetske učinkovitosti u kućanstvima	
2.2.3. Poboljšanje energetske učinkovitosti javnih objekata	
2.2.4. Poticanje korištenja OIE i primjene energetske učinkovitosti u poduzetništvu i obrtništvu	
2.3. Očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti	2.3.1. Zaštita prirodnih resursa
	2.3.2. Zaštita specifičnih zaštićenih područja
	2.3.3. Zaštita ugroženih biljnih i životinjskih vrsta
	2.3.4. Poticanje uzgoja autohtonih sorti i pasmina
	2.3.5. Razvoj sustava praćenja i nadzora zaštite prirode
2.4. Očuvanje i promoviranje kulturnog identiteta i tradicijskih vrijednosti Grada Novska	2.4.1. Zaštita i obnova materijalne i nematerijalne kulturno-povijesne baštine
	2.4.2. Povećanje razine kvalitete kulturne ponude
	2.4.3. Poticanje suradnje u kulturi na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini
	2.4.4. Održivo korištenje kulturne baštine u turističke svrhe
	2.4.5. Poticanje i promoviranje multikulturalnosti
	2.4.6. Organizacija/provedba/sudjelovanje na kulturno-tradicijskim lokalnim/regionalnim/nacionalnim/međunarodnim manifestacijama i događanjima
	2.4.7. Poticanje, zaštita i promoviranje eno-gastronomske ponude kao dijela kulturnog identiteta
	2.4.8. Zaštita, očuvanje i promoviranje seoskih običaja i tradicijskih vrijednosti

Strateški cilj 3: Poboljšanje životnog standarda stanovništva

PRIORITET	MJERA
3.1. Izgradnja i poboljšanje kvalitete društvene infrastrukture i sadržaja	3.1.1. Modernizacija postojećih i izgradnja novih dječjih igrališta 3.1.2. Modernizacija, izgradnja i opremanje dječjih vrtića 3.1.3. Izgradnja/uređenje/opremanje športskih igrališta 3.1.4. Izgradnja novih i modernizacija postojećih društvenih objekata prilagođenih osobama se posebnim potrebama 3.1.5. Izgradnja novih i modernizacija postojećih odgojno – obrazovnih ustanova prilagođenih osobama s posebnim potrebama 3.1.6. Izgradnja novih i modernizacija postojećih objekata u kulturi 3.1.7. Unapređenje uvjeta rada odgojno – obrazovnih, športskih i kulturnih institucija i organizacija 3.1.8. Izgradnja novih i modernizacija postojećih kulturnih objekata prilagođenih osobama s posebnim potrebama 3.1.9. Razvoj i unapređenje razine društvenih sadržaja
3.2. Poboljšanje sustava javnih, socijalnih i zdravstvenih usluga i sadržaja	3.2.1. Izgradnja novih i modernizacija postojećih javnih, socijalnih i zdravstvenih objekata prilagođenih osobama s invaliditetom 3.2.2. Poticanje razvoja izvaninstitucionalnih oblika socijalne i zdravstvene skrbi i usluga 3.2.3. Razvoj programa socijalne uključenosti za marginalizirane skupine stanovništva 3.2.4. Jačanje socijalne osjetljivosti stanovništva prema marginaliziranim skupinama stanovništva 3.2.5. Unapređenje ljudskih resursa za pružanje usluga socijalno isključenim skupinama stanovništva 3.2.6. Jačanje kapaciteta gradske uprave i upravnih tijela 3.2.7. Unapređenje kvalitete i dostupnosti javnih sadržaja
3.3. Jačanje civilnog sektora	3.3.1. Umrežavanje i jačanje suradnje dionika iz civilnog, javnog i privatnog sektora 3.3.2. Poticanje razvoja volonterizma 3.3.3. Poticanje razvoja socijalnog poduzetništva 3.3.4. Unapređenje kapaciteta neprofitnih organizacija 3.3.5. Promoviranje i jačanje svijesti građana o potrebi aktivnijeg djelovanja u zajednici

13. POVEZANOST I USKLAĐENOST CILJEVA, PRIORITETA I MJERA PLANA UKUPNOG RAZVOJA GRADA NOVSKA SA ŽUPANIJSKOM RAZVOJNOM STRATEGIJOM SISAČKO MOSLAVAČKE ŽUPANIJE

Plan ukupnog razvoja Grada Novska je razvojni dokument koji se priprema dijelom i kao podloga za korištenje fondova Europske unije. Pri pripremi razvojnog dokumenta posebna pozornost je posvećena usklađenosti s ciljevima Županijske razvojne strategije Sisačko moslavačke županije koja je izrađena za razdoblje 2007-2013. godine, a ažuriranje iste za novo programsko razdoblje je u tijeku. Strateški ciljevi razvoja Sisačko moslavačke županije u skladu su s ciljevima EU iznesenima u ratificiranom Lisabonskom ugovoru, a također su usklađeni s prioritetima i ciljevima definiranim novom gospodarskom strategijom EU, pod nazivom „EUROPA 2020 – Strategija za pametan, održiv i uključiv rast.

Razvojni ciljevi definirani Planom ukupnog razvoja Grada Novska obuhvaćaju sve aspekte značajne za rast i razvoj ovog ruralnog područja, te u potpunosti prate razvojne ciljeve Županijske razvojne strategije.

<i>Plan ukupnog razvoja Grada Novska</i>	<i>ŽRS Sisačko moslavačke županije</i>
Strateški cilj 1: Razvijeno i konkurentno gospodarstvo zasnovano na načelima održivosti	Cilj 1: Učinkovito upravljanje razvojem i razvojnim resursima Cilj 2: Razvoj konkurentnog i društveno odgovornog gospodarstva
Strateški cilj 2: Zaštita prirodnih resursa, te povijesno – kulturnog naslijeđa Grada Novska	Cilj 3: Razvoj ljudskih resursa i visokog društvenog standarda Cilj 4: Očuvani okoliš, održivo upravljanje prirodnom i kulturnom baštinom
Strateški cilj 3: Poboljšanje životnog standarda stanovništva	

14. ODABIR PROJEKATA ZA REALIZACIJU

U svrhu planiranja razvoja na području Grada Novska potrebno je uspostaviti bazu projektnih ideja. Baza projektnih ideja predstavlja službeni registar projektnih ideja s područja Grada. Baza na jednom mjestu objedinjuje pregled projektnih ideja i/ili pripremljenih prijedloga projekata s područja Grada Novska što omogućuje planiranje razvojnog smjera Grada Novska za sljedeće programsko razdoblje. Sve ideje i pripremljeni projekti razvrstavaju se prema definiranim prioritetima i ciljevima Plana ukupnog razvoja, čime se dobiva pregled važnosti projekata u odnosu na definirane prioritete.

Cilj i svrha baze projektnih ideja je učinkovito planiranje i praćenje provedbe politike lokalnog razvoja. Projektne ideje su onaj dio cjeline Plana ukupnog razvoja kojim se, njime definirani, vizija, ciljevi i prioriteti postupno ostvaruju.

U bazu ulaze sve projektne ideje/prijedlozi koji zadovoljavaju osnovni kriterij odabira: usklađenost sa Strategijom određenim ciljevima, prioritetima i mjerama, za što je implicitno utvrđena i usklađenost s ŽRS-om, državnim i programima EU-a. Prednost imaju projektne ideje/prijedlozi koji pridonose ostvarenju većeg broja, Strategijom utvrđenih, prioriteta i ciljeva. Projektne ideje, razvrstane prema prioritetima i ciljevima, potom prolaze klasifikaciju prema razini spremnosti za provedbu. Projektne ideje koje su spremne za provedbu odvajaju se od projektnih ideja koje su niže razine pripremljenosti, te se dalje ocjenjuju prema definiranim kriterijima i visini osiguranih financijskih sredstava. Isto tako ne znači da su najspremnije projektne ideje ujedno i „prioritetne“, zbog čega će određene projektne ideje „niže pripremljenosti“ biti više rangirane upravo radi svog doprinosa zadanim prioritetima. Na taj način Plan ukupnog razvoja Grada Novska pruža željeni razvojni smjer. Važno je naglasiti kako baza projektnih ideja nije konačno definirana, već ista ovisi o promjenama u projektnim idejama (ishodovanje dokumentacije, promjene uvjeta itd.) i njihovu ažuriranju.

Obzirom na činjenicu kako je jedna od osnovnih uloga Plana ukupnog razvoja usmjeravanje i koordiniranje parcijalnih razvojnih inicijativa radi ostvarivanja jedinstvene i cjelovite usvojene razvojne vizije, iznimno je važno uspostaviti trajno praćenje, analiziranje, usmjeravanje i poticanje usklađivanja predloženih pojedinačnih razvojnih projekata sa prepoznatim i definiranim razvojnim ciljevima/prioritetima/mjerama.

15. OKVIRNI FINACIJSKI PLAN

Financijski okvir sadrži indikativni, okvirni pregled i alokaciju financijskih sredstava po ciljevima, prioritetima odnosno mjerama za petogodišnje razdoblje primjene Plana ukupnog razvoja.

CILJ	PRIORITET	
1. Razvijeno i konkurentno gospodarstvo zasnovano na načelima održivosti	1.1. Održivi razvoj poljoprivrednih djelatnosti	
	1.2. Jačanje MSP i obrtništva na osnovi lokalnih potencijala	
	1.3. Razvoj i jačanje turizma	
		172.970.000,00 Kn
2. Zaštita prirodnih resursa, te povijesno kulturnog naslijeđa	2.1. Unapređenje javne, komunalne i prometne infrastrukture	
	2.2. Primjena obnovljivih izvora energije i mjera energetske učinkovitosti	
	2.3. Unapređenje i očuvanje bioraznolikosti	
	2.4. Očuvanje i promoviranje kulturnog identiteta i tradicijskih vrijednosti Grada Novska	
		135.795.000,00 Kn
3. Pобољшanje životnog standarda stanovništva	3.1. Izgradnja i poboljšanje kvalitete društvene infrastrukture i sadržaja	
	3.2. Poboљшanje sustava javnih, socijalnih i zdravstvenih usluga i sadržaja	
	3.3. Jačanje civilnog sektora	
		169.335.000,00 Kn
UKUPNO		478.100.000,00 Kn

16. IZVORI FINANCIRANJA PROJEKATA

Osiguranje i pribavljanje financijskih sredstava, kao i upravljanje tim sredstvima te praćenje njihova korištenja važan su aspekt provedbe PUR-a. Nakon definiranja strateških ciljeva, prioriteta i mjera, potrebno je predvidjeti i moguće izvore financiranja projektnih ideja definiranih PUR-om.

Za financiranje provedbe razvojnih projekata osim proračunskih sredstava Grada Novska, u cilju ostvarenja strateških ciljeva Strategije mogući su slijedeći izvori:

Nacionalni izvori financiranja:

Pojedina Ministarstva Republike Hrvatske sudjeluju u financiranju raznih projekata kako jedinica lokalne samouprave tako i ostalih dionika s određenog područja. Osim toga sredstva se mogu pribaviti i putem Hrvatske banke za obnovu i razvitak (HBOR), raznih Ministarstava, razvojnih agencija i fondova, Hrvatske agencije za malo gospodarstvo (HAMAG), Poslovno inovacijskog centra Hrvatske (BICRO) itd. Trenutno raspoloživi projekti i metode financiranja mogu se pronaći na internet stranicama ovih institucija.

Osim financiranja iz vlastitog proračuna, Grad Novska kao jedinica lokalne samouprave za realizaciju kapitalnih infrastrukturnih projekata, može se zadužiti putem poslovnih banaka. Ove oblike financiranja jedinice lokalne samouprave koriste vrlo često, iako njihova mogućnost zaduživanja ovisi o različitim čimbenicima.

Sredstva iz međunarodnih izvora:

S obzirom na nedostatna financijska sredstva u gradskom proračunu, strategija financiranja primarno je povezana s pristupom međunarodnim izvorima financiranja (poput EU fondova, Svjetske banke, EBRD-a i drugih bilateralnih izvora financiranja). S tog aspekta ključno je osigurati kapacitete za pribavljanje i upravljanje tim sredstvima u cilju postizanja najvišeg stupnja učinkovitosti korištenja dostupnih fondova.

EU fondovi i programi:

Ulaskom Republike Hrvatske u zajednicu europskih zemalja kao 28. članica Europske unije, Gradu Novska na raspolaganju je niz programa i fondova putem kojih se mogu povući značajna financijska sredstva za realizaciju prioritetnih projekata.

1. Europski socijalni fond (ESF) - European Social Fund predstavlja glavni financijski instrument Europske unije za ostvarivanje strateških ciljeva politike zapošljavanja. Fond osigurava podršku europskim regijama koje su pogođene visokom stopom nezaposlenosti.

2. Europski fond za regionalni razvoj (ERDF) - European Regional Development Fund - ima za cilj jačanje ekonomske i socijalne kohezije, te smanjivanje razlika u razvoju između regija unutar EU. Većinom je usmjeren na infrastrukturne investicije, proizvodne investicije u cilju otvaranja radnih mjesta, te na lokalni razvoj i razvoj malog i srednjeg poduzetništva.

Sredstva iz ovog fonda usmjeravaju se na statističke prostorne jedinice prema EU klasifikaciji tzv. NUTS regije.

U okviru kohezijske politike EU te regije služe kako bi se utvrdila razina i vrsta pomoći kojom EU financira kohezijsku politiku, tj. razvojne aktivnosti zemalja članica sukladno strateškim smjernicama donesenim na razini EU.

3. Kohezijski fond - Cohesion Fund- CF je financijski mehanizam za financiranje velikih infrastrukturnih projekata u EU na području prometa i zaštite okoliša u svrhu postizanja gospodarske i socijalne kohezije Europske Unije, te poticanja održivog razvoja.

Kohezijski fond financira intervencije na području:

- ✓ Okolišne infrastrukture s ciljem preuzimanja EU standarda zaštite okoliša
- ✓ Učinkovito korištenje energije i korištenje obnovljivih izvora energije
- ✓ Trans-europske transportne mreže (Trans-European Transport Networks)
- ✓ Transportne infrastrukture (izvan TEN-T mreže), koja doprinosi okolišno održivom urbanom i javnom prometu, inter-operabilnosti transportnih mreža diljem EU, te potiče inter-modalne prometne sustave.

4. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (European Agricultural Fund for Rural Development, EAFRD) - ima za cilj jačanje europske politike ruralnog razvoja i pojednostavljivanje njezine provedbe. Konkretno, poboljšava upravljanje i kontrolu nad politikom ruralnog razvoja. Pravo zatražiti sredstva imaju poljoprivredni gospodarski subjekti, poljoprivredne organizacije, udruge i sindikati, udruge za zaštitu okoliša, organizacije koje pružaju usluge u kulturi zajednice, uključujući medije, udruge žena, poljoprivrednici, šumari i mladi. Aktivnosti koje se podupiru povezane su s mjerama grupiranim oko 4 osi:

- ✓ Konkurentnost (strukovno osposobljavanje i informativne aktivnosti, programi koji promiču pomaganje mladim poljoprivrednicima, aktivnosti čiji je cilj modernizacija poljoprivrednih i šumskih posjeda i povećavanje njihove komercijalne uspješnosti, aktivnosti koje potiču poljoprivrednike da sudjeluju u programima koji promiču kvalitetu hrane itd.)
- ✓ Okoliš
- ✓ Kvaliteta života (aktivnosti usmjerene na obnavljanje i razvoj sela te očuvanje i najbolje korištenje ruralne baštine)
- ✓ LEADER - poticanje ruralnog stanovništva i lokalnih čimbenika, uključujući i lokalnu upravu, na mobilizaciju u svrhu razmatranja potencijala područja u kojem žive te njihovo pretvaranje u izradu i primjene razvojnih strategija.

5. Europski ribarski fond (European Fisheries Fund, EFF) - instrument je koji financira zajedničku ribarsku politiku. Fond je koncipiran tako da osigurava održivo ribarstvo i industriju akvakulture u EU. Financira industriju koja prilagođava svoju flotu radi postizanja konkurentnosti, kao i mjere zaštite okoliša. Također pomaže ribarskim zajednicama pogođenim promjenama da diverzificiraju svoju ekonomsku bazu.

Od ostalih programa najznačajniji su:

- **Program «Europa za građane»** (Europe for Citizens Programme) je program Europske unije koji predstavlja integrirani niz aktivnosti koje Unija usvaja s ciljem promicanja suradnje među zemljama sudionicama Programa u različitim područjima vezanima zajedničkim politikama. U programu mogu sudjelovati: udruge, zaklade, mreže udruga, obrazovne i istraživačke institucije, jedinice lokalne i regionalne samouprave, europske mreže i krovne organizacije, organizacije koje se bave istraživanjem europskih javnih politika (think tanks). Svrha Programa je poticati razvoj aktivnog europskog građanstva davanjem financijskih potpora organizacijama koje rade na osnaživanju osjećaja europskog identiteta i pripadnosti Europskoj uniji kroz umrežavanje i razmjenu znanja, iskustava, tradicija i vizija napretka. Programom se također nastoji osnaživati interkulturalni dijalog na europskoj razini povezivanjem građana i poticanjem suradnje organizacija civilnoga društva diljem zemalja članica Programa.
- **Program «Kultura 2007. - 2013»** (Culture programme 2007-2013)

Cilj programa je poboljšati zajedničko europsko kulturno područje utemeljeno na zajedničkoj kulturnoj baštini jačanjem kulturne suradnje između kulturnih stvaratelja, korisnika i institucija zemalja koje sudjeluju u navedenom programu, a s ciljem poticanja na stvaranje europskog državljanstva. Posebni ciljevi ovog programa su promicanje transnacionalne mobilnosti zaposlenika u kulturnom sektoru, promicanje transnacionalnog kretanja djela i kulturnih kao i umjetničkih proizvoda te promicanje međukulturnog dijaloga.

- **Erasmus +** predstavlja novi program EU za obrazovanje, osposobljavanje, mlade i sport za razdoblje 2014. – 2020. Program obuhvaća sve europske i međunarodne programe i inicijative Europske unije u području obrazovanja, osposobljavanja, mladih i sporta. Erasmus+ zamijenio je sedam postojećih programa: Program za cjeloživotno učenje (s njegovim potprogramima Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius i Grundtvig), Mladi na djelu te pet programa međunarodne suradnje (Erasmus Mundus, Tempus, Alfa, Edulink i program suradnje s industrijaliziranim državama i teritorijima). Erasmus+ usmjeren je jačanju znanja i vještina te zapošljivosti europskih građana kao i unaprjeđenju obrazovanja, osposobljavanja te rada u području mladih i sporta
- **Okvirni program za konkurentnost i inovacije – CIP** (Competitiveness and Innovation Framework Programme) ima za cilj potaknuti konkurentnost europskih poduzeća. Podupire inovativne aktivnosti (uključujući eko-inovacije), osigurava bolji pristup financijama te osigurava usluge za potporu poslovanju u regijama. Potiče bolje korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija (ICT) te pomaže u razvoju informacijskog društva. Program promiče povećano korištenje obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitost.
- **Sedmi okvirni program za istraživanje i razvoj - FP7** (eng. Seventh Framework Programme for Research and Technological Development predstavlja financijski instrument kojim Europska unija financira istraživanje i razvoj u Europi i drugim dijelovima svijeta. FP7 se dijeli u četiri kategorije specifičnih programa: Suradnja

(eng. Cooperation), Ideje (eng. Ideas), Ljudi (eng. People), Istraživački kapaciteti (eng. Capacities).

- **Program Ljudi ljudima (People 2 People - P2P)**

Svrha programa je jačanje uloge organizacija civilnoga društva u sudioničkoj demokraciji poticanjem aktivnog djelovanja civilnog društva na nacionalnoj, regionalnoj i europskoj razini. Program je usmjeren na poticanje i jačanje dijaloga civilnog društva te se sastoji od grupnih studijskih posjeta Bruxellesu u organizaciji Opće uprave za proširenje u okviru instrumenta TAIEX, odnosno srodnih tematskih studijskih programa u zemljama sudionicama. Program je namijenjen ponajprije organizacijama civilnoga društva koje se bave temama vezanima uz pravnu stečevinu EU (acquis), ali također i zakladama, sindikatima, udrugama poslodavaca, predstavnicima akademske zajednice na svim razinama, kao i predstavnicima pravnih osoba osnovanima od vjerskih zajednica. Teme unutar programa „P2P“ određuje Glavna uprava za proširenje, u skladu s političkim, pravnim i društvenim prioritetima utvrđenima u odnosu na ciljanu regiju i zemlju. Odabir sudionika provodi Europska komisija uz potporu Delegacije EU u svakoj zemlji korisnici te ostalih institucija koje se bave područjem razvoja civilnog društva na nacionalnoj i europskoj razini.

Ostali izvori financiranja razvojnih projekata:

Uz navedene oblike financiranja koriste se i ostali izvori, među kojima posebno model javno privatnog partnerstva. Javno privatno partnerstvo je model financiranja koji je u primjeni u razvijenim ekonomijama više od desetljeća i sve više zauzima učešća u financiranju kapitalnih investicija javnog sektora.

Ono pokazuje brojne prednosti: brža izgradnja infrastrukture, brža provedba, manji ukupni troškovi, bolja alokacija rizika, kvalitetnija usluga, stvaranje dodatnih prihoda, učinkovitije upravljanje.

Uz prednosti ovakav oblik financiranja ima i određene nedostatke: obostrano nepovjerenje i nedostatak razumijevanja interesa i potreba druge strane, nepostojanje informacija na lokalnoj razini te iskustva, postojeće zakonske, političke i institucionalne prepreke za uspostavljanje učinkovitih odnosa. Javno privatno partnerstvo, odnosi se na oblike suradnje između javnih i privatnih partnera čiji je cilj osigurati financiranje, izgradnju, obnovu, upravljanje ili održavanje infrastrukture ili pružanje usluga.

Zajedničko ulaganje (joint venture) je poduhvat ugovoren između dvije ili više osoba koje će udružiti sredstva i znanje u svrhu njegovog ostvarenja. Po ostvarenju cilja stranke iz ugovora se razdružuju i sukladno uloženom ili ugovorenom snose posljedice, povlače dobit ili snose gubitak.

Karakteristika ovog ulaganja je ostvarivanje ulaganja bez potrebe da se osniva novi pravni subjekt. Razlikuje se od partnerstva po tome što se odnosi na unaprijed određenu poslovnu operaciju koja se ostvaruje u određenom vremenu, a prednost mu je što partneri ostaju neovisni u drugom dijelu svojeg poslovanja koje je dugoročno usmjereno.

Privlačenje investitora:

Podnositelji projekata trebaju tražiti partnere koji sa svojim ljudskim i financijskim kapacitetima mogu doprinijeti ostvarenju projekata. Poticanjem investicijskog okruženja stvaraju se određeni preduvjeti privlačenja investitora za snažniji regionalni razvoj, a nudeći sve potencijale koje ima ili će kroz buduća razdoblja Grad implementirati (poslovna infrastruktura, razvoj sektora gospodarstva, razvoj malih i srednjih poduzetnika, razvoj tržišta radne snage, povećanje konkurentne sposobnosti gospodarstva, javna infrastruktura, turistička infrastruktura i sl.). Prvenstveno nudeći vrlo povoljan geostrateški položaj Grada i razvoj prometnog pravca sa slobodnim i budućim kapacitetima poslovnih zona, privlačit će se ciljni investitori, ovisno od tipologije razvojnih projekata.

17. IMPLEMENTACIJA, AŽURIRANJE I NADZOR PROVEDBE PUR-a

Kako implementacija Plana ukupnog razvoja predstavlja dugotrajan proces, potrebno je kontinuirano poticati suradnju na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. U implementaciju predloženih projekata potrebno je uključiti što više dionika s područja Grada, od mjesnih odbora, poduzetnika, obrtnika, sve do institucija i udruga, odnosno svih dionika koji raspolažu s dostatnim ljudskim, materijalnim i financijskim kapacitetima za adekvatnu provedbu pojedinog projekta.

S obzirom da je Plan ukupnog razvoja Grada Novska dinamički dokument koji je podložan izmjenama i dopunama, potrebno ga je redovno ažurirati sukladno novonastalim okolnostima. Unapređenje ovog dokumenta uvelike ovisi o angažmanu svih dionika lokalne zajednice i njihovoj želji za uključivanjem u planiranje i provođenje aktivnosti koje su u skladu sa iskazanim strateškim ciljevima i prioritetima.

Nadzor ili monitoring implementacije PUR-a podrazumijeva proces kontinuiranog praćenja, analiziranja i sumiranja rezultata provedbe te je neophodan iz više razloga. Prvenstveno ga je potrebno provoditi zbog omogućavanja iskaza rezultata provedbe i usporedbe uspješnosti provedbe u odnosu na planirano, kao i daljnjeg planiranja razvoja.

18. ZAKLJUČAK

- Uloga Grada Novska kao jedinice lokalne samouprave je da postane središte razvojnih aktivnosti te inicira, pokreće i usmjerava sustavne razvojne aktivnosti u svojoj lokalnoj sredini
- PUR predstavlja razvojni dokument koji odražava postojeće interese i razvojne potrebe grada

Grad Novska snosi odgovornost da lokalnoj zajednici:

- ✓ Ponudi lepezu mogućnosti i rješenja
- ✓ Uspostavi sustav lokalnog razvoja i osigura temeljne infrastrukturne i institucionalne uvjete za razvoj
- ✓ Razvija poticajno okruženje
- ✓ Motivira, integrira, povezuje i koordinira lokalne razvojne aktivnosti, resurse, projekte i nositelje razvoja na putu osmišljavanja, pripremanja i realizacije razvojnih projekata i oblika zajedničkog nastupanja kojima se ostvaruje učinkovit razvoj
- ✓ Realizacija i implementacija PUR-a predstavlja zahtjevan posao u kojemu je potrebno aktivirati sve raspoložive ljudske resurse, od predstavnika jedinice lokalne samouprave do vanjskih stručnjaka, poduzetnika, obrtnika i ostalih lokalnih i regionalnih dionika
- ✓ Sinergijsko djelovanje i timski rad neophodni su u provedbi plana razvoja Grada Novska

PRILOG: BAZA PROJEKTNIH IDEJA

R.br.	Strateški cilj – prioritet – mjera	Naziv projekta	Procijenjena vrijednost projekta (Kn)
1.	SC 2 P 2.1. M 2.1.1. M 2.1.2.	Aglomeracija Novska – izgradnja i rekonstrukcija sustava javne odvodnje i vodoopskrbe	50.000.000,00
2.	SC 2 P 2.1. M 2.1.1. M 2.1.2.	Dovršetak kanalizacije Brestača – Nova Subocka	4.700.000,00
3.	SC 2 P 2.1. M 2.1.1.	Izgradnja sekundarne vodovodne mreže	825.000,00
4.	SC 1 P 1.2. M 1.2.1.	Uređenje poduzetničke zone Novska – komunalna infrastruktura	60.000.000,00
5.	SC 1 P 1.2. M 1.2.1.	Izgradnja KTS 10(20)/0,4 kV poduzetnička zona Novska	3.000.000,00
6.	SC 1 P 1.2. M 1.2.1.	Izgradnja TS 110/x kV poduzetnička zona Novska	3.000.000,00
7.	SC 2 P 2.1. M 2.1.6.	Izgradnja/modernizacija nerazvrstanih cesta	3.500.000,00
8.	SC 2 P 2.1. M 2.1.6.	Izgradnja spojne ceste K.Zvonimira – Osječka	3.500.000,00
9.	SC 2 P 2.1. M 2.1.6.	Izgradnja spojne ceste D 47 – poduzetnička zona	3.500.000,00
10.	SC 2 P 2.1. M 2.1.6.	Izgradnja spojne ceste D 47 – kralja Tomislava	3.500.000,00
11.	SC 2 P 2.1. M 2.1.8.	Pješački most u Rajiću	250.000,00
12.	SC 2 P 2.1. M 2.1.6.	Kružni tok na D-47	860.000,00
13.	SC 2 P 2.1. M 2.1.6.	Kružni tok Potočna – A.G.Matoša	860.000,00
14.	SC 1 P 1.1. M 1.1.3.	Izgradnja brane za navodnjavanje	60.000.000,00
15.	SC 2 P 2.1. M 2.1.8.	Uspostava pješačke zone u središtu Novske – „Špica“	3.500.000,00
16.	SC 2 P 2.1. M 2.1.8.	Izgradnja ugibališta uz županijske ceste i prometnice	1.500.000,00

17.	SC 2 P 2.1. M 2.1.6.	Izgradnja pristupnog puta u Mokro polje	1.500.000,00
18.	SC 1 P 1.1. M 1.1.3.	Nasipavanje poljskih puteva	750.000,00
19.	SC 2 P 2.1. M 2.1.7.	Izgradnja nogostupa i biciklističkih staza	15.000.000,00
20.	SC 2 P 2.1. M 2.1.3.	Izgradnja/modernizacija javne rasvjete	5.000.000,00
21.	SC 2 P 2.1. M 2.1.10.	Mrtvačnica Borovac	500.000,00
22.	SC 2 P 2.1. M 2.1.0.	Mrtvačnica Voćarica	1.000.000,00
23.	SC 2 P 2.1. M 2.1.10.	Mrtvačnica u Brestači	450.000,00
24.	SC 3 P 3.1. M 3.1.5.	Izgradnja i opremanje nove osnovne škole	25.000.000,00
25.	SC 3 P 3.1. M 3.1.2.	Izgradnja novog dječjeg vrtića	15.000.000,00
26.	SC 1 P 1.3. M 1.3.5.	Izgradnja hotelsko – lječilišno – rekreacijskog centra na Novljanskom jezeru	35.000.000,00
27.	SC 2 P 2.4. M 2.4.2.	Izgradnja replike utvrde Novska i tvrdog grada u Subockoj	750.000,00
28.	SC 2 P 2.4. M 2.4.2.	Zavičajni muzej Knopp	21.000.000,00
29.	SC 3 P 3.2. M 3.2.1.	Izgradnja doma za treću životnu dob	60.000.000,00
30.	SC 3 P 3.1. M 3.1.4.	Izgradnja regionalnog edukacijsko-inovacijskog centra	60.000.000,00
31.	SC 3 P 3.1. M 3.1.4.	Izgradnja društvenog doma u naselju Jazavica	3.000.000,00
32.	SC 3 P 3.1. M 3.1.4.	Modernizacija društvenih domova u Bročicama, Brestači, Starom Grabovcu i Novoj Subockoj	1.500.000,00
33.	SC 3 P 3.1. M 3.1.3.	Izgradnja svlačionica u naselju Stara Subocka	300.000,00
34.	SC 3 P 3.1.	Izgradnja dječjih igrališta u svim naseljima na području Grada	4.000.000,00

	M 3.1.1.		
35.	SC 1 P 1.3. M 1.3.1.	Uređenje Novljanskog jezera	10.000.000,00
36.	SC 1 P 1.3. M 1.3.1	Tematska staza „Staza kulena i rakije“	1.000.000,00
37.	SC 2 P 2.1. M 2.1.13.	Izgradnja barijere za zaštitu od buke na dijelu autoceste Zagreb – Lipovac na području Novske i dijela naselja Stara Subocka	2.500.000,00
38.	SC 2 P 2.1. M 2.1.10.	Sanacija odlagališta otpada Kurjakana	16.000.000,00
39.	SC 2 P 2.1. M 2.1.10.	Izgradnja reciklažnog dvorišta	4.000.000,00
40.	SC 2 P 2.2. M 2.2.2.	Povećanje energetske učinkovitosti obiteljskih kuća na području Grada Novska	6.250.000,00
41.	SC 2 P 2.2. M 2.2.2.	Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije	6.250.000,00
42.	SC 2 P 2.2. M 2.2.3.	Povećanje energetske učinkovitosti zgrade gradske uprave	1.800.000,00
43.	SC 2 P 2.2. M 2.2.3.	Povećanje energetske učinkovitosti društvenog doma u naselju Stara Subocka	1.500.000,00
44.	SC 1 P 1.3. M 1.3.1.	Postavljanje info pultova/oglasnih ploča u naseljima na području Grada	220.000,00
45.	SC 3 P 3.2. M 3.2.6.	Digitalizacija gradske uprave	500.000,00
46.	SC 3 P 3.2. M 3.2.7.	Uspostava 2 pristupne točke za besplatni bežični internet	35.000,00